

ครอบครัวในพื้นที่วัฒนธรรมบ้านขาวไม่สามารถใช้น้ำได้ทั้งนาปีและนาปรัง

การปรับตัวในระบบตลาดปัจจุบัน

ในช่วงเวลา 15-20 ปีที่ผ่านมา คนในพื้นที่ต่างมีวิธีการเอาตัวรอดที่แตกต่างจากอดีตคือ ให้ความสำคัญในการเอาตัวรอดในระดับครอบครัวมากยิ่งขึ้น ลดความสำคัญการพึ่งพาเครือญาติหรือเสี้ยว เพราะต่างรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นมาว่าคล้ายคลึงกันในแต่ละครอบครัวเมื่อเข้าสู่ความสัมพันธ์ระบบตลาด แม้ว่าเมื่อเกิดความจำเป็นจริง จึงใช้วิธีการแบบเก่าขอความช่วยเหลือ คือการแบ่งปันและการกระจายทรัพยากรตามเครือข่ายทางสังคมของแต่ละครอบครัวมีอยู่ อย่างไรก็ตามในระดับครอบครัวต่างให้ความหมายแก่ตนเองมากยิ่งขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งพาแรงงานระบบธรรมชาติและสายน้ำ มาเป็นแรงงานกับระบบตลาดตามความสามารถที่มีอยู่ ทำให้เกิดเครือข่ายในพื้นที่กว้างไกลไปกว่าความหมายของท้องถิ่นที่เคยนำมาใช้ปฏิบัติ เป็นทั้งการเกิดขึ้นมาในท้องถิ่นตามภูมิภาคและชาติไปในที่สุด เกิดมาจากการปรับตัวเข้าสู่ระบบตลาดซึ่งมีนัยและรูปแบบของการปรับตัวมีดังนี้

1. การพึ่งพาแรงงานในครัวเรือน

ประวัติศาสตร์ชีวิตของครอบครัวคนบ้านขาวปัจจุบัน ค้นพบว่าวิธีการทำมาหากิน พยายามที่จะผลิตเพื่อกินส่วนหนึ่งและเข้าสู่การแลกเปลี่ยนส่วนหนึ่ง หมายถึงการพยายามสร้างรายได้ของตนเองขึ้นมาในรูปธรรมชาติเพื่อประกันการยังชีพ และในขณะเดียวกัน การสร้างรายได้ที่ในรูปเงินตรา ใช้แรงงานในครัวเรือนเพื่อเอาไว้ใน การบริโภคโดยผ่านการซื้อขายออกมา ดังเห็นได้จากแนวคิดและการปฏิบัติของการควบคุมทรัพยากรว่า " เอ็ดนา มีนาอยู่ ทั้งเม็ด 9 ไร่เอ็ดแต่นาปีนาปีเอ็ดได้ทุกปีน้ำบ่ท่วม ปลูกแต่ข้าวอย่างเดียวจะปลูกข้าว

เหนียวกับข้าวเจ้า ข้าวเหนียวปลูกพอได้กินข้าวเหนียวกับข้าวเจ้าปลูกพอได้ขายพอผได้กินนำ
กะได้ขายนินงน้อยๆหละพอได้ค่ารถไถ ค่าแรงงานค่าปุ๋ย ปีหนึ่งกะได้เพื่อละต้น 2 ต้น ต้นละ
3,000 ปีหนึ่งกะได้ 3,000บาท นี่ยังปิ่นหักต้นทุนถ้าหักต้นทุนแล้ว ทั้งค่ารถค่าลา ค่าปุ๋ยกะลงโต
พอดี ปลูกกะปลูกอย่างละเค็งกัน 4-5 ไร่ข้าวเจ้ากะข้าวเหนียว รถไถกะได้จ้าง จ้างรถไถกะเจ้า
หลายเจ้าบางเพื่อจะเจ้าอยู่ใกล้ไหนกะมี นาย สมวิทย์แห น่นายสมพานแห่น เป็นจั้งสันแห่น เขา
กะคิดค่าไถคิดเป็นไร่กะเป็นไร่ไร่ละ 200 เวลาดำนากะต้องจ้างคนดำจ้างคนเกี่ยว จ้างเป็นราย
มือๆละ 120 บาท เป็นค่าดำ แต่การจ้างคนแล้วแต่ล้งมือกะจ้าง 5 คน แต่บางล้งมือกะจ้าง 8 คน
แล้วแต่ว่าเฮาสีหาคนมาช่วยได้จ้างได้ ถ้าว่าเฮ็ดนามีคน 8 คนเฮ็ดกะประมาณ 10มือกะแล้ว
ส่วนเกี่ยวกะต้องจางกะสิจ้างมือละ 100 บาท การจ้างกะสิเป็นลักษณะแบบเดียวกับการดำ แต่ว่า
เกี่ยวกะเสร็จไวกว่าดำกะประมาณ 6-7 มือหรือประมาณอาทิตย์หนึ่งกะเสร็จ ค่าปุ๋ยกะเสียใส่เพื่อ
หนึ่งกะ ประมาณ 8-7 สอบ สอบละ 345 บาท แต่ว่าถ้าว่าคิดว่าสืขายได้เงินกะบ่ต้องคิดมันบ่พอ
หลอก นอกเหนือจากการปลูกข้าวแล้วกะบ่ได้ปลูกอียัง จัวควยกะบ่ได้เลี้ยง /ไก่กะบ่ได้เลี้ยง
หลายเลี้ยงเพื่อละ 4-5โตพอได้กินถ้าว่าสืเลี้ยงขายกะอยู่ผู้เดียวบ่มีคนอื่นช้อยลูกกะไปอยู่มอ่งอื่น
เมิด มันกะบ่มีกำลังสืเฮ็ดทุนกะบ่มีเป็นภาระหลาย"¹²⁷ โดยพยายามใช้ประสบการณ์ ความถนัด
ของตนเองและแรงงานที่มีอยู่มากที่สุดในท้องไร่ท้องนาของตนเองในการสร้างรายได้ให้เกิดขึ้น
สร้างหลักประกันในการผลิตของตนเอง หากธรรมชาติเอื้ออำนวย การสร้างรายได้ที่เกิดขึ้นมา
กับฤดูกาลผลิตของตนเอง อย่างไรก็ตามผลที่เกิดขึ้นมาในปัจจุบัน ได้ให้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นว่า
"พอกะมีนาอยู่ 40 กว่าไร่พอกะปลูกข้าวหมิด แต่ว่าน้ำกะมาท่วมบ่ได้เกี่ยวข้าวจักเมิดเลย ถ้าได้
กะสิได้ตั้งแต่ข้าวปลูก ประมาณ 10 กะสอบ มันกะท่วมมา 3 ปีช้อนพอกะหมิดเงินเป็น 100,000
บาทแล้ว สาเหตุที่น้ำมันท่วมกะน้ำเขื่อนเขาปลอยลงมาใส่บ้านพอกะมีเขื่อนอุบลรัตน์อยู่
ขอนแก่น เขื่อนลำปาว อยู่จังหวัดกาฬสินธุ์ เขากะปลอยมา 3 ปีแล้วบ่ได้กินข้าวจักเมิดแล้วลง
ทุนกะหลายขาดทุนบ่รู้สืหาอียังมาทดแทน"¹²⁸

เป็นสภาพที่แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น สำหรับคนในพื้นที่ เห็นได้จากการ
สร้างรายได้อยู่บนพื้นฐานความเสี่ยงอย่างมาก ต้องแก้ไขปัญหาของตนเองออกไปในเฉพาะหน้า
ซึ่งแต่ละครอบครัว ต่างมีวิธีการและความสามารถในการได้มาทรัพยากรบนพื้นฐานการปรับ
ตัวเส้นทางชีวิตแบบการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าไปของครอบครัว

¹²⁷ นายยงยุทธ ป้อมเขต.อายุ44ปี.อาชีพทำนา รับจ้างขับรถ.บ้านสะทอน.วันที่สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2546.

¹²⁸ พ่อหนู ทาคันทา.อายุ64ปี.อาชีพทำนา.บ้านทรายมูล.วันที่สัมภาษณ์ 7มกราคม 2546

การทำนา-การปรับตัวแบบตั้งรับและมีความเสี่ยงมากที่สุด(ภาพครอบครัว พ่อหนู ทาคัน
ทา)

อันเป็นผลมาจากการพึ่งพาทรัพยากรในการผลิตจากระบบตลาดมากเกินไป จนสูญเสียความสามารถในการพึ่งพาตนเองไม่ว่าจะเป็นเรื่องปุ๋ย ยา น้ำมัน แรงงานและราคาสินค้าในระบบตลาด ทำให้เกิดการพึ่งพาตลาดยิ่งมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเงินตราและการปรับตัวค่อนข้างที่จะลำบาก เพราะไม่มีทรัพยากรที่สามารถจัดการได้ภายในครัวเรือนของตนเองว่า "การที่เอ็ดแล้วบ่สบายใจจะเป็นงานที่ลงแล้ว ขาดทุน จังพอกับลูกเอ็ดนาจังสิมันกะได้ลงทุนหลายได้ซื้อน้ำมัน ซื้อปุ๋ย จ้างคนมาชอยทุกอย่าง เหมิดเงินปีละหลายหมื่นแล้วกะน้ำกะมาท่วมทุกปี มันกะเลยบ่มีเงินสิมาลงทุน เงินที่มีกะเหมิดแล้ว พอกะบ่สบายใจมา 2-3 ปี หละเอ็ดนากะบ่ได้กินข้าวจักเม็ดถ้าบ่ท่วมจังสิใครอยู่"¹²⁹

เป็นสภาพที่มีความยุ่งยากของการปรับตัวของคนบ้านขาวในปัจจุบัน ทำให้เกิดการพึ่งพาตลาดอย่างมาก นัยและรูปแบบของการใช้แรงงานของครอบครัว หารายได้จากท้องนา แล้วพึ่งพาทรัพยากรจากระบบตลาด การว่าจ้างแรงงานภายในครัวเรือนโดย

¹²⁹ อ่างแล้ว. พ่อหนู ทาคันทา

แลกเปลี่ยนจากการขายแรงงานหรือการใช้แรงงานของตนเอง ดังเช่น การปรับตัวของบางครอบครัวให้ความหมายว่า” นาก็ให้เขาเอ็ด ให้คนใกล้ ๆ กันแหละเอ็ด แม็กก็เอ็ดให้หนึ่ง ให้เพ็นเอ็ด 5 ไร่ มีแต่ผัวกับเมียหวานข้าวลูกเต๋าก็บ่มาเอ็ด เพ็นนาใกล้กัน แบ่งท้อ ๆ กันแม่ออกปุ๋ย เจ้าของนาออกปุ๋ย เขาเป็นคนทำ เกียวแล้วเขาก็เอิ้นไปเบ็ง “¹³⁰ และยังใช้ความหมาย ของการส่งแรงงานออกนอกพื้นที่ ในการหาทรัพยากรมาจากระบบตลาด โดยไม่ให้ความสำคัญกับที่ดินที่ตนเองมีอยู่ เพราะไม่สามารถช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชีวิตที่ดีขึ้นอันเนื่องมาจากการเผชิญปัญหาจากภัยธรรมชาติมาอย่างต่อเนื่องโดย”ให้ลูกเต๋าส่งเงินมาให้ ซื่อปุ๋ยซื่อหยังลูกเต๋าส่งมาให้และทำการก่อสร้างบ้านให้ตนเองบ่ เอ็ดบ้านลูกสาวให้มาสร้างเพ็นส่งเงินมาให้ อันนี้หมิด 400,000 ลูกสาวกับลูกชาย “¹³¹ สภาพเช่นนี้ภายในความคิดของตนเองในพฤติกรรมต่อการใช้เครดิตา ได้สูญหายไปอย่างสิ้นเชิง ทั้งหมดได้ฝากความหวังให้กับลูกๆที่อยู่ในเมืองเป็นหลัก”¹³² นั้นเป็นเส้นทางของการปรับตัวที่เกิดขึ้น จากเงื่อนไขของระบบตลาดที่ใช้วิธีการแบบประเพณีของตนเองในการทำมาหากิน เพื่อสร้างรายได้กับตนเอง บนพื้นฐานของการจัดการระดมทรัพยากรแรงงานที่มีอยู่ในครอบครัวอย่างเต็มที่ สามารถแก้ไขปัญหาได้ในระดับหนึ่ง เป็นรูปแบบที่ปรับตัวค่อนข้างจะง่าย ๆ ไม่มีความซับซ้อนและไม่ต้องใช้ความคิดมากในการได้มาทรัพยากรสู่ครอบครัว โดยพื้นที่เครือข่ายทางเศรษฐกิจขึ้นกับระบบตลาดเป็นหลัก ในขณะที่เครือข่ายแบบเดิมก็ยังพึ่งพาอาศัยกันและกัน

2. การเข้าสู่ตลาดแรงงาน

ปัจจุบันคนในพื้นที่ ใช้วิธีการปรับตัวแบบหาเช้ากินค่ำเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือใช้แรงงานและความสามารถของแรงงานในการหาเงินกับระบบตลาดแบบวันต่อวัน เพื่อประกันการบริโภคของครอบครัว เป็นพฤติกรรมปรับตัวที่เกิดขึ้นมาในปัจจุบัน เกิดขึ้นมาจากความต้องการในการสร้างรายได้ ไม่เกี่ยวกับความไว้จัดตั้งของธรรมชาติ ถึงแม้ว่าสูญเสียความเป็นอิสระบางอย่าง แต่นั่นได้สร้างจิตใจที่มีความเป็นอิสระมากยิ่งขึ้น เป็นตัวกำหนดคุณค่าในพฤติกรรมในความคิดของตนเองที่ว่า “ข้อยจะอยู่เพื่อข้อยและครอบครัวของข้อย”

การเข้าสู่ตลาดแรงงานรับจ้างแบบหาเช้ากินค่ำ ให้ความหมายการทำงานนอกพื้นที่ของตนเอง โดยไปทำงานต่างท้องถิ่น ซึ่งใช้แรงงานของตนเองไปทำมาหากินทั้งในบ้านและนอกบ้าน เพื่อความจำเป็นในการได้มาเงินตราในการบริโภคซึ่งต้องการรายได้ที่แน่นอน ซึ่งพิจารณาจากการอธิบายแบบนี้ว่า”พ่อกะมีที่นาอยู่ 4 ไร่กะมีตั้งแต่ปลูกข้าวอย่างเดียวอย่างอื่นบ่ได้ปลูก พ่อกะเอ็ดนาแบ่งครึ่งกะปลูกข้าวเหนียวครึ่งหนึ่งปลูกข้าวเจ้าครึ่งหนึ่งได้ข้าวเหนียวประมาณ 20 กว่าสอบ ข้าวเจ้าประมาณ 20 กว่าสอบเอ็ดไว้กินอย่างเดียวบ่ได้ขายกะพอกินอยู่ เพราะกะลงทุนเอ็ดนาหลายอยู่จ้างรถไถ จ้างคนไปขอยดำ ขอยเกี่ยว ซื่อปุ๋ย ซื่ออาหารการกินเลี้ยงคนคิดแล้วหมิด 3,000 บาทรายได้หลักของพ่อกะคือเย็บผ้ากับเมีย ผ้าที่พ่อเย็บสิมีคนเอา

¹³⁰ นางละออ โพธิจักร.อายุ55ปี.อาชีพทำนา.บ้านขวาว.วันที่สัมภาษณ์ 1 กันยายน 2545.

¹³¹ อ้างแล้ว

¹³² อ้างแล้ว.พ่อหนู ทาคันทา .

มาส่งให้แล้วพอเห็ดแล้วเขาก็มารับคืนไปส่งกรุงเทพฯ คล้ายๆ เป็นพ่อค้าคนกลาง คนที่เอามา
ส่งพ่ออยู่สุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดพ่อจะเย็บผ้ามาประมาณ 4 ปีแล้วตั้งแต่ก่อนพ่อมีอาชีพขับ
รถแต่แฟนมีอาชีพเย็บผ้าอยู่กรุงเทพฯ พ่อก็เลยย้ายมาอยู่บ้านจังหวัด ยโสธร พ่อตีพ่อจะมา
ประสบอุบัติเหตุรถชนขาหัก ก็เลยมาพักอยู่บ้านรักษาเป็น 1-2 ปีจึงหาย ว่าสีไปขับรถคือเก่า
แต่ร่างกายไปบ่ไหวก็เลยมาหัดเย็บผ้าอยู่กับเมีย แฟนจะไปเรียนมาน่าพี่น้องทางแม่ชื่อนาง
เดือนได้ประมาณ 10 กว่าปีแล้วพ่อเป็นแม่แฟนจะไปทำงานในโรงงานเย็บผ้าอยู่กรุงเทพฯ พ่อ
เลยไปเจอกันพ่อได้ก็กะเลยขึ้นมาอยู่บ้านมาทำงานอยู่บ้าน แล้วพ่อจะหัดนำเมียกะเลยเป็นกะ
เลยเห็ดมาเรื่อยๆ เท่าทุกมือรายได้เดือนหนึ่งถ้าคิดเฉลี่ยแล้วกะได้อยู่ประมาณ 4,000 บาท การ
เย็บผ้ามันสีเป็นช่วงถ้าช่วงรายได้ดีก็ช่วงนาแล้ง ช่วงออกพรรษานี้แหละงานสีหลายรายได้กะดี
ได้อยู่ประมาณ 6,000-7,000 บาท ช่วงรายได้บ่ดีก็บ่ค่อยมีงานมาให้เห็ดบ้านได้กะคือช่วงทำ
นางงานสีขาดเรื่องงานสีบ่ค่อยต่อเนื่องกะเป็นจ้งสิมาตลอดนี้"¹³³

ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ความจำเป็นในการใช้เงินตรา การขายแรงงานมี
ส่วนอย่างมากสร้างรูปแบบ และนัยของการปรับตัวของคนในพื้นที่ ว่าวิธีการทำงานแบบเก่า
ไม่สามารถแก้ไขปัญหาประจำวันได้ พยายามสร้างวิธีการปรับตัวที่ตนเองสามารถบรรลุในการ
ได้มาทรัพยากร บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนกับระบบตลาด ถึงแม้ว่าจะต้องขายแรงงานใน
ระบบตลาด แต่นั่นสร้างความมั่นคงได้ดีกว่าการไร้ตัวตนและไม่มีจิตใจที่มีอิสระ ในขณะที่
เดียวกัน รูปแบบที่นำมาใช้ เกิดการเรียนรู้จากความชอบและการถูกบังคับไปในตัวให้เข้าสู่
ตลาดแรงงาน ทั้งทางตรงและทางอ้อมนั้น เลยสร้างความคิดและวิธีการแบบหาเช้ากินค่ำ
ขึ้นมา เพื่อสร้างหลักประกันที่มั่นคงให้กับครอบครัว

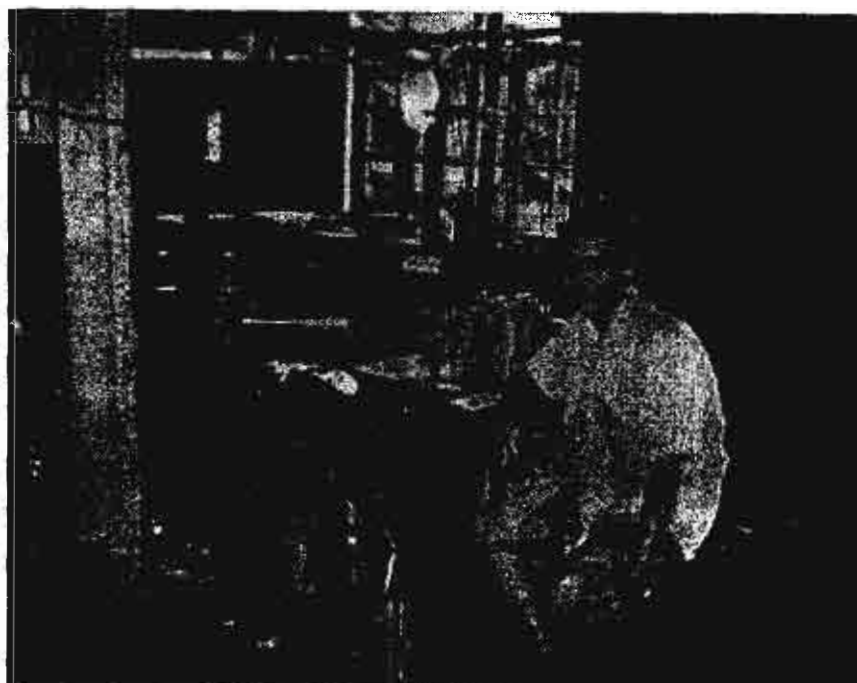
ปัจจุบันการปรับตัวแบบหาเช้ากินค่ำ มาจากเหตุผลของ"การทำงาน 7-10 ปีที่
แล้วมันก็แตกต่างกัน ชุมชนนี้เห็ดยังมันกะเป็นเงินบายหยังกะเป็นเงิน แต่ก็ย้ายๆ ไปลอก
ป่อกะได้มีอยู่ละ 12 บาทนะ แต่ว่าเดี๋ยวนี้แรงงานขั้นต่ำ กะ 120-150 บาทนะมันกะ
แตกต่างกันอยู่ แต่ว่ามันกะก่อนที่เข้ามาหาปลาหลายปีแล้ว แต่ว่าแต่ก็ลูกเต้าเขา
เห็ดนำอันได้เขาเห็ดได้เขาเห็ด แต่ว่าไ้กับไปเห็ดคือเขาสิบเห็ดดอก แล้วกะสิบได้
ดอกไ้กลับมามีบ้านกะยังบ่กลับเลย ไ้ไปเห็ดกะบ่เห็ดกะว่ามันลำบาก"¹³⁴ เป็นสภาพที่
ชี้ให้เห็นในวิธีการปรับตัวและความคิดของครอบครัวที่หาเช้ากินค่ำ ในการประกันอาหารและ
ทรัพยากร มุ่งที่จะพึ่งพาตนเองในการแก้ไขปัญหา โดยการแลกเปลี่ยนทรัพยากรในแต่ละวัน
มากกว่าเป็นแรงงานรับจ้าง และเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่แก้ไขปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร

¹³³ นายปราโมทย์ บาทชาธิย.อายุ 36 ปี.อาชีพ ทำนาและเย็บผ้า.บ้านดอนกลาง.วันที่สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2546

¹³⁴ นางยุ่น รัตนชัย.อายุ 49 ปี.อาชีพหาปลา.บ้านโนนยาง. วันที่สัมภาษณ์ 19 ธันวาคม 2545

ภายในครอบครัวของตนเอง ดูเหมือนว่าคนอื่นๆ ก็มีปัญหาแบบนี้เช่นเดียวกัน เพียงแต่คนละความหมายกันว่า รายได้เข้าบ้านกะปติปานได้บางเพื่อพอซื้ออาหารให้กินชนเดือน"¹³⁵

ครอบครัวพ่อค้าอาย โพรจักรกับอาชีพประจำวันแบบหาเช้ากินค่ำ

อย่างไรก็ตามสภาพที่เป็นจริงของคนที่มีพื้นฐานแบบหาเช้ากินค่ำแบบนี้ ก่อนข้างเผชิญปัญหาอย่างต่อเนื่องในการส่งบุตรหลานเข้าสู่สถาบันการศึกษา เพราะว่ารายได้ที่เกิดขึ้นมาไม่เพียงพอ กับรายจ่าย การศึกษาหรือในกรณีอื่นๆ ที่เกิดขึ้นมาในความหมายของการดำรงแบบการหาเช้ากินค่ำคือ " สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ว่าสืเอ็ดไฮชีวิตดีได้กะว่าคิดเอาหน้าลูก หลวกะว่าเขาเฒ่าแล้วกะว่าลูกสิส่งเงินมาไฮ กะว่าลูกไปเที่ยวไปค้ากะฝากส่งเงินมาไฮพ่อแม่ไว้ได้ซื้อกิน แต่ว่าพ่อแม่อยู่บ้านกะต้องดิรนชนขายอยู่คือกันถ้าว่าปเฮ็ดกะบได้กิน เขากะต้องเฮ็ดข้าเฮ็ดได้"¹³⁶ ปัญหาที่เกิดขึ้นมา ต่างพยายามหาทางแก้ไข โดยวิธีการที่แต่ละครอบครัวสามารถนำมาใช้ ให้เกิดผลที่เป็นจริงขึ้นมาบ้างก็ค้ากำปั่นและส่งเงินกลับคืนมาช่วยกันทำงานรับจ้างที่บ้านไปในตัว เป็นรูปแบบและความหมายของคนที่ทำมาหากินแบบหาเช้ากินค่ำในปัจจุบัน เห็นว่าเส้นทางการปรับตัวชีวิตแบบหาเช้ากินค่ำนี้เป็นเส้นทางเลือกอีกเส้นทางหนึ่งของการปรับตัวตนเองเข้าสู่ระบบตลาดถึงแม้ว่าจะต้องใช้แรงงานอย่างหนักหน่วงและมีวินัยที่สูงมากแต่นั้นเป็นก้าวแรกที่ออกมาจากการหากินที่พึ่งพาเฉพาะลุ่มน้ำชีและท้องนา

¹³⁵ อ้างแล้ว. นายดำรงค์ โพรจักร

¹³⁶ นางสมหมาย มณีโชติ. อายุ 53 ปี. อาชีพทำนาและทอผ้าไหม. บ้านหนอง. วันที่สัมภาษณ์ 8 มกราคม 2546

3. การประกอบกิจกรรมของตนเอง

รูปแบบและความหมายของการปรับตัวที่เกิดขึ้นมาคือ การสร้างอาชีพและรายได้ที่มาจาก ความคิดและวิธีการของตนเอง เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการสร้างรายได้ที่มั่นคงและสามารถอยู่ในพื้นที่ของตนเองได้โดยไม่ต้องอพยพออกนอกพื้นที่ของตนเองโดยเกิดขึ้นมาจากการสังเกต ความรัก หรือการคิดค้นหรือการใช้เครือข่ายของตนเองในการสร้างโอกาสของอาชีพเกิดขึ้นโดยสามารถที่จะพออยู่ได้โดยไม่ต้องดิ้นรน จากการศึกษาค้นพบว่าคนในพื้นที่ทางวัฒนธรรมได้เกิดพฤติกรรมเศรษฐกิจดังนี้

อาชีพการเลี้ยงไก่ในพื้นที่เกี่ยวข้องกับ"เริ่มแรกที่ได้รู้จักกับบริษัทเบทาโกร ลูกชายผู้ที่สอง ชื่อ นาย สุรชาติไปทำงานอยู่ บริษัทเบทาโกร ไปเป็นคนขายหัวอาหารร่อนขายทั่วภาคอีสานบาทนี้เพิ่นกะไปพ้อฟาร์มไก่เขาจังสิหละ กะเลยมาเว้ากับแม่ว่าแม่ผมเห็นฟาร์มไก่เขาผมอ่อนซ้นหลายกะเลยถ่ายรูปมาให้แม่เบิ่งนั้นเด้รูปไก่กะเลยถามแม่ว่าแม่สิเลี้ยงบ่แม่กะบอกว่าเฮาสีเอาเงินมาตั้งแต่สี่ยผู้ลูกกะเลยบอกให้เอานาไปจำนอง กับ ธ.ก.ส. เขาประเมิน ให้ 400,000 บาท เทียแรกแม่กะเอามา 100,000 บาท มันบ่พอกะเอาเพิ่มอีก 100,000 บาท เป็น 200,000 บาท มาสร้างโรงเรือนให้ไก่ ไม้หญ้า 10 บาท เหมิดไปเป็น 10,000 บาท ค่าเสา ค่าทราย ค่าปูน ค่าไฟเดือนละ 10,000 บาท ต่อเดือนลงทุนเทียแรกใช้เงิน 200,000 บาท หยั่งบ่ทันได้ทุนเหมิดเฮ็ดมาได้ 6 ปี สัญญากัน 10 ปีถ้าเขาให้เขาเหมิดเฮากะบ่มีกินเลี้ยงมานี้ 30งวดมันกะได้เงินกาย 200,000 แล้วกะเอามาช่วยลูกสาวเฮ็ดนา แล้วกะค่าลูกไปเรียนเอามาแม่กะได้จกให้ผู้ไปเรียนรวมค่าแห่ง ชื่อว่านายเสรี เดียวไปสอบตำรวจอยู่ขอนแก่นติดรอเรียกตัวกะแม่เอาเงินให้แนเทีย 500-1,000 บาท ค้นไปเรียนรวมกะเอาเทียละ 2,000-3,000 บาท"¹³⁷ แม้ว่าอาชีพที่เกิดขึ้นมากับเครือข่าย และการใช้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการสร้างอาชีพของตนเอง แต่ก่อนที่มาในอาชีพนี้ ได้มีที่นาของตนเอง โดยปัจจุบันให้ลูกสาวและลูกเขยทำ ซึ่งสามารถสร้างรายได้ที่ดีอยู่ในอดีตว่า" ตั้งแต่ห้าบ่ทันท่วมรายได้หลักกะมาจากการทำนาตั้งแต่บ่ทันเลี้ยงไก่พันธุ์กะอาศัยขายข้าวกินปีหนึ่งกะได้หลายอยู่ได้ 7-8 ดันกะได้ปีละ 50,000 บาทอยู่แล้วกะเศรษฐกิจมันกะบ่แพงจังสิกะพออยู่พอกินอยู่บัดนี้ 3-4 ปีต่อมาท่วมข้าวตลอดข้าวกะบ่ได้ขายพอดีลูกชายกะจบมาพอดีกะเลยพาพ้อมาเลี้ยงไก่พันธุ์ขาย ที่แรกตั้งแต่สมัยลูกเรียนหนังสือยังบ่ทันจบคือทุกมือนีพ้อไปขับรถแท็กซี่อยู่กรุงเทพฯ บ่ได้อยู่บ้านจักเทียจนลูกเรียนจบจึงได้พักผอนอยู่กับบ้านแล้วอายุกะหลายน้า กะเลยไปสับได้ค้นว่าแม่บ่มีหยั่งมีตั้งแต่อยู่บ้านชื่อ ภูมิตั้งแต่พ้อไปขับรถรับจ้าง"¹³⁸

อาชีพแบบนี้เกิดขึ้นมาเมื่อ 6 ปีที่ผ่านมา ได้สร้างวิธีการทำงานและการแก้ไขปัญหาในครัวเรือนเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ลดการพึ่งพารายได้จาก การปลูกข้าวที่เคยสร้างเป็นรายได้แก่ครัวเรือนให้ความสำคัญเป็นการผลิตอันดับสอง ในขณะที่เดียวกันสามารถสร้างให้เกิดรายได้ที่พัฒนาไปเป็นอาชีพอย่างอื่นได้จากระบบตลาด เช่น การขับแท็กซี่ที่เกิดขึ้นมา

¹³⁷ นายเฉลียว คำหอม อายุ 63 ปี อาชีพเลี้ยงไก่พันธุ์ บ้านโนนแพง วันที่สัมภาษณ์ 25 ธันวาคม 2545.

¹³⁸ อ่างแล้ว

ดังในพฤติกรรมทางเศรษฐกิจว่า" ผู้สร้างรายได้หลักให้ครอบครัวจะเป็นลูกสาวผู้อยู่หน้าี่หะกะ ชื่อว่านางนิตยา คำหอม กะมาจากอาชีพทำนาพอหน้าท่วมคือจ้ง 2-3 ปีนี้กะบได้ฮ้อยยังลูกเขยกะ นายปรีชา คำหอม กะไปขับรดแท็กซี่อยู่กรุงเทพ กะส่งมาให้เมียเขาเดือนละ 4,000-5,000 บาทอยู่ทุกเดือนบได้ขาด ส่วนพ่อกับแม่กะมีรายได้จากการเลี้ยงไก่แต่รายได้หลักก็หสิกะมาจาก ลูกสาวคือนางนิตยา คำหอมส่วนรดแท็กซี่ลูกสาวกับลูกเขยเขาซื้อดาวเป็นของขวัญของแล้ว เขา กะข่อยผ่อนเอา"¹³⁹

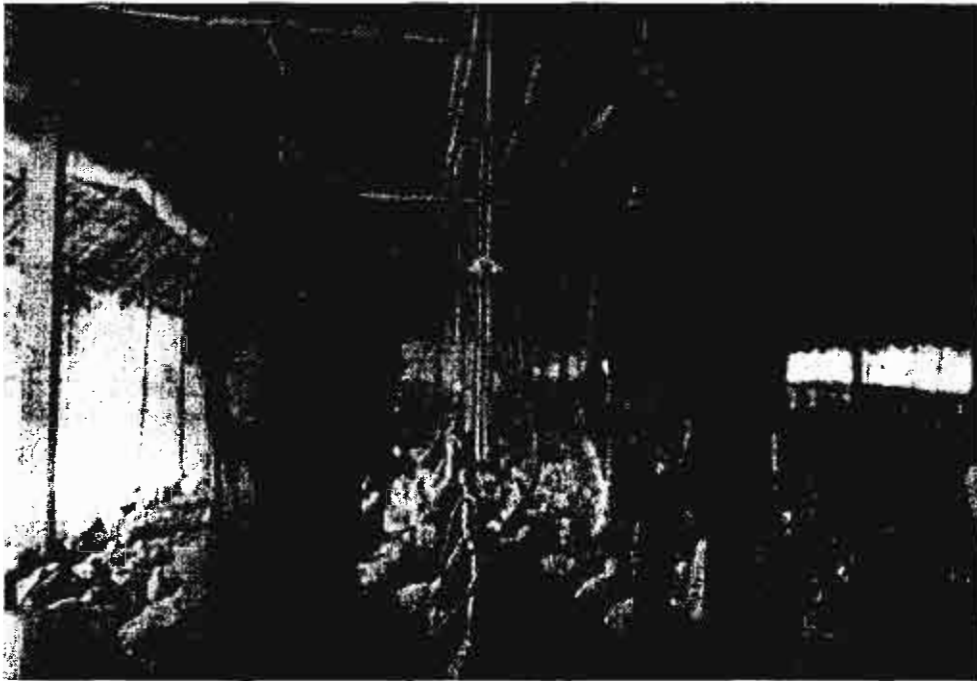
นั้นเป็นความพยายามในการแก้ไขปัญหภายในครอบครัว ต้องการสร้างหลักประกันในความมั่นคง ที่เน้นการใช้แรงงานมากที่สุดตามช่องทางต่างๆ ที่สามารถทำได้โดยเป็นการใช้ทรัพยากรในความหมายของการเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว หรือการสร้างกิจกรรมของตนเองให้เกิดขึ้นว่า "หมากพริกปลูกขาย แต่เอาไว้กินกะส่วนน้อย กะว่าไว้กินกะเอาไว้แค่คุ่มปีที่ว่าปลูกพริกขายกะว่าครอบครัวไปเฮ็ดอาชีพอื่นบเป็นไปรับจ้างกะเฮ็ดบเป็นไปค้าขายกะเฮ็ดบเป็นนำหมู กะเลยจำเป็นต้องเฮ็ดสวน ถ้าเฮ็ดสวนไว้ถ้าว่ามันผลผลิต กะพอได้ซื้อได้ขาย พอได้จับจ่ายพวยในครอบครัวแหลม ครับ ที่ว่าสิปลูกหมากพริกกะว่าแต่เป็นเด็กน้อยๆพ่อแม่กะเคยพาปลูก กะเห็นเพื่อนปลูก กะว่าเฮาบมีหนทางไปเฮ็ดอย่างอื่นแล้ว กะเห็นได้พาปลูกหมากพริกมากะได้ผลผลิตมากกะพอได้จับจ่ายใช้สอยกะพอมีกินแหนกะว่าบถึงกับดี กะบถึงเดือดร้อนปะได้กะเลยเจริญรอยตามเพื่อนมาเลย กะ 30-40 ปีแล้วหละครับ แต่ว่าถ้าว่าลงทุนตอนแรกกะลงทุนหลาย กะค่าเครื่องสูบน้ำกะ 7,000-8,000นี้หละสายส่งอีก 1,000เศษๆกะว่าหมีหนึ่งเลยหละไปเม็ดผันผมกะได้แต่พ่อแต่แม่เพื่อนมาเลย กะปฐูว่าเพื่อนได้จาไผมา"¹⁴⁰ โดยนิสัยส่วนตัวนั้นชอบการปลูกพริกเพื่อการค้า จึงเลือกตัดสินใจทำสวนของตนเองเป็นหลัก และมีอาชีพเลี้ยงควายด้วยทำให้ตนเองสามารถอยู่ได้

หรือเกิดขึ้นมาจากการถ่ายทอดข้อมูลกัน ความชอบส่วนตัวเป็นพื้นฐานที่ต้องการหลีกเลี่ยงจากการทำนาว่า " พ่อกะขายแดงโมมาได้ 15 ปีแล้ว ความคิดอยากขายแดงโมตั้งแต่ก่อนให้เมียเย็บผ้าไปหาขายกะเลยไปเห็นคนขายแดงโม พ่อกะให้พ่อใหญ่ทอง-ยายพันดีเพื่อนเย็บผ้าห่ม แต่เดี๋ยวนีเพื่อนกะเผาแล้ว กะเลยไปเห็นกะเลยไปถามเขาว่าขายดีบแล้วเขาจะว่าพอได้กะเลยลองเฮ็ดมันกะดีกะเลยเฮ็ดมาตลอดที่ไปถามกะบได้ไปถามคนรู้จักได้ถามคนมาขายนำถนพอกะเลยขายมาเรื่อยๆได้ 15 ปีแล้ว กะสอบถามว่าขายหน่วยจ้งได้ ไปรับซื้ออยู่ทางใต้ แล้วไปหาขายหม่องได้ แล้วกะไปหาซื้อกะเลยมาลองเฮ็ดแต่ก่อนมันกะขายดีพอได้อยู่แต่เดี๋ยวนีคนอยากเฮ็ดหลายเพราะว่าเขาเห็นเอาได้เงินแน่เขากะเฮ็ดนำ ช่วงหลังมันกะเลยขายบดีมันกะมาขายดีตั้งแต่ช่วงเกี่ยวข้าวตั้งแต่ที่ 5-6 ปีคินหลังขายดีหมีดปีเลย แต่เดี๋ยวนีพ่อกะตั้ง

¹³⁹ อ้างแล้ว

¹⁴⁰ นายณรงค์ ศิริไทร.อายุ43ปี.อาชีพปลูกพริก ทำนา.บ้านโนนยาง.วันที่สัมภาษณ์21 ธันวาคม 2545

หลักมาส่งน้ำตลาดบ่ขายเล่าน้ำบ้านคือตั้งแต่เก่า ตั้งแต่ก่อนกะเฮ็ดทุกอย่างนั้นหละตายาย ขาย
 บักพร้าวกะขาย ตั้งแต่ก่อนกะขายทุกแนวว่าตั้งแต่ได้เงินว่าตั้งแต่อยู่รอดได้ แนวไปเห็น บัก
 หมาก หมากกรอก หมากขาม กะพากันเหมาไปขายว่าตั้งแต่ได้เฮ็ดเหม็ดไครกว่าอยู่เฉยๆกะ
ธุรกิจเลี้ยงไก่ของนายเจ็ลยิว คำหอมช่วยให้ครอบครัวพออยู่ได้

เลยเฮ็ดจับหมากโมเลยเพราะว่ามันขายดีกว่าหมู มันหาง่ายกว่าอันอื่นได้ แล้วมันกะพอเลี้ยงลูก
 เลี้ยงเมียได้กะเลยเฮ็ดเป็นอาชีพ"¹⁴¹

เราเห็นได้ว่าทุกครอบครัว ต่างๆมีเส้นทางการเกิดขึ้นมาของอาชีพตนเองที่แตก
 ต่างกัน บ้างเกิดขึ้นมาจากสภาพถูกบังคับ บ้างเกิดขึ้นมากับเครือข่ายของตนเอง หรือมา
 จากความคิดที่มีเหตุผลของตนเอง ในการสร้างรายได้ ที่มาจากพื้นฐานของระบบตลาดเป็น
 สำคัญ แนวคิดใหม่ที่เกิดขึ้น แม้ว่าเกิดมาในช่วงเวลาที่แตกต่างกันตามภารกิจของครอบครัว
 แต่นั่นให้ความหมายที่ว่า หากต้องการสร้างความมั่นคงให้กับตนเองมากยิ่งขึ้น จำเป็นที่ต้อง
 มีความสัมพันธ์กับระบบตลาดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการปลูกพริกเพื่อจำหน่าย
 การเลี้ยงไก่แบบลงทุนร่วมกันเพื่อจำหน่าย การใช้แรงงานของตนเองในภาคการบริการ พฤติ
 กรรมของเศรษฐกิจครัวเรือนที่แสดงออกมาเช่นนี้ ได้ชี้ให้เห็นว่าสามารถบรรลุได้ในระบบตลาด
 ที่มีการแข่งขันสูง ในขณะที่เดียวกันเห็นความสามารถของตนเองที่มีความเป็นตัวของตนเองสูง

¹⁴¹ นายประสัณ ศรีสะไล.อายุ45ปี.อาชีพขายแตงโมและทำนา เลี้ยงกบ.บ้านหัน.วันที่สัมภาษณ์8 มกราคม

ขึ้นด้วย นั่นเป็นความหมายของการเกิดขึ้นมาในจิตใจที่เป็นอิสระ จากการสังเกตและการแลกเปลี่ยนข้อมูลในเครือข่ายของตนเองที่สามารถสร้างอาชีพแบบใหม่ขึ้นมา

นายณรงค์ ศิริโทผู้ที่ค้นพบตนเองในระบบตลาดจากการปลูกพริก

ข้อจำกัดในการหาทรัพยากรในรูปแบบเงินตราในท่ามกลางการใช้ชีวิตในระบบตลาด บีบบังคับให้ความคิดและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของครอบครัว พยายามคัดเลือกความมีเหตุผล หากเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ใช้เงินตรา เป็นธรรมชาติของครัวเรือน ที่ต้องมุ่งหาการหมุนเวียนของทุน พยายามบังคับให้เกิดรายได้ในช่องทางต่างๆที่เกิดขึ้นมา พร้อมกับเกิดความเสี่ยงในรูปแบบต่างๆที่เกิดขึ้นมา พฤติกรรมทางเศรษฐกิจในการสร้างรายได้ของตนเองมีความแน่นอนจากพื้นฐานประเพณีเศรษฐกิจ จำเป็นที่ต้องใช้แรงงานด้วยมือให้มากที่สุด ในความสามารถที่มีอยู่ต่อการแก้ไขปัญหา เพื่อสร้างหรือดึงดูดทรัพยากรเข้ามา แม้ว่าเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากว่า พื้นฐานในวัฒนธรรมเช่นนี้พยายามใช้ความสามารถในการระดมทรัพยากรทั้งในรูปแบบชาติและเงินตราเข้ามาในชนิดของแรงงาน เป็นแหล่งที่มาของรายได้ที่เกิดขึ้น ให้ความหมายของการปรับตัวจากการหาเข้ากินค่าไปสู่การหากินแบบพออยู่ได้

4.การเป็นผู้ประกอบการ

คนในพื้นที่ทางวัฒนธรรมบ้านขาวปัจจุบัน สามารถสร้างธุรกิจของตนเองขึ้นมาได้ พร้อมทั้งเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้น เกิดขึ้นมาจากความสามารถในการสร้างและการคัดเลือกในอาชีพใหม่ โดยสร้างวิธีการปรับตัวให้กลายเป็นคนที่มีฐานะขึ้นมาได้ในท้องถิ่น

จากการศึกษาค้นพบว่าครอบครัวที่มีฐานะ มีพื้นฐานมาจากประเพณีเศรษฐกิจ เหมือนกับคนกลุ่มอื่นๆ ในลุ่มน้ำชีคือ พื้นที่ทำมาหากินมีส่วนในการสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวในอดีตที่ผ่านมา ในขณะที่ในปัจจุบันในช่วง3ปีได้เผชิญปัญหาในเรื่องน้ำท่วมเหมือนกับครอบครัวอื่นๆ ในพื้นที่เดียวกัน สภาพพื้นที่ต่อการปรับมาสู่แปลงปลูกในช่วงฤดูทำนาปรังไม่สามารถทำได้ด้วย เพราะไม่มีน้ำมาใช้ในการเพาะปลูก ดังที่อธิบายให้เราฟังว่า" ที่ดินของแม่กะบได้เอ็ดอิยังดอกเพราะบมีแหล่งน้ำในการเพาะปลูกมันบมีคลองไหลผ่านคือทางอื่น เช่น บ้านขวาว บ้านทรายมูล บ้านพันช้าง กะอยากเอ็ดข้าวนาบอยู่จึงสิมีรายได้เพิ่มขึ้น เพราะว่าทางนี้น้ำมันท่วมมาตลอด 3 ปี แล้วกะหลังคนกะบได้ข้าวจกเม็ดเลยส่วนของแม่บ้ำบท่วมดอกเพราะมันเป็นนาโคก"¹⁴² นั้นเป็นสภาพที่เกิดขึ้นมากับครอบครัวนี้ เห็นว่าการปลูกข้าว ไม่สามารถสร้างหลักประกันอะไรให้เลยในชีวิต นอกจากปัญหาที่เกิดขึ้นมากับภัยธรรมชาติแล้ว มีปัญหาเกี่ยวกับการผลิตที่เน้นการว่าจ้างและราคาปุ๋ย เชื้อเพลิง หรือเครื่องมือสำหรับการเกษตรราคาสูงกว่าราคาข้าวที่ผลิตได้

ร้านค้าริมถนนขายแตงโม-วิธีการหารายได้ของคนที่พักอยู่ได้

ประสบการณ์ในการปรับตัวของการกลายเป็นผู้ประกอบการ เกิดขึ้นมาจากความยากลำบากที่ปรับตัวได้ในวิธีการหาเงินแก้ไขเฉพาะหน้า ดังนั้นเริ่มให้ความสำคัญในการหางานที่ไม่เหมือนกัน คือเป็นแรงงานรับจ้างในการตัดเย็บผ้า แล้วเปลี่ยนแปลงมาทำการค้าขายปลา โดยยึดอาชีพค้าขายปลา พื้นฐานเป็นคนนอกพื้นที่และได้ถูกขัดเกลามาตั้งแต่เด็กในการค้าขาย ดัง

¹⁴² นางสมภาร คชรินทร์ .อายุ39ปี.อาชีพเลี้ยงไก่ชน.บ้านโนนแพง.วันที่สัมภาษณ์ 25 ธันวาคม 2545

นั้น เมื่อทำการค้าขายในต่างพื้นที่จึงมีความสะดวกมาก ครอบครัวนี้ได้เล่าให้เราฟังว่า "มาจากนครสวรรค์ย้ายมาอยู่กะตั้งแต่ พ.ศ. 2529 กะขายมาที่แรกกะมาทำนาก่อนทำนาเล็กน้อยมันไม่พอกิน กะลงไปกรุงเทพกะไปรับจ้างเย็บผ้า แล้วกะขึ้นมาก็มีทุนขึ้นมากะมาซื้อมอเตอร์ไชค์คันหนึ่ง กะค้าขายอยู่ที่นี่ซื้อปลาขายปลา หาปลาขายเองด้วย เริ่มแรกไปนอนอยู่โนนฝายบ้านใหม่ชุมพร หลังบ้านใหม่ชุมพรเป็นฝายน้ำล้น ร้ายยัง เอ็ดนากะเอ็ดตั้งแต่มาที่แรกโพน ตั้งแต่ พ.ศ.29-30 โพน กะทำมาเลื่อยๆกะทำมาตลอดได้จนปีขายของเยอะๆปี34-35 นี้กะให้เขาทำกะแบ่งเอากะแบ่งให้กะแล้ว... อาชีพหาปลากะทำมาโดนแล้วกะตั้งปี 30-31 แต่ว่าตอนนี้อยู่ได้หาแล้วมีแต่ซื้อ"¹⁴³

อาชีพเกิดขึ้นมาจากสภาพบังคับของการหาทรัพยากรในค่านิยมและความรู้สึกของตนเอง ที่ไม่สามารถกำหนดพฤติกรรมทางเศรษฐกิจให้มีความเป็นเหตุผลได้ในการเข้าไปสู่ระบบตลาด และในขณะเดียวกันใช้พื้นฐานความชอบในค่านิยมส่วนตัวที่เกิดขึ้นมากับตนเอง พื้นฐานของพ่อสามีที่มีอยู่เลยตัดสินใจทำอาชีพนี้ว่า "ที่แรกที่ว่ามาคิดที่ว่าจะขายปลาก็เพราะว่าไม่รู้จะทำอะไรนะ ก็ปีหนึ่งทำนาหนึ่งมันจะพอกินอะไร ก็พอดีพ่อตาแก่เป็นคนหาปลาอยู่แล้วก็เลยไปกับแกไปหาปลา หาได้เราก็จ้างตลาดเอง เพราะว่าเราก็คเคยขายปลามาก่อนตอนที่อยู่กรุงเทพ สมัยเป็นเด็ก ๆ ออกโรงเรียน ป.4 อยู่กรุงเทพขายปลา ก่อนนี้ อยู่ตลาดยอดบางลำภูอยู่กับพี่สะใภ้ ที่กรุงเทพอยู่หลายปี อยู่ 3-4 ปี ลำบากหลายอย่างออกขายปลา"¹⁴⁴

การสังเกตในการเอามาใช้ได้สร้างอาชีพนั้น เป็นการประเมินคุณค่าของตนเองที่เกิดขึ้น ในการค้นพบความสามารถของตนเอง โดยการปรับตัวเข้าสู่ความสัมพันธ์ระบบตลาด มาจากการสะสมประสบการณ์ด้วยตนเอง เห็นว่าการประกอบกิจการอะไรจำเป็นต้องมีเป้าหมายวางไว้เพื่อนำมาสู่ความสำเร็จว่า " สิ่งที่สำคัญที่ทำให้ชีวิตของเราดีขึ้นมา ก็เป็นการงานตัวการทำมาค้าขายนี้แหละถ้าว่าเขาบ่ทำเขาก็บ่มีเงินมีทองใช้เขาก็อยู่บ่ได้ลูกเต้าเขาก็ลำบาก ก็ต้องเป็นการทำงานเนงหมู่เนี้ยแหละ ตั้งแต่เขาจำความได้ถ้าว่ามีงานมันก็มีเงิน ถ้าว่าบ่มีงานมันก็บ่มีเงิน คิดมาตลอดว่างานมีความสำคัญกะตั้งแต่ออกจากโรงเรียนมาก็หางานหาแต่เงินหาเงินถ้าว่ามีเงินแล้วมีความสุขตอนเด็กๆก็ความคิดของวัยรุ่นคิดว่าถ้าบ่มีเงินสิบกกลับบ้าน ไปตลาดหาไป ถ้าว่าบ่มีเงินก็ไม่อยากกลับอายุเขา ไปอยู่ว่าถ้าว่ากูไม่มีเงินถึง 500 ไม่กับบ้าน สมัยนั้นเงิน 500 มีค่าหลายกว่าทุกวันนี้ ทุกวันนี้ค่ารถก็หมด สมัยนั้นค่ารถไม่ถึง 100 ระยะเวลา 200-300กิโล ค่ารถ20- 30 บาท ก็ฮอดบ้านแล้ว"¹⁴⁵

หรือในกรณี ครอบครัวเลี้ยงไก่ชนได้มีปรับตัวเมื่อ5-6ปีที่ผ่านมา จากการสังเกตเห็นว่าเพื่อนบ้านมีรายได้ดีจึงตัดสินใจลงหุ้นกัน หลังจากใช้เวลาว่างในช่วงหลังการทำนา ในขณะที่คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ณเวลานั้น ได้ใช้เวลาว่างไปกับการทำงานตามคนอื่น ๆ ที่

¹⁴³ นางสร้อยสุตา ภูเทศ.อายุ45ปี.อาชีพค้าปลา ขายเห็ด .บ้าน. วันที่สัมภาษณ์22 ธันวาคม 2545

¹⁴⁴ อ่างแล้ว

¹⁴⁵ อ่างแล้ว

เหมือนกันทุกคนในพื้นที่ที่ต้องทำคือ การเย็บผ้าซึ่งรูปแบบการทำงานแบบสัญญาซื้อขายแบบรับปากกันต่อกัน เกิดขึ้นมาประมาณ 20 ปีได้แล้ว ได้เล่าให้เราฟังว่า " เย็บผ้าแล้วในหมู่บ้านเอ็ดหลาย แล้วกะ สร้างรายได้ให้หมู่บ้านเขาดีนำสิเย็บผ้ากันแทบเหม็ดบ้านเลย ส่วนมากอยู่บ้านสิไปรับมาจากบ้านขาว เพราะว่ามีนายทุนขับริมมาส่งอยู่ฮั้น นายทุนกะไปรับมาจากกรุงเทพฯ แล้วเขากะแล่นแจกให้ลูกขาตามหมู่บ้านเหม็ด ตำบลบ้านขาว จังอยู่บ้านเขากะเอ็ดมาเกือบ 20 ปีแล้วเท่าที่จำได้"¹⁴⁶ แต่ครอบครัวนี้ไม่ได้เลือกเช่นนี้ ได้ตัดสินใจในการเลี้ยงไก่และเลี้ยงหมูขึ้นมา สาเหตุที่สำคัญหนึ่งเกี่ยวข้องกับ สภาพความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงในระยะเวลา 20 ปีเห็น ว่า " เงินเพราะทุกอย่างต้องใช้เงินซื้อบ่าวสิเป็นอาหารการกิน ของใช้ไม่สอย เครื่องอำนวยความสะดวกสบายอยู่ในบ้าน แม้กะทั้งถ้าเราบ่มีเงินญาติพี่น้องกะบ่นับว่าเขาเป็นพี่น้องหยานแต่เขาไปขอย่อยอกิน ดูถูกต่าง ๆ นาแต่ทุกมือนี่เพราะฉนั้นแม้ว่าตั้งแต่เงินนี้ละเป็นพระเจ้าแต่ละบ้านสิขาดบ่ได้ถ้าขาดเงินแสดงว่าอดตายเลยเพราะสมัยทุกมือนี่ยึดกันได้เทียบสองเทียบทอนแต่ถ้าบ่ใช้คืนเขากะบ่ให้ยึดอีกแม้คิดว่าเงินสำคัญมาตั้งแต่แต่งงานประมาณ 20 ปีที่แล้ว"¹⁴⁷

ในขณะที่ครอบครัวขายปลาได้ปรึกษากันภายใน โดยกำหนดจากพฤติกรรมของตนเองที่ไปถึงเป้าหมาย และกิจกรรมที่ตนเองทำอยู่ สามารถทำได้ขนาดไหนในช่วงตอนต้นพยายามสร้างอาชีพนั้น มาจากพื้นฐานความสามารถของตนเอง และแนวคิดในการกำหนดพฤติกรรมที่ไปถึงเป้าหมายในข้อจำกัดของทรัพยากรอย่างมีจำกัด บวกกับความต้องการเปลี่ยนแปลงชีวิตให้ดีขึ้น จึงวางแนวคิดใหม่ในการทำงานออกมาว่า" ตอนที่เข้ามาเอ็ดปลาแพนเห็นด้วย ก็แพนนั้นหละเป็นผู้เอาไปขาย ที่ว่าขายปลาก็เพราะว่าเป็นหาเองก็ไปขายเองเลยมันง่าย เย็บจักก็เย็บหาเย็บเหมือนกันเปิดร้านอยู่บ้านเหมือนกันจัง เปิดได้ไม่ถึงปี เงินก็ไม่ได้มันไม่ดีไม่คุ้มค่า กะเย็บรับจากกรุงเทพฯ คือกัน เขารับมาจากกรุงเทพฯ เขาเอะขึ้นมา เย็บกางเกงค่าแรงตัวละ 5 บาทมันไม่ไหว มันไม่แน่นอนก็เลยออกมาขายปลาดี เลี้ยงหมูไปนา ก็กะว่าได้ได้กำไรมาซื้ออาหารให้หมูกินเอาไปเอามาก็คิดใหญ่เลี้ยงหลายตัวขึ้นมาไม่ไหวที่นี้ ขายปลาก็มีต้นทุนเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปเลื่อย ขายวันนี้นันก็ค่อนข้างขึ้นมา มันไม่ได้ขายวูบวาบขึ้นมาก็เดียวเลย ก็ขายตั้งแต่หาเอง มันก็มีว่าได้บ้างไม่ได้บ้าง ไปหามาก็มาขายวันละ 100-200 บวกทั้งกำไร ก็เจ้าของหาเอง ก็ตั้งแต่ปี 30 เอ็ดก่อนเย็บผ้ามาเย็บผ้าอยู่บ้าน ก็ปี 32 33 หาปลาตอนนั้นก็หาไปเลื่อยไม่ได้หาเป็นกิจลักษณะ หามาเลื่อยก็ไม่ได้เป็นหน้าเป็นตา คือเย็บผ้ามีงานมาก็เย็บ ตานี้งานมันไม่ออกก็เลยไม่ได้ตามเป้าหมายก็เลยขายจักออกไปหมด จักนี้ก็ซื้อเอาก็อ้างเงินพอหละจักอุตสาหกรรมของชินเกอร์พ่นเอาก็อ้างอยู่บ้านเฮานี้หละ"¹⁴⁸

การค้นพบตัวตนในอาชีพที่เกิดขึ้นมา เป็นเพราะว่าอยู่ในระบบตลาดมาโดยตลอดผ่านกระบวนการเรียนรู้มีอยู่ ได้ทำลายความเคยชินในประเพณีเศรษฐกิจที่ตนเองไม่เห็นด้วย เลือกที่ตัดสินใจทำอะไรได้ด้วยตนเอง ดีกว่าเป็นแรงงานรับจ้างให้กับคนอื่น ๆ ในขณะ

¹⁴⁶ อ้างแล้ว.นางสมภาร คชรินทร์.

¹⁴⁷ อ้างแล้ว

¹⁴⁸ อ้างแล้ว.นางสร้อยสุตา ภูเทศ

ที่ความสามารถของแรงงานในตลาดนั้น ช่วยสร้างความมั่นใจในการทำงาน เกิดขึ้นมาจากความจำเป็นที่ต้องใช้เงินในชีวิตประจำวันได้หล่อหลอมให้เห็นว่า วิธีการสร้างรายได้มาจากการค้าขายและประกอบกิจกรรมที่ไม่เหมือนใคร สภาพเช่นนี้เป็นเหตุผลที่สำคัญ ทำให้ครอบครัวได้เข้าไปสู่การยึดอาชีพการเลี้ยงไก่และเลี้ยงหมูที่ผ่านมา เพราะคิดว่าสามารถสร้างรายได้

การค้าปลารัฐกิจของกลุ่มนอกชาติพันธุ์-รูปแบบหนึ่งของคนรายใหม่(ในภาพนางสร้อย สุดา ภูเทศ)

มาจากการค้าขายและประกอบกิจกรรมที่ไม่เหมือนใคร สภาพเช่นนี้ เป็นเหตุผลที่สำคัญ ทำให้ครอบครัวได้เข้าไปสู่การยึดอาชีพการเลี้ยงไก่และเลี้ยงหมูที่ผ่านมา เพราะคิดว่าสามารถสร้างรายได้ในรูปเงินตราอย่างรวดเร็ว" ส่วนเงินที่ได้มาจากการขายหมู สี่เดือนสีได้ขายเที่ยวหนึ่งได้เที่ยวละ 30,000 บาทกะสีเก็บฝากไว้ในธนาคารเพื่อเวลาเจ็บเป็นเย็นอันสีได้มีเงินมารักษาเจ้าของยามป่วยไข้กะเฮ็ดจั่งสิมาตลอดประมาณ 7 ปีแล้วเท่าที่เฮ็ดมา"¹⁴⁹

ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นมาของเพื่อนบ้านที่ประสบความสำเร็จ น่าจะเป็นหลักประกันอย่างมาก ในเรื่องนี้ตอนต้นได้รับการค้นพบจากคนรุ่นก่อนในครอบครัวตนเอง ดังที่เล่าให้เราฟังว่า" เริ่มต้นมาเลี้ยงไก่ที่แรกกะบ่การขัดแย้งกันดอกเพราะไก่กานี้ถ้าขัดแย้งกันนิดเดียวสีเลี้ยงบ่ได้เลยผู้ที่เข้ามาเลี้ยงในกลุ่มต้องมีใจรักทุกคนอยู่ในกลุ่มกะมีอยู่ 5 คนกะมีตั้งแต่คนใจรักเห็ดจั่งพ่อแม่เพิ่นกะบ่ได้บังคับแล้วแต่ความสมัครใจของเขาแล้วเฮาสีเลี้ยงกะได้เงินมา

¹⁴⁹ อ้างแล้ว.นางสร้อยสุดา ภูเทศ

ใช้จ่ายในครัวเรือนแล้วเงินกะเลยบ้ชดเริ่มแรก ๆ พ่อแม่แม่เลยบ้ชดเพราะเงินว่ามันบาป อยู่แต่ต่อมาเห็นได้เงินดีกะเลยบ้ชดบว่า"¹⁵⁰

อาชีพใหม่ที่เกิดขึ้น ได้สร้างรายได้แก่ครอบครัวและความมั่นคงของชีวิตความเป็นอยู่ ไม่ใช่ประเพณีเศรษฐกิจของท้องถิ่นที่ผ่านมา แต่เกิดขึ้นมาจากว่า การคัดเลือกวิถีการปรับตัว การสร้างความคิดแบบใหม่ให้เกิดขึ้นมา ซึ่งความสำเร็จที่เกิดขึ้นมานี้เป็นเพราะว่าผ่านเครือข่ายในการทำงานที่ไว้วางใจได้ หมายถึง การใช้เครือข่ายทางธุรกิจต่อการระดมความคิดเห็น การสร้างความมั่นใจในการเข้าสู่ระบบตลาดโดยไม่ใช้การคัดเลือกความคิดและพฤติกรรมแบบเสี่ยงโชคที่ผ่านมา เห็นได้จากว่า" แม้มีความสัมพันธ์ในการทำงานกับไผ่แน่นของแม่ส่วนมากกะสเป็นพวกเลี้ยงไก่ดีเดียวกลุ่มกันนี้ละ 5-6 คนที่เลี้ยงไก่นำกันพวกเขาจะใจมักไก่เอ็นมาช่วยกะมาถ้าเขามีไก่เลี้ยงนำกะมาคือกัน เช่น นายหลอดกะใจมัก เวลาได้เงินมากะแบ่งกันภายในกลุ่มกะได้ผู้ละ 2,000-3,000บาท ต่อเที่ยว เที่ยวหนึ่งกะอาทิตย์หนึ่งจ้งได้ไปเล่นทุกวันเสาร์ ผู้ใ้ด้อยากได้หลายกะหาเงินไปเล่นเดิมพันข้างนอกอีกทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นอีกเท่าโตสามารถเลี้ยงครอบครัวได้"¹⁵¹ นอกจากนั้นใช้เครือข่ายของครอบครัวในการแสวงหาสายพันธุ์ของไก่ชนที่ดี(หมายถึงจุดเด่นและร้อนแรงในความหมายของคนเลี้ยงไก่)มาด้วย การให้ความช่วยเหลือ ซึ่งมีความแตกต่าง จากการพึ่งพาแบบประเพณีที่ใช้ความสัมพันธ์ของเครือญาติในการแบ่งปันและการกระจายทรัพยากรระหว่างกัน

แต่ให้ความหมายไปที่ การคัดเลือกหรือสร้างโอกาสในการได้ทรัพยากรที่มีความสามารถในการแข่งขันของระบบตลาด ดังที่เล่าให้เราฟังว่า" มีญาติพี่น้องอยู่ทางอื่นกะมีอยู่หลังปีใหม่กะสืว่าพากันไประยองไปหาญาติเพราะว่าพ่อเป็นเป็นคน จังหวัด ระยอง ส่วนมากสาเหตุที่ไปกะไปซื้อไก่ชนแน่ กับไปหาพี่ชายพี่พี่ชายกะเลี้ยงไก่ชนอยู่จังหวัดระยองคือกัน ส่วนพี่ชายกะเลี้ยงไก่ชนมา20ปีแล้ว พี่ชายชื่อว่า นายอำนาจ อยู่อำเภอบ้านเมือง เดียวนี้มีไก่ชน 200-300 โต "¹⁵² ซึ่งสอดคล้องกับความคิดครอบครัวคำปลาให้ความหมาย แบบนี้เช่นกันว่า " การไปเอาปลาเขาก็ต้องมีข้อมูล เขาอยู่จกแล้วจกตลาดแล้วเขาก็ไปตลาดได้ มาความจำเป็นคือว่าเขา อย่างลูกค้าโทรมานี้ว่า มีปลานางบ่ มีปลาหรดบ่ มีปลาอันนี้บ่ เขาก็บอกข้อมูลลงไปแล้วเขาก็โทรถาม ถามทั้งพุ้นปลายทางที่เขาจะต้องการสินค้านี้ อย่างอยู่ที่ อร์ญอยู่ตลาดโรงเกลือว่ามีปลานี้บ่เราก้ไปเลย ที่ว่าเขารู้ว่าตลาดโรงเกลือมีก็เพราะว่าเราเป็นพ่อค้าเขาก็ต้องมีข้อมูลว่าที่นี้มีอะไรอย่างมีปลาหรด แล้วเขาก็มีคนอื่นที่ว่าเขาค้าขายคือกันคุยกันไปว่าไปโนนไปนี้ ถามไถ่กัน ก็อย่างมีคนหนึ่งมันวิ่งไปเอาปลาอยู่อ่างทองเขาก็ไปซื้อปลาจากนั้น ที่ว่าเชื่อว่าที่อ่างทองมีปลาที่ว่าเราต้องการ ก็เพราะว่าเราเป็นคนนครสวรรค์ บัดที่ว่ามันไปเอาปลาอ่างทองมา มันก็ว่าเอ้าพี่ทำพี่ไม่ไปเอาเองปลาอยู่แถวบ้านพี่มันไปซื้อโพล่งให้กะลอกซื้อเขาชื่อว่ากบ บางทีมันไปวิ่งรถ 6 ล้อ รถ 3-4คันวิ่งควาเดียว ที่ว่าเขาเชื่อเขากะเพราะว่าตอนเด็ก ๆ พี่เคยพาไปหาปลาพี่เขา

¹⁵⁰ อ่างแล้ว

¹⁵¹ อ่างแล้ว.นางสมภาร คชรินทร์

¹⁵² อ่างแล้ว

ก็หาปลาขายคือกัน ข้อมูลข่าวสารก็ไม่ได้เน้นอะไรมาก แต่ว่าได้ยืนข่าวต่อหูกันมา เขามีรถเขาก็ไป พูดยานๆเขามีดินเขาว่าทำไมไม่ไปเอาปลาอยู่ที่นั่นอยู่ที่นี่มาขายหละ เขาไปเอามาขายหละ ขายดี ๆ เขาก็ว่าที่ไหนหละเขาก็ไปแต่อย่างอันนี้เขาก็ได้รู้จักกันนี้มันก็เป็นความรู้เพิ่มเติมที่ว่าเขาบ่เคยรู้ แบบว่าที่ว่าเขาไปซื้อตามที่ว่าบอกไปอย่างไปแถวอ่างทอง แต่ถ้าว่ามันไม่มีเขาก็เลาะไปก็บ้านเราอยู่แถวๆนั้นหนทางอยู่ที่ปาก เขาบอกเลาะไปแค่อ่างทองเขาก็ไปนครสวรรค์ ไปไชยนาท ไปอุทัย ไปสุพรรณ ชลบุรี ไปหมดเลย พอว่าเขาู้กว่าเขาก็ไปเอาเองเลย ความรู้ข้อมูลก็ได้จากเขาหละ ก็ว่าเขาชี้โพล่งให้กะลอกถั่วว่าเขาบ่บอกเขาก็บ่รู้¹⁵³

การเลี้ยงไก่ชน- เส้นทางใหม่ของเครือข่ายธุรกิจของคนที่ยาวใหม่ในปัจจุบัน(ภาพ

ครอบครัวนางสมภาร คชรินทร์)

เส้นทางที่เกิดขึ้นแบบนี้ หมายถึง การเห็นช่องทางของระบบตลาดในการสร้างรายได้แก่ตนเอง อยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ที่มีมากกว่าคนในพื้นที่ตนเองหรือรอบข้างเขาทำอะไรกัน หมายถึง เห็นทำเลการเคลื่อนย้ายทรัพยากรระหว่างกัน ในการสร้างธุรกิจของตนเองขึ้นมา โดยในความหมายนี้ เป็นตัวตนของแม่ค้าอย่างหนึ่งที่เห็นช่องทางที่คนอื่นๆ ไม่เห็นในการสร้างรายได้แก่ตนเองตลอดเวลา ในขณะเดียวกันได้มีวิธีคิด เคลื่อนย้ายตนเองตลอดเวลา ในการแสวงหาทรัพยากรทุกๆเรื่อง นำมาศึกษาประกอบการตัดสินใจในการบรรลุความต้องการของระบบตลาด เพราะวาระบบตลาดในท้องถิ่น มีความเป็นเฉพาะของตนเองที่สอดคล้องกับความต้องการในการบริโภคในแต่ละท้องถิ่น เช่นคนในลุ่มน้ำชีนิยมกินปลา ในขณะที่มีฐานะหน่อยชอบเล่นไก่ชน ซึ่งเป็นธุรกิจที่ไม่เป็นทางการในพื้นที่ หรือการสร้าง

¹⁵³ อ้างแล้ว.นางสร้อยสุตา ภูเทศ

ตลาดเฉพาะขึ้นมาในท้องถิ่นของตนเอง ที่คนจากภายนอกไม่สามารถเข้าใจธุรกิจที่เกิดขึ้นมาได้ โดยมีความรับผิดชอบมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นอาชีพที่ตนเองทำอยู่ประจำ ประกันความเสี่ยงในด้านต่างๆ นั้นจำเป็นที่ต้องตอบสนองต่อธรรมเนียมปฏิบัติ ชอบใช้ชีวิตแบบคนที่หาเงินมาได้ในแต่ละวัน จากการค้าขายหรือความเสี่ยงในระบบตลาด และสิ่งที่สำคัญที่สุดกลัวคิดในสิ่งที่ต่อต้านกฎหรือธรรมเนียมปฏิบัติแบบประเพณีของท้องถิ่น อันเนื่องมาจากว่าเป็นคนนอกพื้นที่ต่างชาติพันธุ์หรือการผ่านการขัดเกลาจากสังคมแบบใหม่ ดังนั้นธุรกิจการค้าที่เกิดขึ้นมาจากคนนอกพื้นที่ทางวัฒนธรรมทำได้ง่ายกว่าทำกันเอง มีขอบเขตในความสัมพันธ์กับท้องถิ่นอื่นๆ อย่างชัดเจน สร้างความได้เปรียบในการแข่งขันต่อการสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน

5. การอพยพแรงงาน

การอพยพแรงงานออกนอกพื้นที่ เป็นรูปแบบหนึ่งในการปรับตัวของคนในพื้นที่พยายามจะเน้นแรงงานของตนเองเป็นที่ตั้งในที่สุด หมายถึงว่า การพยายามพึ่งพาการทำงานในระบบตลาด ซึ่งเป็นการปรับตัวที่มีเหตุผลมากที่สุดในการสร้างรายได้แก่ครอบครัวของตนเองในปัจจุบัน

ความคิดเห็นของคนในพื้นที่เห็นว่า การค้ากำนันเกิดขึ้นมานานแล้วตามเครือข่ายของตนเองที่มีอยู่ แต่การแพร่กระจายที่เกิดขึ้นมา เป็นประมาณในระยะ 15 ปีที่ผ่านมา ปัญหาที่คนอพยพออกนอกพื้นที่ ในความเห็นของคนในพื้นที่วัฒนธรรมบ้านขาวคิดว่า "กะย่อนหลังจากนาที่ไถแล้วน้ำกะท่วมบ่ได้กินข้าวแล้วกะบ่ได้ขาย แถมยังบ้านกะบ่มีงานสิไถคนอยู่บ้านต้องตื่นรีบไปหาหม่องที่มีงานไถคนอยู่บ้านส่วนมากกะพากันไปทำงานกรุงเทพฯ ที่อยู่บ้านกะไปเย็บผ้า แล้วกะไปขับรถแท็กซี่ ไปไถงานโรงงาน เขากะไปโดนแล้วตั้งแต่พ่อกะไปทำงานเย็บผ้าอยู่กรุงเทพฯ ได้ 20 กว่าปีแล้วพอได้ลูกได้เมียกะเลยพามีเมียกับมาอยู่บ้านเย็บผ้า"¹⁵⁴ ผลที่เกิดขึ้นมาจากความต้องการหารายได้ในรูปเงินตราหรือการขาดแคลนเงินทอง เป็นวิธีการปรับตัวแบบหาเช้ากินค่ำ

ดังเห็นได้จากแนวคิดและวิธีการในการนำเอามาใช้ว่า "จากการไถข้าวกะว่าพอกินอยู่ ฤดูไถๆ ไปได้ แต่กะว่ามีรายได้จากการขับรถ บางทีพ่อกะพื่นกะลงไปขับรถแท็กซี่อยู่กรุงเทพฯ ค่าเช่ามือละ 500 กะต้องหาใส่ได้มือละ 1,000 กั้วขึ้นหละถึงสิอยู่ได้หาได้กะได้หาบได้กะจกทุนเฮากะมี แต่ว่าตอนนี้กะบ่ได้ไปโดนแล้วปีกั้วแล้ว กะว่านาบ่มีไผ่ไปตั้งเครื่องตั้งหยงใส่ กะต้องมีผู้ชายอยู่ ตอนนี้กะเป็นผู้ชายผู้ใหญบ้าน กะได้เงินเดือนกะหัวแต่ขึ้นได้เดือนละ 1,800 กะได้หาปลาได้พร้อม อยู่บ้านโนนยางบ้านยายช้อย กะพอได้ขายแต่ว่าบ่ได้ขายตลอดอาทิตย์นึงกะได้ขายอยู่ เท็นสองเทีย กะเทียหนึ่งกะบ่หลด 100 ได้ 200-300 ได้อยู่"¹⁵⁵ อันเป็นวิธีการอย่างหนึ่งว่า ภายในครอบครัวตกลงกันที่ใช้แรงงานของผู้ชายเข้าสู่ตลาดภายนอก และ

¹⁵⁴ อ้างแล้ว. นายดำรงค์ โพธิ์จักร.

¹⁵⁵ นางผ่องศรี โพธิ์จักร. อายุ 36 ปี. อาชีพทำนา. บ้านสะทอน. วันที่สัมภาษณ์ 9 มกราคม 2546

สร้างความมั่นคงปลอดภัยได้ดีกว่าผู้หญิงเข้าสู่ตลาดแรงงานกว่า มีความอดทนต่อระบบการทำงานที่ดีกว่า

เพราะนอกจากเป็นภาคการใช้แรงงานที่ไม่ต้องสอบแข่งขันหรือใช้วุฒิปริญญาแล้ว ยังต้องใช้ความอดทนอย่างมากของการอยู่อาศัยที่ห่างไกลจากบ้านของตนเอง ซึ่งรูปแบบของการสร้างรายได้นั้นไม่จำกัดขึ้นอยู่กับว่ามีเวลา เป็นแรงงานสำรอง และโอกาสที่เอื้ออำนวยมากน้อยขนาดไหน ต่อการใช้แรงงานที่มีอยู่ของครอบครัว แนวคิดแบบนี้ได้ผ่านการยืนยันของเพื่อนบ้านคนอื่นๆ เช่นเดียวกันที่ใช้วิธีการแบบนี้ว่า " การที่เข้าไปเฝ้างานขับรถอยู่โพลกะว่าถ้าอยู่บ้าน นาเขาหมักบ่หลายนาจะเห็ดได้แต่นาปีนาบึงกะเห็ดบ่ได้ มันบ่มีคลองมันบ่ติดคลองคือหยั่งแต่เขา กะว่าโตเจ้าของเคยขับรถมาผมว่าเคยเห็ดมาอีกทั้งเป็นงานอาชีพเจ้าของกะว่าที่นาเห็ดนาบึงบ่มีกะเลยไปเห็ดอาชีพอื่นว่าเจ้าของเคยเห็ดกะชินถนัดทางโพล กะว่าฮู้จักชอกซอนเม็ดเลย ... ขับรถตุ๊กตุ๊กได้กะว่ามาขับรถแท็กซี่กะสิได้ดีกว่า กะมีหมูทางบ้านกะแขวกะชวนไปขับรถแท็กซี่น่ากะหมูไปขับก่อนกะหมู พ่อหยัดกะเลยชวนว่าไปขับรถนำกันเพื่อว่ามันสิรายได้ดีกว่านี้ ไปขับได้ประมาณ 24-25 นี้หละเทื่อแลกไปรายได้มันกะตืออยู่ ต้นทุนมันกะบ่สูง น้ำมันกะบ่แพง แต่กะใช้แก๊สตันทุนค่าเช่ามันกะบ่สูงแก๊สกะใช้ 80 บาท ตุ๊กตุ๊ก กะ60 บาทต่อมือหักค่าเช่า 120บาทต่อมือกะได้มือละ 100-200 บาทกะมือได้มือหามา แต่กะว่าได้หลาย"¹⁵⁶

นั้นเป็นความพยายามที่เกิดขึ้นมา ต่อการใช้ความสามารถและแรงงานที่อยู่ในการสร้างทรัพยากรให้เกิดขึ้นกับครอบครัว รูปแบบที่เกิดขึ้นมา เป็นวิธีการแก้ไขปัญหเฉพาะหน้าที่มีความหลากหลาย ดังเห็นได้จากการปรับมุมมองการใช้ทรัพยากรพื้นฐานภายในครัวเรือนของตนเอง กล่าวคือ การไปทำงานอยู่กรุงเทพฯไปขับรถ กะโดยดัวเจ๊เลี้ยงกะไปบ่โดนกะเลยเดือนหนึ่งผมไปบ่พอเดือนบางเดือนกะไป 9 มือ10 มือแต่ว่าเฮากะสามารถยกครอบครัวไปอยู่โพลมันบ่คุ้มทั้งค่าเช่าบ้านทั้งค่ากินอยู่มันกะเลยต้องไปผู้เดียวมันสิดีที่สุด แต่ว่ากะเที่ยวกับเฮากะว่าเมียลูกเฮาอยู่ที่นี่เฮากะเลยกลับเฮากะเป็นจิ้งจี้มาตลอด แล้วการใช้จ่ายเฮาสินหยอกลงกว่าไปอยู่กรุงเทพฯทั้งเม็ดเวลากลับมาอยู่บ้านกะบ่โดนบ่พอเดือน ประมาณ 2-3 อาทิตย์กะกะกลับไปเดือนหนึ่งแล้วจ้ง กลับมาบ้านเงินเม็ดกะไปอีก เวลาเฮากลับบ้านกะถือว่าเฮามาพักผ่อนกับลูกกับเมียเฮา"¹⁵⁷ โดยวิธีการแบบนี้ นอกจากช่วยเหลือปัญหาการว่างงานแล้ว ยังสร้างเครือข่ายที่เกิดขึ้นมาตามพื้นที่ของผิวดูเดียวกันที่ไปทำงาน ก่อให้เกิดการดึงแรงงานจากท้องถิ่นของตนเองไปด้วย เช่น อาชีพการขับแท็กซี่หรือการกรีดยางพาราที่ภาคใต้โดยสามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองที่ดี และนำเงินทองและรายได้มาสู่ครอบครัว เป็นการดึงทรัพยากรมาจากภายนอกเข้าสู่พื้นที่ตนเองที่แตกต่างจากในอดีต คือเป็นทรัพยากรที่มาจากมูลค่าแรงงานในระบบตลาด เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของคนในพื้นที่ สร้างรายได้มาจากระบบตลาดเห็นได้จากครอบครัวเล่าว่ามี"ลูกชื่อว่าแสงทอง กะเปิดร้านเย็บผ้าอยู่กรุงเทพฯได้เงินเดือนละ

¹⁵⁶ อ่างแล้ว.นายยงยุทธ ป้อมเขต.

¹⁵⁷ อ่างแล้ว

20,000 บาทกะป๋ายส่งดอก ปีหนึ่งส่งมาทีละ 2-3 พันบาท ต่อเทีย เขามาเขาจ้งเอามาให้ปีใหม่กับสงกรานต์จ้งได้เงินเอามาให้... ผู้ที่ห้าชื่อว่าพัฒนาดี อายุ 35 ปีเขาจะเย็บผ้ากับพี่สาวอยู่กรุงเทพฯพอกะป๋ายได้เงินเดือนพอได้เพราะว่าเขาเห็ดเป็นรายได้แต่คิดแล้วกะได้อยู่ 7,000-8,000 บาท ตั้งแต่ไปที่แรกกะส่งมาให้ทางบ้านอยู่แต่เดี๋ยวนี้นี้ได้ส่งเพราะว่ามีครอบครัวแล้วบได้ส่งมา 3-4 ปีแล้ว แต่ว่าถ้าเขามาปีใหม่เขาจะให้ใช้อยู่ทีละ 1,000-2,000 บาทโดนจ้งเอาให้ใช้ดอก"¹⁵⁸

การปรับตัวในระบบตลาดปัจจุบัน เป็นความพยายามใช้แรงงานของตนเองเข้าสู่ความสัมพันธ์ของระบบตลาดตามความสามารถที่มีอยู่ โดยไม่จำเป็นต้องเรียนหนังสือหรือมีความรู้ในด้านการศึกษามากนัก ซึ่งความหมายของการทำมาหากินในปัจจุบัน ให้ขอบเขตที่กว้างไกลมากยิ่งขึ้น ไม่ได้จำกัดความหมายแค่ลุ่มน้ำชีที่เกิดขึ้นมาเหมือนในอดีต แต่ก้าวไปสู่ความสัมพันธ์ที่ร่วมกันในภูมิภาคอื่นๆไป ในการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างกัน ในการสนับสนุนให้ครอบครัวของตนเองสามารถอยู่รอดได้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของระบบธรรมชาติ และเกิดความสัมพันธ์ระบบตลาด ทำให้มนุษย์ได้ปรับตัวเองไปทั้งความคิดและวิธีการในการเอาตัวรอดเพื่อสร้างหลักประกันที่สำคัญแก่ชีวิต

ในขณะที่เยาวชนให้ความคิดและวิธีการทำมาหากินในปัจจุบันว่า อยากทำงานในท้องถิ่นของตนเอง ไม่ชอบทำงานเหมือนกับพ่อแม่ของตนเองในปัจจุบัน โดยคิดว่าตนเองไม่สามารถทำงานแบบนี้ได้ เพราะว่ามันตากแดดและมันหนักและมันก็เหนื่อยร้อนก็ร้อนเลยไม่สามารถทำมาได้ เห็นว่ารับราชการนั้นดีที่สุด เพราะเห็นมาตั้งแต่เด็ก เวลาแก่เฒ่ามันจะได้ไม่ลำบาก"¹⁵⁹ โดยคนอื่นๆนั้นสามารถทำมาได้อย่างพ่อแม่ตนเอง เพราะว่ามีความคุ้นเคยกันอยู่ในการทำมา แต่อยากทำอาชีพเป็นครู เพราะว่าอยากสอนหนังสือ และมันเป็นงานที่ชอบไม่ได้ต้องลำบากเหมือนกับเป็นชาวนาโดยอยากเรียนหนังสือมากไม่ต้องมาทำงานที่หนัก"¹⁶⁰ ความคิดเห็นในค่านิยม ได้สะท้อนให้เห็นจากการขัดเกลาโดยตรงของการช่วยงานบ้านของเยาวชนที่ผ่านมามีว่า เส้นทางในการเอาตัวรอดที่เป็นการใช้แรงงานของครอบครัวในการสร้างรายได้ดังที่พ่อแม่ทำมา ซึ่งขึ้นกับสภาพแวดล้อมของสังคมและธรรมชาติเป็นหลัก การเปลี่ยนแปลงค่านิยมนี้ ต่อการเข้าสู่การทำงานที่เป็นภาคราชการ เป็นความต้องการ สร้างหลักประกันให้แก่ชีวิตของตนเองที่มั่นคงและมีความปลอดภัยอย่างถาวรนั้นเป็นแนวทางหนึ่ง ในขณะที่อีกแนวทางหนึ่งเห็นว่า ชอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว เพราะว่า ไม่ลำบากแล้วก็สร้างฐานะที่ดีด้วยรวมทั้งใช้ชีวิตอยู่ในท้องถิ่นของตนเองได้

¹⁵⁸ พ่อพิมพ์ สารอน อายุ 56 ปี อาชีพทำนา กับปลูกเห็ด บ้านโนนยาง.วันที่สัมภาษณ์

¹⁵⁹ นายวิทยา คำสะท้อน. เวทีเยาวชนในพื้นที่วัฒนธรรมบ้านท่ง"อาชีพและการปรับตัวของเยาวชน".วันที่ 8 พฤษภาคม 2546

¹⁶⁰ นางสาว.เกสร ศิริโท ในเวทีเยาวชนในพื้นที่วัฒนธรรมบ้านท่ง"อาชีพและการปรับตัวของเยาวชน".วันที่ 8 พฤษภาคม 2546

สังคมวัฒนธรรมของระบบตลาด

แม้ว่าคนในพื้นที่ทางวัฒนธรรมบ้านขาวในปัจจุบันได้ปรับตนเองเข้าสู่ความทันสมัยตลาด แต่ความหมายของวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ ความเป็นผีตัวเดียวกันยังได้นำมาใช้กับสังคมของตนเองอยู่ตามชุมชนของตนเอง ในขณะที่เดียวกันการนำมาเอามาใช้นั้น ได้เปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขของความคิดและค่านิยมของคนในสังคมมาใช้ด้วย

การให้ที่คงอยู่และเปลี่ยนไป

การให้ความหมายการช่วยเหลือในการดูแลเอาใจใส่กัน การช่วยเหลือเรื่องแรงงานที่เคยเป็นวิถีชีวิตที่นิยมมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันของผีตัวเดียวกัน ยังนำมาใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ เช่นการรวมแรงงานกันในการสร้างบ้านให้กับตนเอง เป็นค่านิยมที่นำมาเอามาปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบันที่ไม่ได้มีความแตกต่างจากความหมายในอดีตและปัจจุบัน สำหรับคนที่ได้รับการบริการแบบนี้จากเพื่อนบ้านของตนเอง ดังเห็นได้จากการยอมรับของคนในพื้นที่ว่า "เรื่องของการดูแลกันในชีวิตประจำวัน ก็คือการขอยืมกันในเรื่องเจ็บป่วยกัน เพราะว่าคนทุกวันนี้สับสนใจกันคือเก่า มันอยากดูห่างเหินกันอยู่ เพราะว่าต่างคนต่างคนต่างหาอยู่หากินไม่ได้สักทีตั้งแต่เก่า บ๊อคือสมัยพ่อสมัยแม่เขาถ้ามีอียังกะต้องขอยืมกันตลอด บ๊อว่าเรื่องอาหารการกินถ้ามีอียังกะเอิ้นหมูเอิ้นพวกมาอยู่มากินน้ำ แล้วกะสนใจกันให้หมูบ้านแล้วกะเป็นหูเป็นตาให้กันเวลาพี่น้องหรือญาติไปทางอื่นฝากบ้านไว้ พ่อกะว่าเรื่องพวกนี้แหละที่ควรให้ความสนใจกัน"¹⁶¹

นั่นเป็นความหมายที่คนในพื้นที่ในเวลาปัจจุบัน ยังให้ความสนใจในเรื่องนี้อยู่สาเหตุที่สำคัญ มาจากความเป็นเพื่อนบ้านที่อยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานานและได้เข้าร่วมกิจกรรมงานต่าง ๆ ในพื้นที่กันมาตลอดตามเส้นทางชีวิตประจำวันว่า "พ่อกะว่าเรื่องดูแลเจ็บป่วยกันควรดูแลให้ความช่วยเหลือมาเบ๊มาแลกันถามสารทุกข์ดิบมันกะพอใจเด๊คน แล้วกะให้ความช่วยเหลือเรื่องในการงานคือการเอิ้นการวานกัน การเอื้อตนา ให้ไปช่วยนั้นช่วยนี้อยากให้บ้านเมืองเป็นคือเก่า มีอียังกะมาสู่กันมีความเอื้อเฟื้อคือเก่า"¹⁶² โดยเรื่องนี้ได้รับการขยายความว่าเป็นเรื่องของสังคมมากกว่าเป็นเรื่องของส่วนตัว เพราะเป็นวิถีการแก้ไขปัญหาย่างหนึ่งที่ต้องปฏิบัติกันมา และในขณะที่เดียวกันมีความผูกพันกันมาในอดีต แต่ไม่ได้หมายความว่าหลังจากคนในพื้นที่ใช้เงินตราในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น ได้สร้างให้คนในปัจจุบันคิดในเรื่องนี้ที่แตกต่างกัน เพราะว่าทุกคนบ้านอยู่ติดกัน เห็นหน้าเห็นตากันทุกวัน และเหตุการณ์แบบนี้สามารถเกิดขึ้นมาในชีวิตของครอบครัวของตนเองได้

ดังเห็นได้จากความหมายในการสนับสนุนความคิดที่ว่า " การช่วยเหลือกันสมัยนี้ก็ต้องอยู่หมู่บ้านนี้คืออยู่ สามัคคีกันคืออยู่ ตั้งแต่อดีตก็ถือกันนี้แหละเปลี่ยน การช่วยเหลือของหมู่

¹⁶¹ นายชัยอนันต์ อ่อนงาม.อายุ 28 ปี.ทำนาและเสาปูน.บ้านหัน.วันที่สัมภาษณ์ 8 มกราคม 2546.

¹⁶² พ่อทองเกียรติ ตราสำโรง.อายุ 47 ปี.อาชีพรับจ้างทั่วไปและรับซื้อของเก่า.บ้านโนนยาง.วันที่สัมภาษณ์ 24

บ้านนี้ดี เป็นเลืบทั้งกัน ช่วยเหลือกันทุกอย่างประเภทเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นหยั่งๆไปหากันช่วยเหลือกันดี ยามไปยามมา”¹⁶³ การสนับสนุนการช่วยเหลือกัน ยังได้สนับสนุนกันไปในเรื่องอื่นๆ ด้วย แม้ว่าบางครั้งเกี่ยวข้องกับเรื่องเศรษฐกิจยังได้นำมาเอามาใช้ด้วย แต่นั่นเป็นความหมายภายในชุมชนเดียวกัน การให้ความสนใจการช่วยเหลือกัน เป็นเรื่องปกติทั่วไป ก็ยังทำกันอยู่อย่างต่อเนื่อง เห็นได้จาก”ซุ้มนี้นี่เพื่อนบ้านให้การดูแลกันกะว่าความเจ็บความเป็นกะได้ดูแลกัน เวลาเจ็บกะปรึกษากันได้ว่าเฮาสีไปหาเงินทางได้น้อ เขากะว่าผู้นั้นมีกะไปเยี่ยมผู้นั้นก่อน การฝากเบิงจัวใส่กะมี อย่างยาวนาน เพื่อนกะฝากเขาไป ฝากพวกไปเลี้ยงจัว พวกพ่อใหญ่ เสียเงิน จังซีหนาฝากไป กะว่าเบิงใส่แนเดือบได้ไป ยากบมีผู้อยู่บ้าน เพื่อนกะเอาไปใส่เอามาใส่”¹⁶⁴

การช่วยเหลือที่ค่อยๆเปลี่ยนแปลง เกิดขึ้นมาคือ การให้ความช่วยเหลือกันแบบแรงงานฟรีหรือเรียกว่า เหล่าข้าว ยังมีอยู่ แต่จำกัดอยู่ในวงเครือญาติหรือคนที่ใกล้ชิดกันจริงๆ ดังเห็นจาก แนวคิดในการกำกับทรัพยากรของตนเองว่า ความสำคัญในการช่วยเหลือขอแรงงานฟรีไม่ได้เปลี่ยนแปลงภายในกลุ่มเป็นหลัก โดยเฉพาะเครือญาติที่นิยมนำมาใช้กัน เพราะสามารถขอร้องกันได้ไม่จำเป็นต้องใช้เงินตราได้

ในขณะเดียวกันฤดูกาลในกิจกรรมที่แต่ละคนในพื้นที่ต่างๆ ให้ความช่วยเหลือกับใครบ้าง และเมื่อตนเองมีความจำเป็นในเรื่องที่ตนเองต้องการ ให้เข้ามาช่วยเหลือในกิจกรรมของตนเอง เป็นเรื่องที่ย่ายในการขอร้องทรัพยากรแรงงานที่ตนเองมีอยู่ โดยครอบครัวอื่นๆก็เห็นเช่นเดียวกันว่า เป็นวิธีการแก้ไขปัญหาการขาดแรงงานของคนในพื้นที่ว่า ”การขอยเหลือกันกะดีคือเก่าเปลี่ยนแปลงจากอดีตดอก เพราะว่า การขอยเหลือกันส่วนมากกะมีตั้งแต่ขอยพี่น้อง จังการวาน การเ็นไปขอยกะมีคือเก่า จังวานไปเกี่ยวข้าวเพื่อนขอแรงไปขอย มี 2 มีไปสีข้าว เอาข้าวขึ้นแล้ว กะต้องได้ไปขอยกันเพราะว่าที่เจ้าของเพื่อนกะมาขอยคือกัน จังบมีเงินจ้างช่างกะใช้โดยการเ็นการวานพี่น้องมาขอยกะได้อยู่ เพื่อนกะมาขอยดีเพียงแต่เขา เอ็ดกับข้าวกับน้ำสู่เพิ่นกิน ลาบเปิด ลาบไก่ ต้มวัว ต้มควายกะว่าไปการขอยเหลือกันกะดีคือเก่าอยู่”¹⁶⁵

ซึ่งคนเหล่านี้ ยืนยันว่าวัฒนธรรมของตนเองที่เคยนำมาใช้อย่างช้านาน เป็นวิธีการ แก้ไขที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในกลุ่มหรือพื้นที่ของตนเอง แนวความคิดแบบนี้ได้ขยายตัวไปในการให้ความช่วยเหลือเรื่องอื่นด้วย เพราะว่าในละแวกเดียวกัน รู้จักกันหมด โดยเฉพาะสภาพความเป็นอยู่ของเพื่อนบ้าน กลายเป็นสมาชิกของครอบครัวไป ในขณะเดียวกัน หากคนไหน มีปัญหาที่เกิดขึ้นได้เรียกร้องการวาน การให้ความช่วยเหลือแรงงาน เป็นปรากฏการณ์ที่ถือว่าเป็นเรื่องปกติที่พึงกระทำได้

การให้ความช่วยเหลือ ไม่ได้จำกัดแค่ความหมายของคนที่มีฐานะที่อ่อนแอ แต่รวมถึง คนที่มีฐานะพออันจะกินด้วย เกิดขึ้นมาจากความเชื่อมกันในสายใยสัมพันธ์ทางเครือ

¹⁶³ อ้างแล้ว.นางสร้อยสุตา ภูเท

¹⁶⁴ อ้างแล้ว.นายสมหมาย มณีโชติ

¹⁶⁵ อ้างแล้ว.พ่อดำรงค์ โพธิจักร

ญาติและเพื่อนบ้านที่ได้ปฏิบัติมา ทำให้การขาดเงินในบางครั้ง สามารถหยิบยืมกันได้ โดยไม่ต้องทำไปตามกฎของมูลค่า ว่า"แม้มีแรงงานพอเพียงแรงงานอยู่บ้านบ่พอเพียงดอกเพราะว่าอยู่บ่อยู่หน้า เช่น เขาสิเจือไก่สือเอาหัวอาหารเข้าเขาต้องไปเ็นคนมาชวยยกให้ แล้วกะเรื่องเฮ็ดนาแรงงานกะล่พอเพียงดอกต้องได้จ้างคนอื่นมาชวยเฮ็ด มาเถิด ดำ มาเกี้ยว มาสิไปจั่งสันละถ่า เรื่องภายในบ้านเฮ็ดกับข้าวกับน้ำกะพอเพียงอยู่สิบ่พอกะมีตั้งแต่เรื่องไร่นากับเรื่องหยอดยาไก่ ยกหัวอาหารไก่อ้นี้ละมันบ่พอเพียงเพราะเฮากะเฒ่าบ่สามารถเฮ็ดได้คือเก่า"¹⁶⁶

อย่างไรก็ตาม สภาพการเปลี่ยนแปลงของระบบพื้นที่ทำมาหากิน มีผลต่อการสร้างความอุดมสมบูรณ์ที่ลดลง ทำให้เกิดการแบ่งปันทรัพยากรลดลงด้วย เพราะมีภาระของตนเองในครอบครัว สำหรับคนบางกลุ่ม ดังเห็นได้จากการให้ความหมายของเรื่องนี้ว่า "การพึ่งพาอาศัยกันช่วยเหลือกันทุกวันนี้ ชุมมือนี้แตกต่างกันหลายมันเห็นแก่โตหลาน มันบ่คือเก่า แต่ก็กะว่าชอกกันกินได้แต่ว่าชุมมือนี้อยากซื้อโลด ขั้วว่าชอกเขากะเงงใจ ชอกกันได้กะมีแต่พี่แต่น้อง มันบ่คือ เก่าแต่กะขอได้บ่แม่นญาติพี่น้อง แต่ว่าเดี๋ยวนี้ชะเจ้ากะมีว่าแต่สิขาย หมูข้างบ้านกะคือเก่าอยู่เจ้าของได้ บู่ ได้ปลามา กะแบ่งให้เพื่อนอยู่ โตเจ้าของกะความคิดกะว่าคือแต่ที่อยู่ขึ้นว่าโตมานี้กะอยากไ้ชะเจ้ากิน คนรอบข้างไ้ชะเจ้ากินอยู่ ส่วนที่ว่าขายกะขายอยู่ส่วนที่ว่าเอาไ้กินกะเอาไ้อยู่ ส่วนที่ขายกะต่างหาก แต่ก็แม่นบ่มีซื้อ แต่ก็กะบ่เคยมีคนมาช้อยอียังเลย แต่ยังมีแม่พอกะเอาเมียใหม่ กะแต่งงานกะหากินแต่นำเจ้าของกันแฟนบ่มีบ่อนอาศัย ถ้าว่ามีปัญหาตนเองข้าในเฮียน"¹⁶⁷ คนในพื้นที่ เริ่มให้ความสำคัญของการใช้ การแลกเปลี่ยนเพื่อเงินตรามากยิ่งขึ้น แม้ว่าเห็นถึงการแลกเปลี่ยนผลผลิตที่เคยเกิดขึ้นมาในอดีต ในรูปแบบธรรมชาติที่ให้กับ ชอกกันและกระจายกัน

ผลที่เกิดขึ้น การแลกเปลี่ยนผลผลิตของตนเอง ต่อมานิยมแลกเปลี่ยนกันในระบบตลาดมากยิ่งขึ้น มีความคิดว่าอะไรที่ตลาดต้องการในการแลกเปลี่ยน ดังนั้นส่วนหนึ่งจะเอาไ้แบ่งปันกัน และอีกส่วนหนึ่งเป็นรายได้ที่เกิดขึ้นมาในรูปเงินตรากับการแลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่นๆที่ไม่ใช่สัตว์เดียวกันในตลาด หรือคนในพื้นที่ที่ไม่ได้ยึดมั่นในเรื่องนี้ อย่างไรก็ตามการพึ่งพา ไม่ได้มีขีดจำกัดเฉพาะเรื่องของการพึ่งพาอาหาร รวมถึงการพึ่งพาเงินทองด้วยในปัจจุบัน การให้ช่วยเหลือกันและกัน ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไป เหมือนกับในอดีต จากพฤติกรรมที่ปฏิบัติกันมาว่า"การช้อยช่วยเหลือกันตั้งแต่ก็การช้อยช่วยเหลือกันกะคือเก่าการดูแลกันกะคือเก่ายามที่เจ้าจำเป็นมาเฟ้นกะช้อย ยามเฟ้นจำเป็นเฮากะช้อยต่างคนต่างช้อยช่วยเหลือกันแบบว่าอย่างเรื่องเงินเรื่องทองนี้ แบบว่าเฮาบ่มีเฮาเล่นหาเฟ้นๆกะไ้เฮาไปจั่งขึ้นหาแต่ว่ากะบ่หลาย"¹⁶⁸ หรือการช่วยเหลือในยามจำเป็น ที่ต้องได้รับการเรียกร้องที่ปะปนกันระหว่างความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจ เกิดขึ้นมาในเวลาเดียวกัน โดยเฉพาะคนในละแวกเดียวกันในพื้นที่ของตนเองว่า" การช้อยช่วยเหลือกันชุมมือนี้อันบ้านกะไ้การช้อยช่วยเหลือกัน กะว่าเฮาเฮงมา

¹⁶⁶ อ้างแล้ว.นายเจสีย คำหอม

¹⁶⁷ นางเต็มดวง พรหมชาติ.อายุ 36ปี .บ้านโนนยาง.อาชีพรับจ้าง.วันที่สัมภาษณ์ 17ธันวาคม 2545.

¹⁶⁸ อ้างแล้ว.นายย่น รานมีชัย

ช้อยกัน กะว่าเอ็งกันว่าสิเฮ็ดอันนั้นอันนี้เด้หละกะว่าเฮ็ดนาหม่องนี้กะว่าช้อยไปไถได้บ่ กะว่าไปกู้ข้าวไปเกี่ยวข้าวเป็นลักษณะ ขอแสมกันแต่ว่ากะบ่คือแต่ก็เอ็งไปกันไปเฮ็ดอันนั้นอันนี้กะว่าได้คือเก๋อยู่ บ่ได้เปลี่ยนแปลงแนวนี้ กะว่าผู้้นบ่สะบาย กะว่าช้อยแห่เด้ช้อยสิพาแม่ไปหาหมอ กะว่าช้อยเบิ่งไฮ่แห่เด้อ กะว่าช้อยเอจัวไปกินน้ำไฮ่แห่เด้อ ช้อยเกียหมุช้อยนึ่งข้าวไฮ่แห่เด้อ กะว่าจ้งชี่กะมีอยู่ กะว่าดูแลความปลอดภัยไฮ่กะว่าฝากเบิ่งเฮียนเบิ่งชานไฮ่แห่เด้อจ้งชี่กะมีอยู่”¹⁶⁹

พฤติกรรมที่ปฏิบัติอยู่ ได้ชี้ให้เห็นว่าเริ่มนำมาใช้กับคนที่ใกล้ชิดคนที่คิดเหมือนกันหรือมีความผูกพันภายในกลุ่มของตนเอง โดยเฉพาะในงานที่ต้องใช้ทรัพยากรในระบบตลาดมากยิ่งขึ้น ซึ่งเคยเกิดขึ้นมาแล้วภายในผืนตัวเดียวกัน ในขณะเดียวกันความช่วยเหลือกันที่ผ่านมาในแบ่งปันอาหาร แม้ว่าจะอยู่ในระบบตลาดก็นิยมนำมาใช้ หากมีทรัพยากรก็เอามากระจายใหม่ในกลุ่มของตนเองในรูปของการแลกเปลี่ยนกัน ” พ่อกะว่าเรื่องเพื่อนบ้านให้ความดูแลกันกะมี ให้ความช่วยเหลือกันจ้งขาดแคลนข้าวปลาอาหาร กะช่วยกันโดยการแบ่งปันกันกิน ถ้าไผ่มีแนวกินหลายกะมาแบ่งกันกินหลาย ๆ เฮียน แล้วกะเรื่องดูแลการเจ็บเป็นเย็นอุ่น เพราะว่าเฮาอยู่ในบ้านเดียวกันกะต้องอาศัยกันตลอด”¹⁷⁰ รวมทั้งในปัจจุบันได้เกิดเครือข่ายของการให้ความช่วยเหลือในงานเทศกาลของท้องถิ่น และการแก้ไขอุปสรรคที่เกิดขึ้นมาในเรื่องเงินทองได้ภายในเวลาเดียวกัน เป็นรูปแบบที่นิยมนำมาใช้กัน โดยเฉพาะครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในละแวกเดียวกัน เห็นได้ว่า ”การช่วยเหลือของแม่ส่วนมากสิวานพี่วานน้องมาช่วยเกี่ยวข้าวกับเวลาเฮาทำบุญต่าง ๆ ชาวบ้านหรือญาติพี่น้องเขากับมาห่มมารุมช่วยกันคืออยู่กะมี ยาย อู้ พ่อ อ.บ.ด. แม่นางทองใบ แม่จองสี นี่เป็นเมีย พ่อผู้ใหญ่บ้าน มันหลายครั้นสิเว้ากะเกือบเหม็ดบ้านส่วนเรื่องเงินเขากะเคยแล่นมาหาแม่อยู่ถ้าแม่มีแม่กะให้เี้ยละ 100-200 บาท ตั้งแต่แม่ไปยืมเพิ่นกะบ่ขัดชินคือแม่ไปยืมตั้งแต่ลูกเรียนหนังสืออยู่พุ้นหละส่วนมากสิไปยืมแม่จอมศรี เี้ยละ 4,000-5,000 บาท ยืมให้ลูกเรียนเป็นค่าเทอมลูกให้ผู้ที่หนึ่งกับผู้สอง”¹⁷¹

การนำเงินมาช่วยสนับสนุนการลงทุนในการศึกษา เป็นรูปแบบหนึ่งที่คนในพื้นที่ต่างให้ความช่วยเหลือ ไม่จำเป็นที่ต้องพึ่งพาสถาบันการเงินทั้งในและนอกระบบ เพราะว่าการนิยมช่วยเหลือกันแบบนี้ ถือว่าเป็นการให้ความช่วยเหลือลูกหลานเดียวกันภายในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งในแนวคิดที่นำมาใช้แบบนี้ ถือว่าเป็นเรื่องปกติที่ชุมชนหรือครอบครัวไหนที่สามารถช่วยเหลือกันได้ในพื้นที่ก็นำมาปฏิบัติ เพราะว่าในสังคมแบบนี้ การเรียกร้องแรงงานถือว่าเป็นความจำเป็นที่เกิดขึ้นมาตลอดเวลา นำไปสู่การพึ่งพาหากครอบครัวไหนมีฐานะหรือมีโอกาสที่ดีกว่าในเรื่องแบบนี้ เป็นธรรมเนียมปฏิบัติในท้องถิ่นของตนเอง ที่ต้องสนับสนุนให้ลูกส่งขึ้นมา เห็นได้จากการยืนยันว่า”ส่วนคนมายืมแม่กะมีอยู่เว้าใหม่กะคือใหม่ กะมีแม่หนูเจียม กะมายืมไปใช้สอยในครัวเรือนมันบ่พอ ยืมกะเี้ยละ 400-500 บาท แม่หมอน แม่น้อย

¹⁶⁹ นางดารณี ดิสงคราม,อายุ37ปี .อาชีพร้านนา,บ้านทรายมูล,วันที่สัมภาษณ์ 7 มกราคม 2546

¹⁷⁰ อ่างแล้ว,พ่อหนู ทาคันทา

¹⁷¹ อ่างแล้ว,นายเจสียว คำหอม

กะมายืมคือกัน เพื่อกะขาดเงินในครัวเรือน กะมายืมทีละ 200-300 บาท กะพอได้ให้ลูกไปโรงเรียน กะยืมกันใช้ธรรมดาอย่ามัวเฝ้ามีกะได้ขอยืมกันใช้ มันมีความแตกต่างจากอดีตกะคือค่าเงินมันลดลง ตั้งแต่เงิน 500 บาท แม่กับพ่อได้ใช้อยู่เป็นปี แต่บัดเดียวนี้เงิน 500 บาทใช้มือเดียวกะเหมิด แม้ว่ามันเป็นจ้งสิมา 30 กว่าปีแล้ว แล้วการช่วยเหลือกันในอดีตมันดีอีหลี คันทาบแล้วข้าวแล้วนาชาวบ้านกะสิเออวู้ เอาควมมาช่วย มาช่วยเฮ็ดจนแล้วจ้งไป แต่ทุกมือนั้นคันท้างกะบ่ค่อยมีคนอยากมาช่วยปาดำป็นญาติพี่น้องเขาจ้งสิมาช่วยอีหลี แต่ถ้าเป็นเรื่องงานต่างๆสิมาช่วยแม่เหมิดบ้านเลยส่วนแม่งานที่มาช่วยหลักๆกะมี แม่ปาล้อม แม่ตอบ แม่หนูเจียม แม่อุไร พ่อสว่าง แม่จัน แม่จัน แม่ลำพัน แม่บุตรอด แม่ประกอบ แล้วกะมีญาติพี่น้องทุกคนกะมาช่วยกันเหมิด กะสิมาเฮ็ดกับข้าวกับน้ำ แล้วกะเอาอาหารเอาข้าวเอาเงินมาช่วยเฮ็ดงาน คันทสิเว้าไปแล้วมันกะเหมิดบ้านเพราะบ้านเฮามันบ่ใหญ่คือบ้านอื่นเขามีแค่ 58 หลังคาเรือน”¹⁷²

ในขณะที่ความจำเป็นที่ต้องใช้เงินตราในชีวิตประจำวัน สำหรับครอบครัวได้นำมาใช้วัดด้วยเงินตรา มีผลต่อการกำหนดแนวคิดและมุมมองของความคุ้มค่าและไม่คุ้มค่าอยู่ ส่งผลต่อการลดการพึ่งพาแรงงานแบบการเหล้าข้าวออกมา เป็นการว่าจ้างแรงงาน เพราะการปลูกข้าว เป็นอุปสรรคอย่างมากในการเข้าไปสู่ความขัดแย้งของการกระจายแรงงานภายในครัวเรือนของเพื่อนบ้าน กล่าวคือ แรงงานรับจ้างในความสัมพันธ์ระบบตลาด เมื่อออกนอกครัวเรือนของตนเองสามารถซื้อขายได้ นั่นคือ สิ่งที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของการทำมาหากินในพื้นที่ของตนเอง ในเรื่องนี้เห็นได้ว่า การปลูกข้าวยังให้ความสำคัญการพึ่งพาแรงงานของคนอื่นกว่า “งานที่พึ่งพาผู้อื่นสูงกะมีตั้งแต่งานเฮ็ดไร่ เฮ็ดนา กับงานก่อสร้าง เพราะว่ามันเป็นงานหนักบ่สามารถสิเฮ็ดเองผู้เดียวได้ จ้งไถไร่ ไถนา เกียวข้าว สีข้าวกะจ้งผู้อื่นมาช่วยเพราะว่านานมันหลาย พ่อกะได้อาศัยมาตลอดตั้งแต่เฮ็ดนาแล้ว ส่วนงานก่อสร้างพ่อกะต้องไปเฮ็ดเป็นกลุ่ม เพราะว่ามันเฮ็ดเองบ่ได้ มันต้องยกไม้ ยกเหล็ก มีแต่อันหนัก ๆ มันเฮ็ดเองบ่ได้ กะต้องไปเป็นกลุ่ม ๆ ละ 4-5 คน พ่อกะได้อาศัยจ้งสิมาตลอดตั้งแต่เฮ็ดไร่ เฮ็ดนามาเป็นสิบ ๆ ปี”¹⁷³ ได้รับการยืนยันสำหรับคนที่ทำนาในความหมายที่เหมือนกันว่า “แต่เรื่องเฮ็ดไร่นาทุกมือนั้นถ้าเขาบ่จ้งกะบ่อยากมาเฮ็ดช่วยคือจ้งอดีต ถ้าจ้งมาดำนากะเกี้ยว ข้าวกะสิจ้งมือละ 120 บาทต่อมือเขาจ้งมาเฮ็ดช่วยเรื่องจ้งมันกะจ้งมาได้ 10 กว่าปีแล้ว”¹⁷⁴

ความช่วยเหลือที่เกิดขึ้นมา ให้ความหมายแก่คนที่ไม่มีความรู้และปลูกข้าวเอาไว้ในการบริโภคแก่ตนเอง แต่สำหรับคนที่มีความรู้หรือปลูกข้าวเอาไว้ จำหน่ายนำไปสู่การจ้างแรงงานเกิดขึ้น ดังเห็นได้ว่า “แม่กะว่าเฮ็ดนาบ่ต้องได้จ้างทุกแนวเพราะว่าแรงงานเจ้าของบ่พอใช้คนน้อย แล้วนากะหลายประมาณ 80 ไร่ถ้าสิเฮ็ดในครอบครัวมันสิกะบ่ทันบ้านทัน

¹⁷² อ่างแล้ว.นายเจลีเยว คำหอม

¹⁷³ อ่างแล้ว.พ่อหนู ทาคันทา

¹⁷⁴ อ่างแล้ว.นายเจลีเยว คำหอม

เมืองเขา ต้องจ้างดำ จ้างไถ จ้างใส่ปุ๋ย จ้างเกี่ยว เพราะมีคนอยู่สองคนลูกกะปันทันได้ใหญ่อยู่บ้านได้จ้างตลอดตั้งแต่เห็ดนามา 10 กว่าปีงานอันนี้ละแม่ว่าพึ่งพาผู้อื่นหลายที่สุด"¹⁷⁵

ในขณะที่ภายในชุมชนเดียวกัน ยังให้ปฏิบัติเช่นเดิมอยู่ แต่มีข้อแม้ว่าไม่เกิน 1-2 วันอย่างมาก และสำหรับคนที่ปลูกข้าวเอาไว้กินว่า"พ่อเห็นมันเปลี่ยนแปลงกะมีมาโดนแล้ว เพราะว่าสมัยตั้งแต่อยู่กับพ่อแม่มีตั้งแต่การวานกันมาชอย เช่น การเห็ดนาตั้งแต่ก็มีตั้งแต่วานพี่วานน้องมาชอย เอ็นกันมาลงแขกเห็ดจนแล้ว พ่อกะคิดว่าคนสมัยเก่ามีน้ำใจดีและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ถ้าเอ็นมาเห็ดชอยกะมารุมชอยกันคราวเดียวกะแล้ว แต่ว่าคนทุกมือนี้น้ำใจดีคือสิบมีคือคนสมัยเก่า เพราะว่าทุกมือนี้อียังกะหาหาการอยู่การกินกะฝืดเคือง แล้วการชอยเหลือกันกะบ่ดีคนทุกมือกะเลยบ่กล้าวานกันถ้าวานกะต้องวานแค่ได้มือเดียว แล้วต่อไปกะต้องจ้างเพราะว่าคนเขาทุกมือนี้นะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบถ้าบ่จ้างเขากะบ่มาชอย เขากะต้องไปเห็ดให้คนที่จ้างเพราะว่าทุกมือ มีตั้งแต่ได้จ้างอย่างต่ำ ถ้าดำนา เกี่ยวข้าว กะต้อง 100 กว่าบาท มันกะเปลี่ยนประมาณ 20 กว่าปีแล้ว"¹⁷⁶

สิ่งที่เกิดขึ้นให้ความหมายว่า คนในพื้นที่ยังให้ความสำคัญกันในความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่ แต่มีการกำหนดความมีเหตุผลของตนเอง ตามพื้นฐานข้อจำกัดทางทรัพยากรของการเลือกใช้ ชาวบ้านได้เลือกเอามาใช้ หากไม่สามารถระดมแรงงานแบบเก่าคือการเหล้าข้าวได้ ต้องมีการว่าจ้างแรงงานเกิดขึ้นมา เป็นวิธีการสนับสนุนการทำงานให้เอาตัวรอดได้ สำหรับครอบครัวที่มีปัญหา ซึ่งมีให้เห็นอย่างกว้างขวาง บางครอบครัวก็ยืนยันว่าไม่ได้เปลี่ยนแปลงในเรื่องเหล่านี้ว่า" การชอยเหลือกันทุกมือนี้นะบ่มีการเปลี่ยนแปลงดอกเพราะว่าการชอยเหลือกันอยู่บ้านมีตั้งแต่พี่แต่น้อง ส่วนมากที่อาศัยกันกะมีตั้งแต่เรื่องการเอ็นการวานกันไปชอยเรื่องเกี่ยวกับการเห็ดนาเพราะว่าแม่เฮาสสมัยเก่ามีตั้งแต่การเอ็นกันวานกันไปชอย แล้วสมัยนี้กะยังมีอยู่แต่ว่ากะบ่คือเก่าป่านไต่เพราะว่าสามารถเอ็นเขาไปชอยได้แค่มือ 2 มือทอนั้นแต่กะยังดีอยู่เพราะว่ายังมีความคล้ายคลึงที่พ่อแม่พาเห็ดมา กะเป็นจั่งสิมาเกือบ 10 กว่าปีแล้ว"¹⁷⁷ นั้นเป็นความหมายที่ชื่นชมในวัฒนธรรมที่ได้กระทำอย่างต่อเนื่อง

ในขณะที่ภายในพื้นที่มีวิธีการสร้างวัฒนธรรมอีกแบบหนึ่งเช่น การยืนยันจากนางพุทธาที่เคยเห็นตัวอย่างในเรื่องนี้ว่าในการใช้แรงงานแทนการจ่ายดอกเบี้ยยตั้งตารางข้างล่างในงานที่ทำแทนการจ่ายดอกเบี้ยยและงานไหนที่ไม่จ่ายดอกเบี้ยยเป็นเงิน

จำนวนเงินที่กู้มา	ใน ระยะเวลา	ทำงานอะไรที่เป็นการแลกเปลี่ยน		
		ชนิดของงาน	วันทำงาน	จำนวนวัน

¹⁷⁵ นางเตือนจิตร์ ฐาวัรี อายุ 36 ปี.อาชีพร้านาและขับรถตุ้.วันที่สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2546

¹⁷⁶ อ่างแล้ว.นายชัยอนันต์ อ่อนงาม

¹⁷⁷ นาย บุญคำ คำหอม อายุ 48 ปี.อาชีพร้านา.บ้านสะทอน. วันที่สัมภาษณ์ 9 มกราคม 2546

500	6 วัน	เกี่ยวข้าว	6 วัน	6 วัน
-----	-------	------------	-------	-------

เครือข่ายอาชีพทำนาปรังในปัจจุบันยังนิยมกันอยู่

หรือจากการใช้บริการช่องทางแบบนี้ของแม่ใหญ่หน่าที่เล่าให้เราฟังว่าในอดีตใช้กันเป็นประจำ

จำนวนเงินที่กู้มา	ใน ระยะเวลา	ทำงานอะไรที่เป็นการแลกเปลี่ยน		
		ชนิดของงาน	วันทำงาน	จำนวนวัน
1,000-2,000	2 เดือน	ดำนา ไถนาชอยพื้น	4-5 วัน	4-5 วัน

ลักษณะเหตุการณ์แบบนี้นายสง่าเล่าว่า"นานๆครั้ง น้อยที่สุดอยู่แล้วมีเงินส่งดอก สิไปดำนาให้แล้วแต่สิถึกช่วงมัน เกี่ยวข้าว เป็นแบบว่าออกจากเกี่ยวข้าวแล้วเป็นงานกึกๆแก๊กๆ ธรรมดาหมู่บ้าน แบบว่าเฮ็ดงานบ้านทำความสะอาดบ้านผู้นั้นไปยืมเงินไปเฮ็ดงานให้ เฝ็นก็ว่ากุสิไปเฮ็ดให้ดอกพอดิบมีเงินใช้ดอก(เบี้ย)แทนดอกเบี้ย"¹⁷⁸

เกิดขึ้นมาที่ผสมผสานกันระหว่างคุณค่าและมูลค่าในความสัมพันธ์ของระบบตลาด เป็นการหาทางออกให้ผิตัวเดียวกันในการเข้าสู่ระบบตลาด ที่จะประกันรายได้แก่ตนเอง กับความสัมพันธ์ทางสังคมบนพื้นฐานของผิตัวเดียวกันให้อยู่รอด ได้มีการนำเอาค่านิยม

¹⁷⁸ อ้างแล้ว.นายสง่า นำนันทิตย์

แบบใหม่และเก่ามาใช้ผสมผสานกันมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำมาหากินร่วมกันก็อยู่บนพื้นฐานเหล่านี้ ซึ่งให้เห็นว่าคนในพื้นที่ทางวัฒนธรรมบ้านขาวยังใช้วิถีคิดและค่านิยมบนพื้นฐานของความเป็นผีตัวเดียวอยู่ ในขณะเดียวกันการปรับตัวในเส้นทางของระบบตลาด ได้มีส่วนอย่างมากที่กำหนดการประกันให้แก่ตนเองอยู่รอดได้

การจ้างแรงงานต่อการทำนาเพื่อการค้าของครอบครัวนางเดือนจิตร ภูซารี

การพึ่งพาช่วยเหลือกันระหว่างครอบครัวปัจจุบัน

ปัจจุบันการทำมาหากินของคนบ้านขาว มีความสัมพันธ์กับระบบตลาดมากยิ่งขึ้น ทำให้มีการอพยพแรงงานในการสร้างรายได้มากยิ่งขึ้น โดยการปรับตัวของครอบครัวให้ความหมายในรูปแบบที่นิยมนำมาใช้ในพื้นที่ว่า พ่อแม่อาศัยอยู่กับหลานหรือลูกสาวและลูกเขยของตนเอง หมายถึงพ่อแม่ให้ความช่วยเหลือต่อบุตร แม้ว่าบุตรอยู่ในเมืองหรือประกอบอาชีพเป็นอย่างอื่น ซึ่งในฐานะของครอบครัวบุตร นอกจากมีลูกแล้วไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นหน้าที่ของการสร้างหลักประกันอาหาร ไม่ว่าจะเป็นการอบรมเลี้ยงดู การดูแลเรื่องอาหารการกิน การรับส่งไปโรงเรียนพ่อแม่(ปู่ย่าตายาย)คอยเป็นคนช่วยเหลือ เป็นวิธีการอย่างหนึ่งของการอยู่รอดของครอบครัวในปัจจุบัน เป็นการใช้เครือข่ายครอบครัวของตนเอง ดังเห็นได้ว่า"แม่ได้เอาเงินให้หลานใช้มีอยู่ 3 บาท เดือนหนึ่งกะ 100 กว่าบาทเวลาเลิกเรียนมาอยากกินขนมกะได้ซื้อแนวเด็กน้อยมันกำลังกิน หลานที่มาอยู่น่ากะชื่อน้องอ้อฟเรียนอยู่โรงเรียนบ้านทรายมูลเฮานี้ละเขากะมาอยู่น่าได้ 2 ปีแล้วแม่เขาไปทำงานเย็บผ้าส่วนพ่อไปทำงานขับรถแท็กซี่ ได้ 4-5 ปีแล้วตั้งแต่ก็กะเอาลูกไปอยู่น่าพอลูกสิได้เข้าโรงเรียนจั่งเอามาฝากแม่ไว้ให้เลี้ยงให้เบิ่งให้ เวลายามเทศกาล เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ เขาจั่งได้มาหาลูกเขา

ตอนนี้มีตั้งแต่ฝากเงินมาให้น้องอ้อฟไปโรงเรียนโดนให้แม่เป็นคนเก็บเงินไว้ให้เป็นมือให้หลายบ่ ได้มันเป็นเด็กน้อยใช้เงินบ่ทันเป็นเดียวเอาไปซื้อของเล่นเหม็ดแม่เขาฝากมาให้เดือนละ 2,000 บาทถ้าเหลือแม่จะฝากธนาคารไว้ให้เขานั้นละเพื่อเขาจำเป็นได้ซื้อเสื้อซื้อผ้าถุงเล่นใส่ยามการยามงานหรือซื้อชุดนักเรียน ซื้อสมุดหนังสือไปจั่งสั้นละ"¹⁷⁹

การพึ่งพาพ่อแม่ได้ยังนำมาใช้อยู่ เป็นวิธีการแบบเดิมคือ การกำหนดการหาทรัพยากรและบทบาทของพ่อแม่ ยังเป็นศูนย์กลางกระจายอำนาจและทรัพยากรภายในครัวเรือนแก่ลูกหลานและให้การอบรมหลานของตนเอง ดังนั้นความช่วยเหลือแบบที่ไม่เท่าเทียมกันที่แม่มีต่อบุตรตนเอง กลายเป็นวิธีการเอาตัวรอดอย่างหนึ่งต่อครอบครัว ซึ่งสามารถสร้างผลให้ที่เกิดขึ้นภายหลังแก่หลานของตนเอง เป็นการประกันรากฐานของครอบครัวไว้ในระยะยาว โดยพื้นฐานของความช่วยเหลือ อยู่บนจริยธรรมของครอบครัว และการให้เป็นหลัก ดังการยืนยันในพฤติกรรมและแนวคิดนี้ว่า"พ่อจะมีหลานอยู่ 2 คน ชื่อว่า อัดภรณ์ อัดพงษ์ ผู้ใหญ่ชื่ออัดภรณ์ เรียนอยู่ชั้น ป.1 สองคนนี้สิเป็นลูกนาง สมหมายกับนาย สาคร เป็นลูกเขยส่วนนางสมหมายจะเป็นลูกพ่อนี้ละพ่อจะให้อยู่แต่กะบ่ให้ดูมึงหนึ่งให้เทียบหนึ่งเทียบละ 2-5 บาท ให้ดูบ่ได้มันบ่ดีเพราะเที่ยวขอเงินตลอดจนฮอดค่าจั่งแล้วพ่อสิให้มันทุกมื่อตื่นขึ้นกะขอเงินเลย กะเล่นไปซื้อขนมกินเหม็ดกะมาขอใหม่ กะล้งเทียบพ่อกะนาบไว้อยู่กะล้งเทียบมันบ่มี ถ้าผู้ไปโรงเรียนให้เทียบละ 2 บาทถ้ากับมาจากโรงเรียนกะขออีกเทียบบาทกะซื้อขนมมากินคือเก่า ได้เงินจากพ่อเย็บผ้ากะลงเทียบกะแม่เขาส่งมาให้ แม่เขาจะอยู่กรุงเทพฯส่วนพ่อเขาจะไปทำงานขึ้นแดงโมอยู่บักได้ พวกขึ้นแดงโมกะไคร้อยมื่อละ 300 บาทอยู่แต่สิหนักไปทางเหล้าทางยาไปอาทิดยหนึ่งสองอาทิดยกะมาแล้วกะไปใหม่"¹⁸⁰

รายได้และรายจ่ายครอบครัวของนายคำอ้าย โพธิจักร

ที่มาของรายได้	จำนวน รายได้/ เดือน	ที่มาของรายจ่าย	จำนวน รายจ่าย/ เดือน
ลูกสาวส่งเงินมาให้ใช้	2,000-3,000	ค่าใช้จ่ายบุตรไปรร. เลี้ยงหลาน	1,500 150
รายได้จากการรับจ้างเย็บผ้า	6,000	ค่าอาหาร	3,000
น้องสาวส่งเงินมาให้	2,000	ลงทุนทำนา	5,000
กองทุนหมู่บ้าน	8,000	ค่าน้ำและค่าไฟ	200
		ค่าเดินทาง	300

รูปแบบการช่วยเหลือกันภายในครอบครัว เป็นรูปแบบหลักที่ไม่ใช่แค่ความหมาย การกระจายทรัพยากรภายในครอบครัวให้มีประสิทธิภาพอย่างเดียว แต่รวมถึงสภาพที่

¹⁷⁹ อ่างแล้ว.แม่เดือนจิตร ฐาวัรี

¹⁸⁰ อ่างแล้ว.พ่อคำอ้าย โพธิจักร

พ่อแม่หลานของตนเองในยุคปัจจุบันเอาใจใส่น้อยมาก นอกจากสภาพแวดล้อมที่บังคับทางเศรษฐกิจแล้ว ให้พ่อแม่ไม่มีเวลารวมถึงนิสัยส่วนตัวด้วย หน้าที่ในการขัดเกลาและสร้างความอบอุ่นแก่หลาน กลายเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ที่มีบ้าน อาหารให้กินและสามารถดูแลอย่างทั่วถึง บทบาทจึงกลายเป็นคนเลี้ยงหลานไปในตัวและทำมาหากินไปด้วยในครัวเรือน ครอบครัวในลุ่มน้ำชีได้ปรับตัว แบบตั้งรับของการเอาตัวรอดในระบบตลาด โดยอาศัยพ่อแม่เป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหา อยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมและเป็นการช่วยเหลือกันที่อยู่บนพื้นฐานในการก่อรูปที่ไม่เท่าเทียมกัน เป็นรูปแบบหนึ่งของการนำมาใช้ในเครือข่ายของตนเอง ความหมายของพ่อแม่ได้ใช้เวลา เงินทองและศีลธรรมในการอบรมเด็ก (หลาน)ตนเอง ซึ่งตนเองได้รับแค่ความยินดีและการให้กับลูก ๆ ของตนเองที่เคยได้รับปฏิบัติมา วิธีการช่วยเหลือแบบนี้ กลายเป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการระดมทรัพยากรแรงงานของตนเองในการเข้าสู่ตลาดที่มีเหตุผล เพื่อสร้างทรัพยากรขึ้นมาจากระบบตลาด ซึ่งถ้าครอบครัวลูกนั้นมีความสามารถอยู่ สามารถที่จะสร้างรายได้และส่งเงินทองกลับมาตราบใดที่พ่อแม่ยังมีเรี่ยวแรง ต่อการให้ความช่วยเหลือในการดูแล ในขณะที่เดียวกันหากไม่มีความรับผิดชอบผลที่เกิดขึ้นจากการช่วยเหลือหลาน กลายเป็นการสร้างควมรบกวนด้วยทั้งในเรื่องในเวลาและทรัพยากร แต่นั่นไม่ใช่เป็นอุปสรรคที่พ่อแม่ของตนเองได้คัดเลือกอย่างนั้นแต่เป็นศีลธรรมที่ให้การดูแลภายใต้ครัวเรือน

รายได้และรายจ่ายของครอบครัวแม่เดือนจิตร ภูซารี

ที่มาของรายได้	จำนวน รายได้/ เดือน	ที่มาของรายจ่าย	จำนวน รายจ่าย/ เดือน
รายได้จากขับแท็กซี่	10,000	ค่าใช้จ่ายบุตรไปรร. เลี้ยงหลาน	900 300
รายได้จากรถตู้	30,000	ค่าซ่อมรถ	10,000
น้องสาวส่งเงินมาให้	2,000	ซื้อข้าวมากิน	2ตัน
		ค่าซ่อมรถ	10,000-15,000
		ให้น้องชายยืม	20,000-30,000
		เงินกู้ยืมธกส.	80,000

ครอบครัวนี้ เป็นอีกรูปแบบหนึ่งพึ่งพาพี่สาวของตนเอง ให้การยอมรับว่าสามารถฝากลูกของตนเองได้ให้อยู่ในฐานะเป็นผู้ปกครอง ในขณะที่เดียวกันตัวเองไปใช้แรงงานเพื่อหาทรัพยากรเข้าสู่ครอบครัว และเพื่อสร้างให้เกิดการทำงานอย่างเต็มที่ เน้นการช่วยเหลือของพี่สาวให้ดูแลบุตรและเป็นผู้ที่อบรม ครอบครัวนี้ได้ช่วยเหลือน้องชายของตนเองด้วยในเรื่องเงินทอง และน้องชายก็ช่วยเหลือในการหาข้าวมาในการบริโภคตามเครือข่ายของตนเอง ความโยงใยกันภายในครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงจากพ่อแม่เป็นครอบครัวที่พ่อพึ่งพาได้ กลายเป็นบทบาทใหม่ของวิธีการปรับตัวการช่วยเหลือพึ่งพากัน ทำให้สามารถเข้าไปสู่ตลาดแรงงานได้ง่าย

มากยิ่งขึ้น ซึ่งครอบครัวหลักกลายเป็นสถานีในการควบคุมและกระจายทรัพยากรใหม่ให้เกิดขึ้น เป็นวิธีการอย่างหนึ่งต่อการแก้ไขปัญหาในการเข้าไปสู่ตลาดแรงงาน สร้างมูลค่าแรงงานให้มีความเป็นเหตุผลมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาศัยรากฐานความเป็นเครือญาติ ความไว้วางใจเชื่อใจกันเป็นหลัก อยู่บนพื้นฐานของการกระจายใหม่ทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกัน

หรือการช่วยเหลือที่ไม่ได้สนใจต่อการแลกเปลี่ยนที่เท่าเทียมกัน เช่นในกรณีที่หลานตนเองกำพร้า พ่อแม่ก็เอามาเลี้ยงดูเสมือนกับเป็นลูกของตนเอง ไม่ได้คิดอะไรแค่สร้างความปลอดภัยให้แก่หลานตนเอง ให้การสนับสนุนการเรียนหนังสือเสมือนกับครอบครัวอื่นๆที่สามารถสร้างรายได้ในอนาคต ความรับผิดชอบนี้ ทำให้เด็กที่กำพร้ามีการพึ่งพาจากเครือญาติของตนเองได้ ดังที่เกิดขึ้นมาว่า"ตอนนี้หลานกะมาอยู่หน้าเป็นผู้หญิงอยู่ ม.3-ม.4นี้ หละชื่อว่าออยเรียนอยู่ โรงเรียนบ้านขาววิทยาคาร เงินไปโรงเรียนกะได้จากเขาเอ็ดงานส่ง เขากะแม่เขาเสียชีวิตไปได้ตั้งแต่ 4-5ปีพ่อเขากะไปมีเมียใหม่ผมกะได้เลี้ยงเขามาแต่น้อย ผมกะรับผิดชอบว่าเป็นลูกผู้หนึ่งเลยเงินทองกะได้ใช้ธรรมดาเมื่อละ 20 บาทแต่วันอาทิตย์บ่ได้ใช้"¹⁸¹ หรือการพึ่งพาเครือญาติของตนเองว่า"แม่กะมีหลานอยู่กะเป็นลูกน้องชายชื่อนายนิยมเขากะไปเอาเมียอยู่จังหวัดสุรินทร์เมียเพิ่นกะชื่อนวล กะมาอยู่หน้าเรียนหนังสืออยู่โรงเรียนบ้านขาวอยู่ชั้น ม.5 นางสาวราตรี อายุ 17 ปีพึ่งมาได้ 2 ปีนี้หละสาเหตุที่เขาส่งมาเรียนทางนี้กะย้อนอยู่ทางพุ้นมันเป็นโรงเรียนในเมืองการไปมามันใช้จ่ายหลายเขากะเลยส่งมานี้แล้วกะหมู่หลายติดหมู่หลาย พ่อแม่เขามาฝากให้เรียนพ่อแม่เขากะส่งกันเองแบบว่าเงินใช้จ่ายในการเรียนพ่อแม่เขาให้มา ส่วนอาหารการกินแม่สืเป็นคนซื้อให้กินมื้อหนึ่งกะตกอยู่ประมาณ 70-80 บาทแล้วกะให้ที่อยู่อาศัยแต่ว่าพ่อแม่เขากะให้เงินมาให้แม่เป็นคนเก็บไว้ให้แล้วให้เขามื้อละ 20-30 บาท เพราะว่ามันอยู่โรงเรียนใกล้บ้าน พ่อแม่เขากะส่งมาให้เดือนละ 500 บาท การไปโรงเรียนเขากะขี่จักรยานไปเรียน ถ้ามันบ่พอมันขาดเงินกะได้ให้เขาอยู่เพื่อละ 100-50-20 บาท แล้วแต่เขามีกิจกรรมเพราะว่าถ้าทางโรงเรียนเขาแจ้งมาแบบว่าเขาเข้าค่ายพักแรม หรือไปทัศนศึกษาแบบว่าโรงเรียนเขาส่งไปแบบว่าเงินพ่อแม่เขาบ่พอกะต้องให้เขาเพราะว่าขาดเงินแม่กะเอาเงินให้ถ้าครูเรียกเอาเพื่อละ100-200 บาท"¹⁸²

ความรักความเอ็นดูนี้ เป็นทางเลือกอย่างหนึ่งของการให้ความช่วยเหลือที่เกิดขึ้นมาในท้องถิ่น ตามเครือข่ายภายในครอบครัวที่มีอยู่และทำให้เด็กมีอนาคตต่อไป ในขณะเดียวกัน บทบาทการช่วยเหลือระหว่างครอบครัวเกิดขึ้นมาเช่นเดียวกัน เช่น การฝากให้ดูแลหลานของตนเอง มาจากพี่สาวและน้องชายนั้น"พ่อกะมีหลานอยู่กะชื่อว่าตัน เขากะเป็นลูกชายของเอื้อย อายุ 3 ขวบ พ่อกะบ่ได้เงินทุกมืดอกมืใดได้เขามาเล่นน้ากะได้ให้อยู่เพื่อหละ 2-3 บาทไปซื้อขนมกิน"¹⁸³ เป็นวิธีการอย่างหนึ่ง ในการสนับสนุนเวลาของครอบครัวพี่สาวในการทำมาหากิน และเป็นที่พึ่งพาในด้านต่างๆ เกิดขึ้นบนความสัมพันธ์ทางสายเลือดเป็นหลัก ใช้

¹⁸¹ อ้างแล้ว.นายยงยุทธ ป้อมเขต

¹⁸² นางบุญเลี้ยง โคตรบุตร.อายุ45ปี.อาชีพทำนา .บ้านสะทอน.วันที่สัมภาษณ์ 9 มกราคม 2546

¹⁸³ อ้างแล้ว.นายดำรงค์ โพธิ์จักร

กลไกในการแลกเปลี่ยนแบบฟรีอยู่หรือไม่เท่าเทียมกันของคนในพื้นที่ทางวัฒนธรรมบ้านขาว พื้นฐานจิตใจของครอบครัวในพื้นที่ ยังเป็นคนที่มุ่งในความสัมพันธ์ทางสังคมภายในครอบครัว แม้ว่าอยู่ในระบบตลาด พยายามสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัว สามารถเอาตัวรอดให้ได้ โดยวิธีการต่างๆที่ตนเองสามารถช่วยเหลือได้ เครือข่ายที่เกิดขึ้นมาระหว่างครอบครัวนี้เป็นรูปแบบใหม่ ทำให้การช่วยเหลือจากคนที่ห่างไกล นอกจากเกิดความไม่สบายใจแล้ว อาจสร้างปัญหาในความสัมพันธ์ระยะยาวที่เกิดขึ้น ดังนั้นเลือกเครือข่ายที่มีการให้และอยู่บนพื้นฐานศีลธรรมเป็นหลัก

บทที่4.อนาคต:พื้นที่วัฒนธรรมบ้านขาว

- การผลิตซ้ำอาชีพให้เกิดขึ้น
- การคัดเลือกวัฒนธรรมที่เอาตัวรอด
 - ช่องทางใหม่ในการระดมทรัพยากร
 - เครือข่ายธุรกิจ

การผลิตซ้ำอาชีพให้เกิดขึ้น

สภาพแวดล้อมธรรมชาติในลุ่มน้ำชีปัจจุบัน ชาวบ้านไม่สามารถกำกับนำมาใช้ได้และนำมาสู่วิกฤติที่เกิดขึ้นมาตามฤดูกาลผลิตอย่างต่อเนื่อง ดังเห็นได้จาก เพลิงปัญหา น้ำท่วมมาเป็นเวลา3ปีติดต่อกัน มีผลอย่างมากต่อการสร้างความมั่นใจในอาชีพของตนเอง ปัจจุบันคนในพื้นที่ ต่างให้ความสำคัญในการประกอบอาชีพ แรงงานรับจ้างหรือค้าขายหรือทำกิจกรรมส่วนตัวของตนเองในการเลี้ยงชีพแก่ตนเอง เป็นแรงงานที่เกิดขึ้นมาอย่างแพร่หลาย ในขณะที่การทำนา เป็นแค่การสร้างรายได้เสริมแก่ตนเอง มากกว่าอาชีพหลัก เพราะไม่สามารถกำหนดรายได้แน่นอน ปัจจุบันได้เริ่มเกิดอาชีพที่มีความถนัดเฉพาะขึ้นมา เช่น อาชีพช่างหรือค้าขาย หรือการประกอบกิจกรรมส่วนตัว เป็นการใช้การสังเกตและการทดลองโดยตัวตนเองในการสร้างรายได้ และสร้างขึ้นมาเป็นอาชีพเพื่อเป็นอิสระจากความไม่แน่นอนจากวิธีการทำมาหากินแบบเก่าๆ ไม่ให้ความสนใจต่อความมั่งคั่งของธรรมชาติมีอยู่เป็นทุนเดิม แต่เป็นการคิดประดิษฐ์ใหม่ขึ้นมาในการสร้างทรัพยากรให้กับตนเอง

ดังนั้นภารกิจที่เกิดขึ้นมาในปัจจุบัน และอนาคตของคนในพื้นที่บ้านขาวคือการถ่ายทอดอาชีพที่สำคัญในการนำมาสู่การเลี้ยงชีพให้เกิดขึ้น การสร้างอาชีพของตนเองเป็นแนวทางหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ของครัวเรือนในระบบตลาด ถือว่าเป็นหัวใจหลักที่สำคัญในการสร้างให้ครอบครัวอยู่ได้ เพราะว่าทุนมนุษย์ เป็นแหล่งที่มาของรายได้ที่แท้จริงในเส้นทางหลากหลายที่เกิดขึ้น แต่ส่วนหนึ่งก่อให้เกิดความมั่นใจในเส้นทางอาชีพมากขึ้น โดยเกิดขึ้นมาจาก การช่วยเหลือให้ความรู้ มาจากการบริการหรือความจำเป็นในระบบตลาด ผ่านการเตรียมความพร้อมของแรงงานและจิตใจในความเป็นมืออาชีพ ซึ่งเกิดขึ้นมาโดยการเรียนรู้จากสถาบันการศึกษา สร้างความเป็นช่างหรืออาชีพที่เกิดขึ้น ดังเห็นได้จากความหมายของการสนับสนุนของผู้ปกครองที่ว่า" โตเองอยากไฮ้ลูกเรียนสูงๆ เพราะว่าชั้นเรียนสูงพอจบมามันกะสือยากเป็นเจ้าเป็นนายมันกะสือสบายไปหันไปนี้ แต่ว่าคนเรียนต่ำไปไสเขากะต้งวาย แต่ว่าคนเรียนสูงมันกะต้งกันยากแล้วเรียนต่ำเขากะคุยทัพแล้วการประกอบอาชีพบางอย่างกะต้งมีความรู้สูงๆ อย่างเช่นพวกประกอบเครื่องยนต์กลไก วิทยุ เทป จั๊งซีมันกะต้งใช้ความรู้แน่น แล้วถ้าว่าเขาเรียนต่ำเขาเขียนภาษามาใช้ภาษาอียังมาแล้วคนที่ว่ามีความรู้ เรียนต่ำกะอ่านบ่ออก เขากะต้งมีความรู้หลายเดิบเขาถึงสือานภาษา

ต่าง ๆ ชุมนี้ออกเต็มบ้านเต็มเมือง¹⁸⁴ เป็นความหมายของเกือบทุกครอบครัวในพื้นที่ทางวัฒนธรรมบ้านขาว หากมีโอกาสก็อยากให้ลูก ๆ ออกจากปัญหาการทำงานดังที่ตนเองเผชิญอยู่โดยเห็นว่า” แม่กะบ่อยากถ่ายทอดให้ดอกอาชีพร้านนาแต่ว่ากะได้ให้ลูกเฮ็ดชอยอยู่เพราะว่าอยู่บ้านแรงงานกะบ่พอเพียงแล้วกะเลยต้องให้ลูกมาเฮ็ดชอย แม่กะเลยให้ลูกเรียนสูง ๆ หวังให้เขาได้ทำงานดี ๆ บ่ต้องมาลำบากคือแม่เฮ็ดนามันกะลำบากตากแดดตากลม บ่ได้อยู่ได้เขา แม่กะพยายามส่งให้เขามีความรู้หลาย ๆ เพื่อข้างหน้าจะได้มีอนาคตที่ดีแม่กะคิดจั่งสิมาได้ 20 กว่าปีแล้วตั้งแต่ลูกเกิดขึ้นมา”¹⁸⁵ คนในปัจจุบันโดยเฉพาะพ่อแม่ได้ปฏิเสธอย่างสิ้นเชิง ต่อวิธีการทำมาหากินแบบเดิม ๆ

หากมองถึงจุดตรงนี้ หมายความว่าในอนาคต มีคนจำนวนมากที่ยังประกอบอาชีพที่มีพื้นฐานมาจากการศึกษาเป็นสำคัญ และสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานที่ดีกว่าเก่า ไม่ได้ให้ความสำคัญกับอาชีพเก่าหรือการงานที่เป็นอยู่ เนื่องจากการขัดเกลาที่เกิดขึ้นมาในความหมายปฏิเสธอย่างสิ้นเชิง จากการใช้แรงงานภายในครัวเรือนต่อการสร้างรายได้ในพื้นที่ตนเอง เพราะว่ามีความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก กับการขัดเกลาวิธีการทำมาหากินแบบเก่านั้น ไม่สามารถดำรงชีพอยู่ได้ ทำให้ความหมายของการใช้แรงงาน เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนในระบบตลาดสัมพันธ์อย่างมากกับการสร้างรายได้ เยาวชนถึงแม้ว่าได้ผ่านการขัดเกลางานที่พ่อแม่สร้างอาชีพขึ้นมา แต่เห็นว่าอาชีพเช่นนั้นใช้แรงงานมากและมีความสะดวกสบายน้อยมาก ดังนั้นตัวตนของตนเอง เห็นว่ามีความจำเป็นที่ต้องเรียนหนังสือให้มากยิ่งขึ้น ดังเห็นได้จากเยาวชนให้ความหมายว่า”อยากเรียนหนังสือกะเพราะว่าการเรียนหนังสือมันทำให้เรามีความรู้ มีงานทำที่ดีได้ออนาคตข้างหน้า”¹⁸⁶ ซึ่งสอดคล้องกับคนอื่นส่วนใหญ่ว่า” เพราะว่า จะได้มีความรู้และมีอาชีพติดต่อสมัยนี้ไปทำงานที่ไหนเขารับแต่คนมีความรู้ถ้าไม่มีความรู้เขาก็ไม่รับทำงาน ถ้ารับก็ไปเป็นกรรมกรเท่านั้นเอง”¹⁸⁷ นั้นเป็นการชี้ให้เห็นว่าการขัดเกลา วิธีการทำมาหากิน สามารถเอามาใช้เป็นแรงงานเสริมการทำงานในครัวเรือนของตนเองแค่นั้น หรือแรงงานที่เอาไว้ใช้เพื่อขาดแคลนซึ่งในแต่ละครอบครัวได้ทำอยู่ แต่ไม่ได้ให้ความหมายในเรื่องความต้องการเป็นอาชีพของผู้ปกครองได้เพราะว่า”อยู่บ้าน สามารถทำงานได้ เพราะท่านก็พาไปทำนาเหมือนกันตลอด ถ้ามีเวลาว่างก็จะไปช่วยท่าน อาชีพที่ชอบมากที่สุด อยากจะเป็นตำรวจหญิง เพราะว่าอยากช่วยให้พ่อแม่ได้มีคนนับหน้าถือตา เพราะว่าถ้าบ้านไหนมีคน รับราชการ เขาจะให้ความเคารพเกรงใจและเป็นอาชีพที่คงมั่นให้กับครอบครัวของเราได้”¹⁸⁸ ในขณะที่เยาวชนส่วนใหญ่ ให้ความเห็นว่า”ไม่สามารถ

¹⁸⁴ นาย สมบัติ ประเสริฐสังข์ อายุ 39 ปี อาชีพ ทำนา และ ทำเฟอร์นิเจอร์ 30 ม.4 บ้านทรายมูล.วันที่สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2546

¹⁸⁵ นางบุญเลี้ยง โคตรบุตร อายุ 45 ปี. อาชีพทำนา .บ้านสะทอน.วันที่สัมภาษณ์

¹⁸⁶ นาย วันชนะ ขันไทย.บ้านโนนยาง

¹⁸⁷ อ่างแล้ว.นายคมสันต์ ราษฎร์ชัย.

¹⁸⁸ นางสาว.พนิดา แสนชะบุตร

ทำอย่างพ่อแม่ได้เพราะว่าไม่ชอบอาชีพทำนา มันตากแดดและมันหนักและมันก็เหนื่อย ร้อนก็ร้อนเลยไม่สามารถทำได้”¹⁸⁹ โดยอธิบายเหตุผลว่า“เพราะว่าไม่ชอบอาชีพทำนามันลำบาก อยากเป็นตีไซเนอร์ เพราะว่าเป็นอาชีพที่ทำขาย และดิฉันก็ชอบมางานเป็นอิสระไม่มีใครมาบังคับ”¹⁹⁰

ดังนั้นในปัจจุบันการส่งผ่านของการปรับตัวของคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะเยาวชนและเด็ก ให้ความหมาย ในอาชีพและการปรับตัวที่ขัดแย้งในการบูรณาการค่านิยมของท้องถิ่น เป็นความขัดแย้งเห็นได้ชัดกับบรรพบุรุษรุ่นแรกภายใต้การสนับสนุนนโยบายการผลิตทุนมนุษย์และการสร้างอาชีพให้แก่บุตรโดยคนที่รุ่นที่2(พ่อแม่) เยาวชนเห็นว่าวิธีการสร้างรายได้หรือการทำมาหากินแบบเดิม ไม่สามารถยึดเป็นอาชีพที่แน่นอนได้ ไม่ใช่ทางออกของตนเอง แต่เป็นความหมายของทางออกของพ่อแม่ตนเองต่อการสร้างรายได้ มาจากพื้นฐานที่ไม่ได้รับการศึกษา และคนที่ไม่สามารถหางานได้ในตลาดที่เป็นทางการทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน โดยเห็นได้จากค่านิยมไม่ได้สนับสนุนการบูรณาการในท้องถิ่นของการปรับตัวดังแต่ก่อน

เยาวชนในปัจจุบันให้ความหมายในค่านิยมของความมั่นคงในชีวิต ความเป็นอิสระของตนเองตามลำดับ โดยให้ความคิดเห็นว่าการปรับตัวของตนเองปัจจุบันว่า“สิ่งที่สำคัญในชีวิตคือ ความสามารถในการแก้ไขให้ถูกต้อง ความสามารถในการคลี่คลายปัญหาในทางปฏิบัติที่เป็นจริง และการค้นหาสิ่งใหม่ในชีวิตมากกว่าอยู่อย่างซ้ำซาก โดยเห็นว่าคุณค่าที่ยิ่งใหญ่ที่สุดแก่ชีวิตคือ ชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองที่ต้องดีขึ้น”¹⁹¹

นั่นคือ กระแสแนวโน้มของเยาวชนในพื้นที่วัฒนธรรมบ้านขาวมากกว่า65%ที่คิดเช่นนั้น เห็นว่าควรเข้าสู่การทำงานที่มีรายได้หรือเงินเดือนประจำ เป็นอาชีพที่เกิดขึ้นมาจากตลาดการศึกษา ให้ความสำคัญในภาครัฐ การเรียนไปเพื่อประกอบอาชีพ ราชการเป็นรูปแบบที่สร้างความมั่นคงให้กับตนเองไม่ว่า จะเป็นตำรวจ พยาบาล ทหารหรืออาชีพรับราชการอื่นๆ เพราะเห็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาในการปรับตัวของพ่อแม่ของตนเอง เป็นไปอย่างยากลำบาก ในขณะที่เยาวชนหญิงให้ความหมาย เป็นตำรวจหญิงสามารถรับใช้บริการในท้องถิ่นของตนเอง เป็นการสร้างอำนาจและการให้ยอมรับเป็นสำคัญ ในขณะที่เยาวชนประมาณ 7%เห็นว่าควรทำงานที่เป็นอิสระที่เป็นตัวของตนเอง โดยเฉพาะการทำงานภาคธุรกิจส่วนตัว เพราะสามารถสร้างรายได้ที่ดี ความคิดเห็นในค่านิยมที่เกิดขึ้นมา ได้สะท้อนให้เห็นจากการขัดเกลาโดยตรง จากการช่วยงานบ้านของเยาวชนที่ผ่านมามีว่า เส้นทาง การเอาตัวรอดที่เป็นแบบเดิมๆที่พ่อแม่ได้ปฏิบัติอยู่นั้น เป็นการเอาตัวรอดที่อาศัยแรงงานและขึ้นกับสภาพแวดล้อมของสังคมและธรรมชาติของตนเองเป็นหลัก การเปลี่ยนแปลงค่านิยมต่อการเข้าสู่การทำงานที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ เป็นความต้องการสร้างหลักประกันให้แก่ชีวิตของตนเองที่มั่นคง และมีความปลอดภัยอย่างถาวรนั้นเป็นแนวทางหนึ่ง ในขณะที่อีกแนวทางหนึ่งเห็นว่าชอบอยากเป็นค้า

¹⁸⁹ นายวิทยา คำสะท้อน.

¹⁹⁰ นางสาว สุปราณี ศรีม่วง.

¹⁹¹ เวทีเยาวชนในพื้นที่วัฒนธรรมบ้านท่ง"อาชีพและการปรับตัวของเยาวชน".วันที่ 7พฤษภาคม 2546

ขาย เพราะว่าอยากหาเงินให้ได้มาก ๆ แล้วอาชีพค้าขายก็ได้เงินดี¹⁹² หรือการทำงานส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นการเย็บผ้า หรือค้าขายสามารถทำให้ชีวิตของตนเองดีขึ้น และสามารถใช้ชีวิตร่วมกับท้องถิ่นได้ไม่จำเป็นต้องอพยพออกจากบ้านเกิดของตนเอง

คนรุ่นใหม่เห็นความมั่นคงกับชีวิตบนเส้นทางเศรษฐกิจที่เป็นทางการ

ค่านิยมในจิตสำนึกของเยาวชน มีความพยายามที่จะทำงาน ที่สามารถสร้างอาชีพให้เกิดขึ้นมาให้มีรายได้อย่างสม่ำเสมอ มีหลักประกันที่มั่นคงและปลอดภัยรวมทั้งในท้องถิ่นให้เกิดความนับหน้าถือตาเป็นหลัก อย่างไรก็ตามค่านิยมที่เกิดขึ้น เป็นวัฒนธรรมที่สร้างให้เกิดความแตกต่างจากอดีตที่คนในรุ่นที่หนึ่ง(ปู่ ย่า ตา ยาย)ใช้ชีวิตที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิง โดยผ่านการสนับสนุนการขัดเกลาจากพ่อแม่ของตนเองเป็นสำคัญ ผลักดันให้ปรับตัวเข้าไปสู่ระบบตลาดจากทุนมนุษย์และการแข่งขันกันเองในตลาดแรงงาน ซึ่งแน่นอนว่าส่วนหนึ่ง ขาดความสามารถหรือไม่มีความต้องการในการแข่งขันในตลาดแรงงาน ได้ยึดอาชีพและแรงงานที่มีกิจการของตนเองโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งคนอื่น ในขณะที่อีกคนอีกจำนวนหนึ่งเป็นพนักงานหรือลูกจ้างทั้งของรัฐและเอกชนไปในที่สุด ในขณะที่คุณค่าหรือความหมายของวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมมีอยู่ในฐานที่เข้าใจกับตนเองว่าเป็น งานเสริมหรือทะนุบำรุงท้องถิ่นประเพณีไป

¹⁹² นายโสวัธ ศิริโทร.เวทีเยาวชนในพื้นที่วัฒนธรรมบ้านท่ง"อาชีพและการปรับตัวของเยาวชน".วันที่ 7 พฤษภาคม 2546

การคัดเลือกวัฒนธรรมเอาต์วอร์ด

ท่ามกลางความสัมพันธ์ระบบตลาด มีอิทธิพลในชีวิตประจำวันอย่างมาก ก่อให้เกิดการคัดเลือกวิถีการเอาต์วอร์ด ที่ปรับตัวตามคุณค่าและค่านิยมในระบบตลาดที่สร้างขึ้น

ช่องทางใหม่ในการระดมทรัพยากร

การใช้ชีวิตและการปรับตัวของคนในพื้นที่ในระบบตลาดคือ วิธีการดิ้นรนในการเอาต์วอร์ด เป็นวิธีการอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะการขาดแคลนทรัพยากรในการนำเอามาใช้ภายในครัวเรือน มาจากการทำนาและอาชีพอย่างอื่นในปัจจุบัน จำเป็นที่ต้องพึ่งพาเงินตรามากยิ่งขึ้น โดยสภาพที่เกิดขึ้นมานั้น พยายามหาวิธีการในการเอาเงินมาหมุนต่อการแก้ไขปัญหาวีชีวิตประจำวัน การหมุนเงินไปเรื่อยๆหรือเอาเงินมาลงทุนในการสร้างธุรกิจของตนเอง หรือการประกันการยังชีพ เป็นวิธีการปรับตัวแบบใหม่ ในการหาทรัพยากรเกิดขึ้นมาบนพื้นฐานของการใช้เครดิตและการหมุนเงินในการสร้างความเป็นไปได้ของการหาทรัพยากรจากระบบตลาด พฤติกรรมของคนในพื้นที่ค้นพบว่า พึ่งพาเครดิตและการใช้ช่องทางใหม่ในการสร้างหรือดึงทรัพยากรเข้ามาในพื้นที่ เพราะมีพื้นฐานมาจากการปรับตัวที่ขึ้นกับธรรมชาติ เห็นได้จากแนวคิดในการนำเอาเครดิตมาใช้ว่า "ธกส.ได้กู้มาตั้งแต่ปีพ.ศ.2537-2538 นี่แหละ กะได้กูมาซื้อดินซื้อดินกะคือซื้อที่นาที่ดินเพิ่ม กูมา 15,000 แล้วบัดนี้ได้มากู้ปุ๊ปรุนอีก 15,000 เป็น 30,000 แต่ว่าบ่ได้กูซุ่ปีแต่ว่าปุ๊ปรุนกะได้กูมา มันกะเป็น 2 ปีแต่ต้องกู 2 ปีมันถึงสิพอเงินโตนี่เป็นเงินกูมาซื้อ กะเป็นเงิน 30,000จากที่ว่าเฮยืมเงินธกส.โตนี่มากะถ่าว่าเฮยืมมาบ่ถูกหลักกะสิเฮ็ดไฮ้ชีวิตเฮาบ่ดีขึ้นดอก แต่ถ่าว่าเฮยืมมาหมุนเวียนทางการเกษตร มันคืออยู่ดีขึ้นเด้อ อย่างเฮยืมเงินมามาซื้อปุ๋ยลงนาลงนาบ่มันกะมีรายได้เกิดขึ้น แต่ว่าเฮยืมมาใช้ในครอบครัว บ่ได้ไปใช้ลงทุนอียังมาใช้จ่ายในครอบครัวเมิดมันกะเลยบ่ดี แล้วเฮอ้งเป็นหนี้เขาคือเก่าเด้ แต่ว่านาจองเฮาแต่มาช่วงมาว่างหันมันน้ำมันถ่วมเด้พักหลังคินไปน้ำมันถ่วมกะเลยเฮ็ดไฮ้เฮาเป็นหนี้เขามันบ่ได้ใช้ เขากะเลยเป็นหนี้ กะเงิน 30,000 ที่ว่ามาซื้ที่ดิน น้ำถ่วมกะเลยว่าเงินโตนี้มันบ่ออก เฮากะว่าสิเอาเงินโตนี้มาหมุนนี่แหละแล้วมันกะบ่ได้หมุนกะเพราะว่าน้ำมาถ่วมนี้แหละที่ซื้อไว้กะ30,000 ได้ 2 ไร่กว่า กะเลยเพิ่มเป็น 16ไร่ จากที่มีอยู่แล้ว 14 ไร่ น้ำที่ว่ามาถ่วมกะเลยบ่ได้เฮ็ดอียังเลยกะว่าน้ำมาถ่วมตลอด กะเงินที่เฮายืมเขามากะเป็นเงินเกษตร ก็กะว่าปลูกข้าวขายได้กะสิเอาไปใช้หนี้เขา กะแล้วแต่ได้ยืมเขามากะ 5 ปีแล้วบ่ได้ใช้เขา มันกะตกเป็นเงิน 40,000กั้วบาทแล้วเด้ **บ้านเฮาจั่งซี้กะสิมีหน่ออยู่ทุกรายนั้นแหละแบบเฮานี้แหละ** ตอนนี่กะไปขอเขาว่าหัวหน้าผมบ่ใช้เป็นปีได้ผมสิใช้เป็นงวดเอาเด้อ กะเขาไฮ้เฮาใช้ 15 ปี 40,000กั้วบาท กะบาททั้งต้นทั้งดอกแล้ว กะเขาคิดไฮ้เฮาดอกร้อยละ 8-9 บาทถ่าว่าเฮาส่งเร็วเขากะสิตัดจาก 9 บาท มาเป็น 8 บาท กะถ่าว่าเร็วขึ้นกะสิตัดจาก 8 ลงมา 7 จั่งชั้นเขากะสิคอยตัดยอดดอกมานำ ใช้เวลา 15 ปี ขอส่งเขาปีละ 4,500 เฮากะใช้มาซุ่มือนี้ กะว่าเฮยืม ธกส.มากะบ่ได้เฮ็ดไฮ้ชีวิตเฮาดีขึ้นมีแต่เลวลงเป็นหนี้"¹⁹³

¹⁹³ นายสมบัติ ประเสริฐสังข์.อายุ 39ปี .อาชีพทำนา และทำเฟอร์นิเจอร์. บ้านทรายมูล.วันที่สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2546

นั้นเป็นสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวในพื้นที่ทางวัฒนธรรมบ้านขาว ส่วนใหญ่ในการใช้เครดิตเพื่อการเกษตร ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ไม่ได้เป็นไปตามความหวังในการลงทุนที่มีเหตุผล ซึ่งไม่สามารถปรับตนเองได้ในระบบตลาด ที่จะสร้างอาชีพใหม่ที่เกิดขึ้น การนำเอาเครดิตมาใช้ในเส้นทางการปรับตัวแบบเก่า เป็นภาพที่เกิดขึ้นมาในความขัดแย้งของการเข้าไปสู่ระบบตลาด เพราะระบบตลาด ไม่ได้มีหลักประกันอะไรที่เกี่ยวข้องกับการใช้เครดิตในช่องทางใหม่ที่เกิดขึ้นแก่เกษตรกร สภาพที่เกิดขึ้น เกิดทางออกที่ค่อนข้างจะลำบาก ในสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ในปัจจุบัน ถึงแม้ว่ามีช่องทางใหม่ในการสร้างเครดิตในการสร้างงาน และอาชีพแก่ตนเอง เพียงแต่การนิยมใช้เครดิตในช่องทางใหม่ที่เกิดขึ้น เพราะว่า "บ้านเขาบ่มี ดอกแบบว่ามีเงินการันตี นาการันตีไว้แล้ว มีที่นาจำนวนก็เลยบ่มีการต่อสัญญาใหม่ ทางฝ่าย ธกส.เห็นเอ็ดถิกอยู่ดอกว่าชอยเหลือ ภัยแล้ง น้ำท่วม จังทักซิณเคยเสียร้อยละ 10 บาทมาเหลือดอกร้อยละ 7 บาทก็เลยดี"¹⁹⁴

ได้รับการยืนยันในแรงจูงใจในความหมายของช่องทางในการใช้เครดิตเพื่อแก้ไขภารกิจของตนเองว่า "แต่ก็ได้ยืมเงินธกส.อยู่ ยืมเงินชาวบ้านยายบ่ได้ยืม ยืมนำกลุ่มเงิน แสนมันตกผู้ละ 1,785 บาท ยายก็ยืมนำเพิ่นอยู่แต่ว่ายายเอาไปฝากไว้ให้หลาน ยืมเพิ่นมาฝากในธนาคาร จักแล้วล้งเพิ่นมันมีธุระหยั่งจั้งซี่ ยายก็เลยตี๋มให้หลาน ชื่อของหลาน คืดจั้งช้นยายเอาไปฝากให้หลานผู้เข้าม.2 ยายคืดจั้งช้น ยายบ่อยากฝากเอาเอง ยายว่า สิฝากเข้าไว้เลย ค่อยเฮ็ดนาขายข้าวได้แล้วมันสิ สองปีครึ่งมันสิให้ส่งเทื่อหนึ่ง เขา กำหนดห้าปี ส่งเทื่อหนึ่งส่งพันหนึ่งก่อนก็ได้ ส่ง 785 บาทก่อนก็ได้ ยายก็เลยคืดว่าสิเอาไปฝากไว้เลย บาทเทื่อเฮ็ดนาขายข้าวได้สิเอาหม่อนนี้ให้เพิ่น มันบ่ได้เกี่ยวข้าว 2 ปีแล้ว แต่บาทนี้ ดอกเบี้ยเพิ่นว่า 35 บาทต่อปี ถ้าเขาไปฝากธนาคารจักได้หน้อยกว่าหรือหลายกว่า ยายคืดว่าถ้าเอามาใช้มันล่มจมไป มันสิมีปัญหาคั้นมันบ่ทันมิให้เพิ่นยายก็สิไปตั้งตัวนั้น คั้นมันถึงเวลา คืดต่อว่าเจ้าของเฮ็ดนาสิได้ขายข้าวแต่นี้นี้ได้เกี่ยว 2 ปีแล้วน้ำมันท่วมบ่เหลือจักต้นดอก

ไปกู้ธกส.เอามาเฮ็ดบ้านกับออกรถไถ กู้มา เฮ็ดบ้าน 60,000 รถไถไปดาร์ 15,000 หาใช้เพิ่นปีละ ทั้งเหม็ดมันตก 52,000 กู้ธกส.มา 110,000 ก็ใช้เหม็ดแล้ว เขาซื้อ มาพอดีกับของ ๆ เขากู้เงินมาเขาบ่ให้ท้าย ยายบ่เป็นคนฟุ่มเฟือยสิกู้มาเล่นมากินยายบ่ให้เฮ็ด ยายบั้งคับไว้ ยายเป็นคนหย่าเป็นหนี้ มันสิหาใช้บ่ได้ มันสิเหม็ดไฮ่เหม็ดนาเฮา กิดันไว้ เฮาก็ฮ้ายไว้ ยายต้องห้ามเจ้าของ บั้งคับไว้แต่หลานก็จำกัดให้เอา"¹⁹⁵

โดยเงื่อนไขในการกู้ยืมเป็นดังนี้ การกู้ยืมเกิดขึ้นจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจที่ทุกคนต้องการ ภายใต้การรับผิดชอบของกลุ่มจากการยืนยันของผู้ที่ให้บริการแล้วว่า

¹⁹⁴ นายชูเกียรติ วรรณพฤกษ์.อายุ 65ปี.อาชีพทำนา.บ้านขาว.วันที่สัมภาษณ์3 กันยายน 2545.

¹⁹⁵ ยายทองดี หมุนลี.วันที่สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2545

“มีกู้เงินนำ ธกส. ก็ 3 คนในกลุ่มเซ็นต์สัญญากัน ระบุ 3 คนนั้น ถ้าเพิ่มเอา ออกมาปั๊บถ้ามีเงินจ่ายเขา เขาก็ไล่ผู้เซ็นต์สัญญาค่าประกัน มีสารวัตรแดง เฒ่าภาพ พ่อ ถ้าพ่อบ่มี เขาก็บังคับให้สารวัตรแดง กับ เฒ่าภาพ ต้องจ่ายชอย ก็ระบบเดียวกันกับ เงินล้าน เงินล้านก็ ทำนองเดียวกันกับ ธกส. มันบ่ดี มันเป็นการบังคับสมาชิก บังคับลูก หนี้ต้องให้จ่ายให้ ก็มันบ่ได้แม่นตายก็ตายหนี้จากกันก็ยังเป็นหนี้คือเก่า จนกว่าจะสิ ออก จนกว่าสิออกจากธกส.จนกว่าสิได้แยกกัน”¹⁹⁶ มันแล้วแต่สิเอา เอาเงินลงหา 15,000 มันเงินระยะสั้น ปีชนปี

เงินยาว 50,000 เขาให้เสียปีละ 10,000 /ปี 5 ปี แต่ถ้ามีปัญหาภัยธรรมชาติเขาก็เลื่อนไป เป็นปีต่อไป เงินระยะยาวที่เอามาเป็นเงินสำรองเอามาปรับคิดไว้เอามาไว้ถ้า เสียค่าฉาปนกิจเอามาไว้หาเสียบ่ทัน ในครอบครัวจ่ายไป 30,000 ซื้อรถมอเตอร์ไซด์ 10,000 ซื้อเครื่องสูบน้ำ 10000 ฉาปนกินเอาไว้ถ้าตายพุนแหล้ว ถ้าตายปั๊บในครอบครัว ก็ต้องได้ 180,000หรือว่า 170,000 มันเป็นเงินฝากชีวิตเขาไว้ ฉาปนกิจเป็นของธกส.”¹⁹⁷

การได้มาในทรัพยากรไม่ยุ่งยาก“ง่ายกว่ากองทุนหมู่บ้านเอาเงินสดไปเลยจากธกส. แต่ก็เข้าง่ายแหละสมาชิก ธกส.แต่บ่มีผู้อยากเข้า มีที่ดินจำนอง มีที่มีหยั่ง เพิ่นบ่กล้า เสี่ยง บ่สร้างเครดิต ธกส.เขาก็ตั้งเงินให้แล้ว 50,000 บ่เอาเงินออกมาใช้ 3 ปีคืนเงินให้ มันเหมิด ธกส.เขาสิเห็นเครดิตตัวอื่น เจ้าอยากยืมน้อยยืมหลายก็ยืมได้ เขาเห็นมาแล้ว ผ่าน 3 ปี เป็นสมาชิกที่ดีเด่นแล้ว เขาบ่กล้ายืมเงิน 50,000 นั้นก็แปลว่าเครดิตเจ้าบ่มี เจ้าสิมายืม 50,000 หรือเป็น 100,000 เขาก็บ่อยากให้ เขาต้องไปเป็นหนี้ก่อนแล้ว สามารถส่งเขา(ธกส.)ได้ เขาทดสอบจั้งจั้น”¹⁹⁸

ประสบการณ์การทำงานของชาวบ้านกับการใช้เครดิตได้ยืนยันความจำเป็นการ นำเอาเงินกู้ส่วนใหญ่มาใช้ในช่วง“สิงหา-กันยา แทบทุกราชยันแหละ ช่วงนี้มันเป็นช่วงหลัง ลงหา ลงหาเสร็จแล้วก็มาช่วงนี้ เงินสำรองก็เหมิด จำเป็นต้องกู้ยืมมาใช้”¹⁹⁹ ซึ่งได้รับการ ยืนยันอันสอดคล้องกับจังหวะชีวิตของคนทำนาว่า“ในช่วงลงหาหน้าฝนคือ กันยายนนี้ยามนี้ มันฮอดมันหิวนี้แหละฮอดที่สุด ยามนี้เขาบ่ได้ไปหาเงิน รายได้มันก็เหมิดเอาไปใช้ลงหา ข้าวกินก็สิเหมิด ข้าวบ่มีอยู่ในเล้า ไปหาข้าวก็บ่ได้มันแม่นหน้าฝน บาทนี้ก็ลำบากเงินก็ ฮิดช่วงนี้”²⁰⁰โดยช่วงที่คนเดือดร้อนเงินเป็น“ หน้าฝนเป็นระยะเวลา 2 เดือนสิงหาคม-กันยายน”²⁰¹ แทบทุกรอบครัวที่เป็นชาวนาหรือคนที่ทำนาประสบปัญหาเช่นนี้ดังเช่นแม่ใหญ่

¹⁹⁶ อ้างแล้ว.นายชูเกียรติ วรรณพฤษ

¹⁹⁷ อ้างแล้ว

¹⁹⁸ อ้างแล้ว

¹⁹⁹ อ้างแล้ว

²⁰⁰ แม่ละอ อสารพล.อายุ52ปี.วันที่สัมภาษณ์ 1 กันยายน 2545

²⁰¹ แม่เพชร โพธิจักร.อายุ55ปี.วันที่สัมภาษณ์ 31 สิงหาคม 2545.

หนาเห็นว่า"กันยา-ตุลา มันบ่ได้ไปหาเฮ็ดนา ลงนาลงไร่ บ่ค่อยมีเวลาไปหากิน บ่ค่อยมีก็
จำเป็นได้กู ช่วงลงนา ช่วงนี้ก็เหมิดเทิงข้าวก็เหมิด เมษาก็ได้เงินลูกเต้าขึ้นมา ช่วงเมษา
ขายของก็ง่าย ²⁰² หรือพอใหญ่สง่าเห็นถึงความจำเป็นพร้อมทั้งอธิบายเหตุผลว่า"มันบ่ได้
จำกัดหน้าฮื้อนหน้าหนาวพอ ๆกัน การกู้ยืมก็มี ช่วงลงนาเกี่ยวข้าวคนมักกู้เงิน ได้เงินมา
หน้าฝนกับหน้าหนาว อยู่ในช่วงนี้ ช่วงดำนาศรีปักดำเสร็จเราก็ต้องหาตุนไว้ เอาไว้ถ้า
เก็บเกี่ยว เก็บเกี่ยวข้าวแล้วก็เอาเงินตัวนั้นมาไว้หน้านา หน้าดำเอาไว้ถ้าจ้างคนดำบ้าง
เอาไว้ซื้อปุ๋ยคือช่วง ลงนามะษายน เก็บเกี่ยวมกราคมหลังปีใหม่และช่วงเก็บเกี่ยวใช้
เงินหลายที่สุด เพราะว่าไปไหนสีจ้งรถแก๊ว หาหมูไปเฮ็ดหยั่งชอยสีซื้อเหล้าซื้อยา
อาหารเลี้ยงเขา ต้องใช้เงินหลายรายจ่ายก็สีเป็นค่ารถ ค่าเกี่ยวข้าว ค่าสีข้าว เป็นอาหาร
การอยู่การกินเลี้ยงพี่เลี้ยงน้องไป ²⁰³ และส่วนใหญ่นำมาใช้ในเรื่องของ"เอาไว้ถ้าทำนา เอา
มาไว้ถ้าซื้อน้ำมัน เอามาไว้ถ้าซื้อกิน ลงนาต้องไปซื้อกินเค่งลงนา มันบ่มีเวลาไปหากิน มี
แต่คลุกแต่เวียก มีแต่เฮ็ดแต่งาน ช่วงฮั้นก็ต้องเคียวกันหละต้องเร่งกัน คุมเจ้าของ เลย
บ่มีเวลาหากินจำเป็นต้องไปซื้อ อาหารถุง ช่วงดำนาศรี ช่วงเกี่ยวข้าวสีได้ซื้อเท่าได้
เพราะว่ามันสิมีปลานำนาหยั่งพอได้กิน ช่วงดำนาศรีบ่มีเวลาแล้วที่สีไปหากิน นี่แหละ
ช่วงที่ต้องใช้เงินช่วงหนึ่ง ช่วงขาดเงินก็สิงหากันยา ถ้าเลยฮันวาไปแม่นแหละบาทนี้
เห็นมีโอกาสแล้ว ช่วงฮั้นเพราะว่าเริ่มแล้ว คันได้เริ่มเกี่ยวข้าวก็เริ่มเห็นหมากเห็นผล
แล้ว ²⁰⁴ ปัญหานี้เป็นปัญหาที่สำคัญมากในการเรียนรู้ประสบการณ์ ความจำเป็นของการใช้
เครดิต เป็นเครดิตระยะสั้นและเป็นเครดิตตามช่วงเวลาจ้งหะ สำหรับพื้นที่ใช้ในการปลูกข้าว
หรือการหาเข้ากินค่าแบบสังคมแบบเดิมนั้น เป็นไปไม่ได้เลยที่ไม่สอดคล้องพฤติกรรมในชีวิต
ของครอบครัว ปัญหาที่เกิดขึ้นมา แม้ว่ามิช้องทางการใช้เครดิต ทำให้เกิดการปรับตัวที่ยาก
มาก

เงินกองทุนหมู่บ้านเป็นช่องทาง ที่เพิ่มการขยายตัวในการผลิตและเร่งการสร้าง
รายได้แก่ตนเอง สำหรับคนที่ได้ทำกิจกรรมของตนเองในระบบตลาดมาเป็นเวลานาน ทำให้
ประสบความสำเร็จอันง่ายในระยะเวลาอันสั้น และเป็นไปตามกฎและกติกา ในการควบคุม
ทรัพยากรว่า" เอาเงินมาข่อยก็เอามาซื้อจัวหมุนเที่ยวซื้อ เทียวขายจ้งซีแหละ บ่แม่นว่า
ยืมแล้วบ่คำบ่ขายดอก ยืมมาคำมาขายมาตีหมุนเจ้าของ ลำพังเฉพาะเงินหลวงมันบ่พอ
สีได้หมุนดอก ปีกลายยืมสองหมื่นเพิ่นให้หมื่นแปด ปีนี้ก็ยืมสองหมื่นเพิ่นให้หมื่นเดียว
เพิ่นว่าสมาชิกในหมู่เฮามันหลายก็เลยว่าเฉลี่ยกันเอา หมื่นแปดที่ได้มาข่อยก็เอามาซื้อ
จัวฮั้นแล้ว คำมัน(จัว)บ่ข่อยก็เที่ยวซื้อเทียวขายคั่นข่อยซื้อจัวให้ก็ตัวละสามหมื่น ก็มีตัว
งาม ๆตัวละสี่หมื่นก็มี เอาเงินที่ยืมมานำแนเอาเงินข่อยแนหมุนเวียนกันไปเที่ยวซื้อ
เทียวขาย เงินล้านก็ซื้อจัวได้ตัวเดียวซ้นแล้วเงินหมื่นแปด มีเทือข่อยก็ซื้อหมื่นแปด มี

²⁰² แม่ใหญ่หนา พฤษชาติ.อายุ66ปี.บ้านขาว.วันที่สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2545.

²⁰³ นายสง่า นำนัดตติยอายุ 53 ปี.บ้านขาว วันที่สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2545.

²⁰⁴ อ่างแล้ว.นายชูเกียรติ วรรณพฤษ

เพื่อขอยกซื้อสองหมื่น ค่าของจัวข่อยซื้อหมาหมื่นแปดข่อยก็ขายมาได้สองหมื่นสอง ข่อยก็กลับไปซื้อใหม่อีกตัวละสองหมื่นก็เหลือไปพันสองพัน ข่อยก็เอามาเลี้ยงครอบครัวไปจิ้งซี²⁰⁵ อย่างไรก็ตามการบรรลุกิจกรรมของนางพุทธานั้นให้อธิบายอย่างมากมาย แต่ที่สำคัญความสำเร็จของอาชีพ เกิดขึ้นมาจากมีความรักและความถนัด และที่สำคัญเป็นแนวคิดเชิงรุกในการทำงานมากกว่าแนวรับเหมือนกับครอบครัวชานาทั่วไป

โดยพฤติกรรมที่เกิดขึ้น เป็นการปรับตัวเข้าสู่ระบบตลาดในการสร้างรายได้ที่มาจากความสามารถของตนเองเป็นหลัก ไม่เกี่ยวข้องกับดินฟ้าอากาศหรือพยายามสร้างการทำงานให้มีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น ต่อการทำงานและช่องทางเครดิต เป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่น่ามาเพิ่มรายได้แก่ตนเอง สำหรับคนที่ปรับตัวเองในระบบตลาดอย่างต่อเนื่องว่า "ข่อยก็เขียนโครงการว่าสีเอามาซื้อจัว 10,000 เพื่อกี๋ว่าสีให้ถึกผู้ละ 10,000 จักว่ามันหมูใหญ่ จักว่าสี

การเลี้ยงวัว-ช่องทางในการใช้เครดิตที่ได้ผลที่สุดแก่ครอบครัว

ได้พอหมื่นอยู่ปี่ ปีแต่ก็ก็พอแหล้วมันบ่ทันได้ถึกหมิด ยายบ่ทันได้ถึกนำหมูจักเทื่อ บาทนี้ซุดก่อนเพิ่นถึกเหลือ(มาก)10,000พันแหล้ว ผู้ละ20,000 ก็ได้ แต่ว่าล้งคนได้ 10,000ได้หลาย บาทนี้คนสิถึกหมิด หมูบ่ถึกก็หลายปีกลาย เฮาบได้ถึกปีกลาย ยายบ่มีแนวสีเอาไปก็เลยหย่านเป็นหนี้เพิ่น ปีนี้เลยสิถึก ที่ได้ถึกเพราะว่าหลานมันเฮ็ดงานอยู่กรุงเทพก็เลย

²⁰⁵ แม่พุทธา สาระบิล.อายุ 40 ปี.บ้านขวาว.วันที่สัมภาษณ์ 5 กันยายน 2545.

อยากได้รถมอเตอร์ไซด์ ก็เลยขาดเงินก็เลยขอเงินจก 10,000 แ่น อันก็เลยยืมเงินล้าน เอาไปให้หลาน ตาเอาไปส่งแล้วแต่เอาเงินผู้อื่นไปส่งก่อน แต่ว่าก็ลีเอาเงินล้านไปแทน เพ้น หมุนเวียนบาทนี้บ่อยก็ไปออกให้หลานแล้วหลานมันเอีตงานสองกะ กะที่แรก รถใหญ่ลีพาไปส่งของ อยู่บริษัทพอกับแม่ก็เอีตอยู่นำกัน บาทนี้ 5 โมงมันเขามาบาทนี้ เขาก็ให้อามอเตอร์ไซด์ไปส่งอีก กะที่สอง โดนเดิบได้เข้ามามันบ่มิรถ มันก็เลยว่ายอยากได้ เอีตงานสองกะก็ลีได้เงินเดือน 7,000-8,000 อยู่ดอก ฮอดกันยาปีหน้าก็ให้หลานฝากไว้ ตาลงไปออกรถให้หลานแล้วก็เลย ให้หลานฝากมาให้ยายไว้เดือนละ 1,000 ให้เช่ารถเดือนละ 2,600 ว่างั้นเกาะให้เก็บให้ยายเดือนละ 1,000 ก็พอ 12 เดือนก็ลิกลาย แม่หลานบ่มิเก็บให้ลูกสาวกับลูกเขยก็อยู่อัน เพ้นก็ว่าให้ยืมชะรับรองอยู่ดอก ถ้าบ่มิเพ้นก็ส่งมาให้ มีแต่เขาแหละส่งมาให้ใช้อยู่เดี๋ยวนี เงินเดือนเขาก็หลายเดิบอยู่ดอก”²⁰⁶

แนวคิดของการใช้เครดิตในรูปกองทุนหมู่บ้าน อยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ของระบบตลาดเป็นสำคัญ วิธีการเช่นนี้เป็นการปรับตัวของคนในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่รอดคอยการคาดหวัง จากการลงทุนในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ที่ขึ้นอยู่กับพลัทธิธรรมชาติที่ไร้จัดตั้ง เน้นการแข่งขันแก่ตนเองในการได้มาทรัพยากรคือ การพยายามหาช่องทางของตนเองที่ตนเองมีกลุ่มทางสังคมขึ้นมา และการใช้ช่องทางข้อมูลในการประกันความผิดพลาด หรือการใช้ข้อมูลในการตัดสินใจในการลดความเสี่ยงต่างๆ ในเรื่องนี้เห็นได้จากการใช้เครดิต ของยายทองดีที่มีดอกเบี๋ยที่ต่ำกว่าไปสู่กิจกรรมที่สามารถสร้างงานได้อย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันและสามารถเป็นช่องทางที่บรรลุได้ให้ เช่นการทำงานในเมืองใช้เครดิตในหมู่บ้านเป็นสำคัญในการได้มาของเครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพของตนเอง กรณี รถมอเตอร์ไซด์ สถานภาพของเครดิต สามารถส่งคืนได้อย่างสม่าเสมอ เพราะรายได้ถูกคำนวณ โดยภาคการผลิตในเมือง สามารถสร้างให้เกิดเป็นรายได้ประจำเดือน ซึ่งมีความแตกต่างจากวิถีชีวิตที่อยู่ในท้องถิ่นอย่างสิ้นเชิง ในขณะที่การเลี้ยงวัวเช่นเดียวกัน ให้ความหมายที่ไม่ขึ้นอยู่กัฤดูกาลแล้ว ต่างมีวิธีการและประสบการณ์ของตนเองที่ไม่เหมือนใคร เป็นการปรับตัวที่มีอนาคตแก่ท้องถิ่นในปัจจุบัน ในการผสมผสานระหว่างความทันสมัยที่เข้ามากับการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง

ในขณะที่คนอีกกลุ่มหนึ่งให้ความเห็นว่า การกู้เงินนี้ เป็นลักษณะการเอาเงินมาหมุนในชีวิตประจำวันของตนเองมากกว่าคือ เป็นแหล่งที่มาของเงินกู้ในราคาที่ถูกลงและเป็นการปรับตัวแบบประเพณีเศรษฐกิจอยู่ว่า"กองทุนหมู่บ้านแม่กะได้ยืมอยู่แม่ยืมมา 15,000 บาท ยืมมาส่งประกันชีวิตให้แม่ใหญ่ให้เจ้าของเพราะว่าหวังสืขายชั่วให้กะบ่ได้น้ำกะมาท่วมแม่กะเลยต้องยืมกองทุนหมู่บ้านมาส่งก่อนเอามาหมุนก่อนเพราะว่าเงินล้านมาพอดีกะเลยได้ยืมจ่าย แม่ใหญ่กะประกันชีวิตอยู่ไทยสมุทรปีละ 3,500 บาทต่อปี ส่วนของแม่

²⁰⁶ อ้างแล้ว.ยายทองดี หมุนลี

ประกันอยู่ธนาคารออมสิน 3,000 บาท แม่กะได้เสียเป็นปีคือกันแล้วเงินที่เหลือกะเป็นค่าจ้างเห็ดนาบึงกับซื้อปุ๋ยหมีดพอดิ²⁰⁷ ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมส่วนใหญ่ว่า " กองทุนหมู่บ้านมีความหมายต่อครอบครัวพออยู่พอกะได้เข้าเป็นสมาชิก พ่อกะยืมเงินมา 8,000 บาท การยืมมาตอนแรกพ่อว่าสิยืมมาซื้อจักรเย็บผ้าแต่ว่าจักรราคาแพงกว่าประมาณ 9000, บาท ที่แรกผมขอยืมเป็นหมื่นบาทแต่คณะกรรมการบ่ให้กะยอนผมจนได้บุยานผมบ่มีใช้กะเลยให้ 8,000 บาท กะเลยบ่ได้ซื้อเพราะว่าเงินบ่ถึง กะเลยเอาไปจ่ายหนี้เก่า กะหนี้ยืมเงินนำฟีนาน้อง ยืมมาหลายปีแล้วยืมมากะหมื่นกว่าบาทกะบ่พอแต่กะใช้ไปเรื่อยๆกะใกล้หมีดแล้วละ กะเป็นหนี้ยอนยืมมาให้ลูกไปบอกรมอยู่กรุงเทพฯ 2 หมื่นบาทให้ลูกคนใหญ่ไปบอกรม ถ้าพ่อมีกะไปตัดดอกเรื่อยๆอยู่ แต่กะเกรงใจเข้าอยู่ กองทุนหมู่บ้านพ่อกะมั่นติ้อยู่แต่สำหรับครอบครัวได้ที่ยืมได้ตามเป้าหมาย แต่ถ้าครอบครัวยืมบ่ได้ตามเป้าหมายกะเห็ดอียังบ่ได้เลย มั่นสิขึ้นอยู่กับคณะกรรมการเป็นผู้ตัดสินยอนพ่อบ่ได้ไปสนใจกับกรรมการอาจสิเป็นได้เพราะกรรมการ 15-16 คน เวลาเขาไปยืมสิมองข้ามเขาไปเลยเห็นเขาบ่มีความหมายกับเขา เขาอาจคิดว่าเงินก้อนนี้เขาบ่มีความสามารถใช้คืนได้ แต่ว่าถ้ามีผู้เอาไป ไรนา ไปยืมพัดได้โลดกะลงคนได้ หมื่นกว่า 2 หมื่นกว่า จำพวกตาสีตาสาจึงพ่อกะบ่สนใจดอกกะยืมได้อยู่แต่ว่าเอามา สร้างยังกะบ่ได้พ่อกะเลยสิล้มไปกะเลยสิเป็นหนี้ต่อไปเรื่อยๆได้ว่าเอามาให้แบบว่าเอามาให้ลงทุนช่วยเหลืออย่างแท้จริง พ่อกะเริ่มยืมมาปีนี้ละ กะใกล้สิได้ส่งแล้วของพ่อประมาณ เดือน มกราคม"²⁰⁸

พฤติกรรมที่เกิดขึ้น ไม่มีความต้องการที่ได้รับข้อมูลในการเฝ้าพิจารณาหรือไตร่ตรองให้รอบคอบต่อทรัพยากรที่เกิดขึ้น แต่เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในสังคมของตนเองเป็นหลักมากกว่า คือขาดแคลนหรือเดือดร้อน จากการบริโภคในค่านิยมที่ตนเองคิดว่า มีความจำเป็นโดยเฉพาะการลงทุนบุตรในการศึกษา หรือเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของตนเองโดยมากคนเอามาไว้ถ้าใช้ ใช้ทางฝ่ายทางลูก ความหมายที่แสดงออกมาเช่นนี้ การใช้กองทุนในฐานะที่เป็นสมาชิกทุกคนตามสิทธิของการได้มาในทรัพยากรขั้นต่ำ ในขณะที่ขนาดของทรัพยากรที่ได้มา ขึ้นอยู่กับต้นทุนของตนเองที่มีอยู่ อย่างไรก็ตามในส่วนหนึ่งของตัวเลขที่ได้เครดิตที่ต่ำ ได้ยืนยันกับตนเองว่า เป็นคนที่เดือดร้อนประจำวัน มีความต้องการใช้เครดิตในต้นทุนที่ต่ำหรือต่ำกว่าการกู้เงินนอกระบบ พฤติกรรมทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นมาจากเห็นคนอื่นได้เครดิตตนเองมีความต้องการด้วย ซึ่งหลายๆครั้งไม่มีการวางแผนอย่างมีเหตุผลในการเลือกสินค้า แต่เป็นสิ่งที่ต้องทำตามคนอื่นเพื่อหากลุ่มหรือหาความเหมือนกับคนอื่นเป็นหลัก เป็นธรรมชาติของค่านิยมผีตัวเดียวกันเช่น "การกู้เงินเพิ่นก็ว่ายืมไปเห็ดอันนั้นอันนี้ แม่ก็ยืมเงินล้านมาค้าขาย ขายไปอยู่แม่ก็เลยบ่ขายบายก็เลยเขา ขายลาบขายก้วยเดียว ก็เลยผักชะก่อนบ่ขายบายเป็นเบาหวาน บาทนี้ก็ว่าสิยืมอีกปีนี้ แต่ว่าหมู่ 9 มั่นหลายเกินไปบ่ได้สิเป็นอียัง บ่ได้สิเป็นอันได้ ได้ผู้ละนิดเดียว 18,000 ปีนี้เพิ่นว่าสิตัดทอนลงอีก จึงได้ผู้ละ 10,000 เพิ่นว่าจ้งจ้งและในปีนี้(หมายถึงรอบที่สองของกองทุน

²⁰⁷ นางเดือนจิตร พรหมเทศ

²⁰⁸ อ่างแล้ว.พ่อทองเกียรติ ทรายสำโรง

หมูนเวียน) ปีนี้แม่่นว่าอยากเอ็ดนาปรัง เพ็นสิพาเอ็ด แต่ใจอยากเอ็ด เขาสิให้ลง(ในโครงการใหม่)อันเก่าอยู่บู้ คั้นบให้ลงอันเก่าก็สิว่า เอามาซื้อจัว มันก็บพอ จัวมันก็ 10000 กว่าบาท คั้นสิซื้อตัวน้อย ๆ 6-7000 มันก็บเป็นแต่ซื้อ มันมีแต่ 10,000 กว่าบาท เงินงวดหลังที่ออกมาจกว่าสิเอ็ดอันได้ แต่ว่าจำเป็นต้องกู้ บู้บได้ดอกเบี้ยเงินจกบาท "

²⁰⁹ ความคิดที่เกิดขึ้น สะท้อนออกมาให้เห็นความเป็นอยู่ของตนเอง ที่เผชิญปัญหาอย่างต่อเนื่องภายในครอบครัว อาศัยการได้มาเงินของลูกเป็นหลัก ในขณะที่การค้าขายที่เขียนไว้ในโครงการก็บพบ "ลงทุนไปหลาย เริ่มแรกก็จริงมันก็มีของเก่าอยู่หน้า ธรรมชาติบมีของเก่ามันเหม็ดแต่เป็นหมื่น กัวมันเหม็ดเป็นหมื่นกว่าบาท นอกนั้นก็เอามาใช้ซื้อของมาใช้ "

²¹⁰ ซึ่งลูกส่งเงินมาให้ใช้ประจำเดือน สภาพที่เกิดขึ้นมา เป็นการหมูนเวียนในชีวิตประจำวัน โดยเป็นเงินต่อเงินในต้นทุนเครดิตที่ต่ำ และมีความเสี่ยงที่น้อยมากของการส่งเงินกู้ เพราะมีหลักประกันจากลูกสาวส่งเงินมาให้ทุกเดือนอยู่แล้ว

ค่านิยมและความคิดต่อความต้องการความเสี่ยงของการลงทุนในการผลิต ไม่พบกับคนกลุ่มเหล่านี้ แต่มีความต้องการในการสร้างหรือใช้ ตามความต้องการในชีวิตประจำวันมากกว่า และมีปฏิกิริยาที่ค่อนข้างช้ามากต่อการเปลี่ยนแปลง กับสภาพการณ์ในระบบตลาดการเงินเครดิต หากเปรียบเทียบกับกลุ่มที่เน้นโอกาส มีอารมณ์เป็นแรงขับเคลื่อนในการกำกับพฤติกรรมที่สำคัญออกมา ใช้ความสามารถของตนเองที่อยู่อย่างต่ำในการแก้ไขปัญหาทางการเงิน เห็นได้จากการปรับตัวตนเองจากสภาพธรรมชาติที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการผลิตก็ยังใช้เส้นทางชีวิตแบบเก่าดัง เช่น " นาก็ให้เขาเอ็ด ให้คนใกล้ ๆ กันแหละเอ็ด แม็กก็เอ็ดไฮ่หนึ่ง ให้เพ็นเอ็ด 5 ไร่ มีแต่ผัวกับเมียหวานข้าวลูกเต๋าก็บมาเอ็ด เพ็นหาใกล้กัน แบ่งท้อ ๆ กันแม่อกบู้ย เจ้าของนาอกบู้ย เขาเป็นคนทำ เกียวแล้วเขาก็เอิ้นไปเบ็ง "

²¹¹ ในขณะที่แนวคิด มองทรัพยากรตนเองคือ ที่ดินเป็นกรรมสิทธิ สร้างความมั่งคั่งให้กับตนเอง ตัวแทนของครอบครัวไม่ให้ความสำคัญมากนักในเรื่องนี้ ไม่ให้ความสำคัญในการสร้างความสะดวกในการปรับตัวแบบใหม่ๆ ที่สามารถเป็นฝ่ายกำหนดสภาพการเปลี่ยนแปลงของนาตามส่งผลต่อวิกฤติการณ์อย่างต่อเนื่องของบ้านขาวโดย "ให้ลูกเต๋าส่งเงินมาให้ ซื้อปุ๋ยซื้อหยัง ลูกเต๋าส่งมาให้และทำการก่อสร้างบ้านให้ตนเองบ เอ็ดบ้านลูกสาวให้มาสร้าง เพ็นส่งเงินมาให้ อันนี้เหม็ด 400,000 ลูกสาวกับลูกชาย "

²¹² สภาพเช่นนี้ภายในความคิดของ และพฤติกรรมต่อการใช้เครดิต ได้สูญหายตัวตนไปฝากความหวังไว้กับลูกๆ ที่อยู่ในเมืองเป็นหลัก หรือสุดท้ายเป็นตัวรัฐ หากเกิดความเสี่ยงขึ้นมา คนกลุ่มนี้มีความคิดว่า" ร้อยละ 50 สตางค์ต่อปี จังเงินล้านเพ็นว่าให้ส่งก็สิส่ง คั้นหาได้เกี่ยวข้าวปีหน้าแม็กก็สิส่งเพ็นให้มันเหม็ด สิบยืมอันหนา มันก็เลยบมีแนวขายให้เพ็น ยามนี้(กันยายน)มันยามฮอดยามหิว ใน

²⁰⁹ นางเสถียร สนามทอง. อายุ 54 ปี.วันที่สัมภาษณ์ 4 กันยายน 2545.

²¹⁰ อ้างแล้ว

²¹¹ อ้างแล้ว

²¹² อ้างแล้ว

ขณะที่การคาดหวังการจ่ายเครดิตอยู่ที่ยามใดก็แล้วแต่เขามียามได้ค้น บ่มีเขาก็เสีย
ดอกไปจั้งจั้น คิดต่อแต่ยามขายข้าวอย่างเดียวกับที่คนบ้านเขามีเงินหลาย เดือน
มกราคม,²¹³

อย่างไรก็ตามสภาพพื้นที่ทำมาหากินในปีนี้ได้สร้างอุปสรรคอย่างยิ่ง ต่อการคาดหวังผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น กลายเป็นชะตากรรมของระบบธรรมชาติกำหนดความสามารถในการสร้างรายได้ เห็นได้จากน้ำท่วมที่เกิดขึ้นมาแล้วเป็นปีที่สาม และเหตุการณ์น้ำท่วมไม่ได้ทำให้เกิดความคิดที่เปลี่ยนแปลงไปในการปรับตัวเองเข้าสู่การทำมาหากิน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงวิธีการปรับตัวทางเศรษฐกิจที่เป็นอีกรูปแบบหนึ่งในวิถีชีวิตในการเอาตัวรอดที่เป็นแบบรูปมากกว่าแบบรับและไร้จัดตั้งดังที่ปรากฏอยู่ แม้ว่าเผชิญภัยธรรมชาติ แต่หลักการของการให้กู้เงิน ต้องส่งตามเวลา ก็อาศัยกลุ่มทางสังคมของตนเอง จัดการตามเวลา เป็นหนี้ต่อไปและหาเงินหรือเครดิตไปเรื่อยๆในการใช้หนี้ เป็นธรรมชาติของคนในกลุ่มนี้

พฤติกรรมที่แสดงออกมาในการใช้เครดิต สามารถให้ข้อสรุปดังต่อไปนี้ การเพิ่มการช่วยเหลือพึ่งพากลุ่มทางสังคม มีการหมุนเวียนเงินตราในชีวิตประจำวัน ให้มีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น ภายใต้การสนับสนุนจากเครือข่ายทางสังคมของตนเองที่มีอยู่ ลดความเป็นเหตุผลในการประเมินทรัพยากรที่ได้มา แต่เป็นการนำมาใช้เพื่อการเอาตัวรอดหรือการลงทุนที่ไม่เกี่ยวข้องกับศักยภาพที่เป็นจริงของครอบครัวตนเอง เช่น การนำมาใช้ในการศึกษาไม่มีหลักประกันใดๆของ ผลผลิตการศึกษาปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาที่ผ่าน การอ่านออกเขียนได้หรือจบการศึกษาระดับมัธยมและเข้าไปสู่ตลาดแรงงาน กับการศึกษาที่ผ่านจากการอ่านออกเขียนได้หรือจบการศึกษาระดับมัธยมและเข้าไปสู่ตลาดแรงงานกับการศึกษาที่ผ่านการศึกษาระดับอุดมศึกษานอกจากก่อให้เกิดหนี้สินแล้ว ยังไม่สามารถเห็นลู่ทางของการได้มาตำแหน่งของตลาดแรงงานในสถานการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งการลงทุนในการผลิตภาคเกษตรกรรมโดยเฉพาะในพื้นที่ เป็นการสร้างฐานะของครอบครัวเลวร้ายลง นอกจากนี้หนี้ที่เกิดขึ้นมาแล้ว ภาคเกษตรกรรมที่เป็นพื้นฐานหลักของคนบ้านขาว ไม่ได้อยู่ในฐานะที่สามารถเลี้ยงตนเอง

เครือข่ายธุรกิจ

เป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นมาจากความสัมพันธ์ระบบตลาด พยายามปรับตัวในเงื่อนไขใหม่ในการสร้างช่องทางการทำมาหากิน โดยบรรลุกิจกรรมของตนเอง ซึ่งอยู่ภายใต้การใช้ความสัมพันธ์ในการร่วมมือทางกิจกรรมเศรษฐกิจเป็นไปอย่างแนบแน่น การรวมตัวเป็นกลุ่มในเครือข่าย เป็นการลงทุนร่วมกันในการทำงานที่จะได้มาทรัพยากรจากตลาด จำเป็นที่ต้องมีกฎและกติกาในการควบคุมอย่างเคร่งครัด หรือมีจริยธรรมทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างความไว้วางใจ ความเชื่อถือต่อกันและกัน ในเรื่องนี้ได้เกิดขึ้นมาในพื้นที่ทางวัฒนธรรมบ้านขาว ได้อาศัยความสามารถของคนในพื้นที่สร้างกิจกรรมขึ้น ในการรวมกลุ่มอาชีพของตนเองโดยได้รับ

²¹³ อ้างแล้ว.นางละออ สาระพล

การยืนยันในเรื่องนี้ว่า"แม่รู้ว่ากลุ่มได้รวมโตกันแล้วประสบความสำเร็จที่เห็นแม่กะว่าพวกที่เอ็ดเย็บผ้านี้ละอยู่ในบ้านมันกะเอ็ดเป็นหลังไฟหลังมันแต่เขากะส่งหม่องเดียวกันคือที่เห็นเขาเอ็ดเดียวนี้กะมีคนอยู่บ้านขาวชื่อว่าตุ้มไปรับมาจากกรุงเทพฯมาส่งให้พวกเขาเอ็ดอยู่บ้านเขากะเอ็ดหลายหลังประมาณ 5 หลัง ผู้ที่รับมาจากกรุงเทพฯส่งให้กลุ่มเขาแทบหมัดดำบลขาว มีบ้านหนอง โพธิ์ตาก ทรายมูล หัน สะทอน หลายหมัดอำเภอ แม่กะปู้คือกันว่าเขาไปรับมาจากใส่รู้ตั้งแต่ว่ารับมาจากบริษัทแห่งปู้ว่าชื่อว่ายังรายได้กะพออยู่ได้บ่ถือว่าดีที่เขาได้มีหนึ่งกะ 130 บาท เดือนหนึ่งกะเกือบ 4,000 บาทกะพออยู่ได้ส่วนมากพวกที่เอ็ดกะได้ลูกได้เมียหมัดปู้ว่าสิเอ็ดทำอียังกะเอ็ดทำอันนี้เป็นรายได้หลักให้ครอบครัวตนเองพวกที่รับมาเอ็ดเขากะเอ็ดเป็นสิบๆปีแล้วได้"²¹⁴

กล่าวคือ การทำงานเป็นแบบความสัมพันธ์แบบเพื่อนบ้าน ใช้แรงงานของครอบครัว คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ให้ความหมายว่า ได้สร้างให้เกิดอาชีพ และคนมีรายได้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นเหตุผลของการอยู่รอดในปัจจุบัน ที่คนในพื้นที่พยายามชวนชววยอยู่ ต้องเป็นแรงงานรับจ้างทั่วไป เป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้กับคนในพื้นที่ ไม่จำเป็นที่ต้องอพยพออกนอกบ้านของตนเอง ดังสอดคล้องกับความคิดเห็นที่ว่า "พ่อกะเห็นแต่พวกที่เย็บจักรที่อยู่บ้านแล้วมีรายได้ดี พออยู่พอกิน แล้วประสบความสำเร็จเอ็ดเป็นกลุ่มใหญ่แทบสิหมัดบ้าน ชววยให้คนในบ้านบ่ได้ไปเอ็ดงานหม่องอื่นพ่อกะเอ็ดแต่เย็บจักรนี้ละ"²¹⁵ ซึ่งเป็นข้อดีอย่างมากที่คนในท้องถิ่นสามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวของตนเองได้ที่บ้าน ในขณะที่ตัวบ้านส่วนใหญ่มีความสามารถในการเย็บผ้าของตนเอง เพราะว่าเคยประกอบอาชีพนี้ที่ผ่านมา เครือข่ายที่นำมาใช้ได้ใช้ช่องทางอย่างหนึ่งในการสร้างรายได้

เห็นได้จากการอธิบายความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากภายในว่า"มีความสัมพันธ์ในการเอ็ดงานกันไฟแน พ่อกะมีความสัมพันธ์กัน 2 คน ผู้แรกกะอาจารย์ ดุย เพ็นกะเลิกไปแล้วละเดี๋ยวนี้กะเอ็ดนำพ่อใหญ่ สนิท ในเรื่องเย็บจักรเอ็ดนำพ่อใหญ่สนิทกะ 3 ปีแล้วบ่มีอียังกะจนเจือกันไป วิธีการเลือกคนเพ็นกะสิเลือกกว่าผู้ที่สามารถเอ็ดงานให้เพ็นได้แล้วเป็นคนตรงต่อเวลาบ่เป็นคนขี้โกงแล้วเพ็นกะมีกำไรย่อนเฮาหลายแล้วเพ็นกะป้อนงานมาให้เรื่อยๆเท่าทุกมือ"²¹⁶ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นมา เป็นวิธีการคัดเลือกพฤติกรรมของคนงานในพื้นที่ที่มีความสามารถและไม่สร้างปัญหาในการตอบสนองสินค้าให้ตรงตามคุณภาพและเวลา เมื่อนั้นการสนับสนุนการทำงานและการสร้างรายได้มีอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เป็นเครือข่ายที่ปรับตนเองเข้าสู่ระบบตลาดที่เน้นเหตุผลและวินัยในการจัดการรักษาเวลา ผลงานที่เกิดขึ้น เมื่อนั้นก็จะสามารถมีงานทำอยู่ตลอดเวลา เป็นแหล่งที่มาของรายได้ตนเองด้วย กลายเป็นความสัมพันธ์ทางแรงงานที่ไม่เป็นทางการ ให้ความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติไปในที่สุด โดยวัดกันที่จิตใจและพฤติกรรมของความน่าเชื่อถือ เมื่อเปรียบเทียบความสามารถที่เกิดขึ้นของตัวเองในระบบตลาด

²¹⁴ อ่างแล้ว.แม่สมภาร คชรินทร์

²¹⁵ อ่างแล้ว.พ่อทองเกียรติ ตราสำโรง

²¹⁶ อ่างแล้ว.นายคำอ้าย โพธิ์จักร

สามารถสร้างให้เครือข่าย หรือหุ้นส่วนมีความไว้วางใจมากยิ่งขึ้น และสามารถสนับสนุนการได้มาทรัพยากรได้ตลอดเวลา เมื่อมีความจำเป็นเพราะผลงานและฝีมือ ให้การยอมรับอยู่ดังจิตสำนึกที่แสดงออกมาว่า " เวลาพ่อเดือนร้อนขาดแคลนเงินพ่อกะเล่นหา อาจารย์ ดู่ย โลดกะบอกเพิ่นว่าอาจารย์ผมเดือนร้อนต้องได้ใช้เงินสิเอาไปใช้จ่ายแนวนั้นแนวนี่กะบอกเพิ่นกะขอเทียละ 1,0000 บาท เพิ่นคือจ้งบ่แพงกับเฮา ส่วนพ่อเห็นเพิ่นดีจ้งสันกะทุ่มเทให้กับงานที่เพิ่นเอามาให้ แต่เพิ่นมาแต่ใสแต่พี่น้องกะบ่ตีปานเพิ่น กะล้งเทียเฮาไปยืม 5,000 บาทเพิ่นกะบ่เอาน่าเฮา ลองเบิ่งคนทุกมือนี่ตั้งแต่ญาติกันแท้ๆกะยังบ่อยากให้เฮายืมอยู่หย่านแต่เฮาบใช้จ่าย แต่พ่อถ้ายืมไปกะบ่เคยบ่ตีพิวจักเทีย แล้วเวลาคนอื่นเดือนร้อนที่เป็นคนบ้านใกล้เคียงกันถ้าเขามาขอยืม เทียละ 100-200 บาท ถ้าพ่อกะให้เฮายืมคือกันเวลาเฮาบม่กะเล่นใสเฮาคือกันกะอาศัยกันมาตลอดกับบ้านที่ใกล้กัน กับพ่อใหญ่ สนิท เฮ็ดมาได้ 3 ปีแล้ว"²¹⁷

ตัวกลางสัญญาย่อยที่ไม่เป็นทางการ-ทุนทางสังคมของกลุ่มนายคำอ้าย
โพธิจักร

²¹⁷ อ้างแล้ว

เครือข่ายในระบบตลาด เป็นการใช้ความสามารถและการรักษาวินัยความรับผิดชอบของตนเองอย่างเคร่งครัด เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการหาทรัพยากรที่มีความแตกต่างจากในอดีต โดยความสัมพันธ์แบบนี้ เป็นแรงงานที่อยู่ในส่วนของการขาดความคุ้มครองดูแล ในขณะที่ มีวิธีการในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองอยู่อย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างเครือข่ายให้เกิดขึ้น และให้เกิดการยอมรับจากระบบตลาด หากพิจารณาในปัญหานี้แล้ว เห็นว่าการเอาตัวรอดแบบระบบตลาดเป็นการเผชิญหน้ากับปัญหา เป็นวิธีการแก้ไขปัญหาแบบใหม่

ดูได้จากการใช้เครือข่ายในสังคมต่อการสนับสนุนต้นทุนในการบรรลุนิยามทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น เครือข่ายของคนเลี้ยงวัวได้เล่าให้เราฟังว่า "หมู๋ข่อยซื้อกันมันก็มีขายอยู่ นี่ข่อยอยู่บ้านขาว หมู๋ข่อยอยู่บ้านผากไปอีกไกลๆ ก็มี อำเภอมานะสามารถ บ้านชีโล้น บ้านแจ้ง บ้านช่อง คนหลายบ้านไปนำกัน เพื่อนก็เป็นพ่อค้าระดับเนาะ จังหมู๋พ่อใหญ่อินทร์ เพื่อนอยู่บ้านกุดเขียว ซ้ำว่าหมู๋ข่อยเป็นเพื่อน ลูกน้องเพื่อนก็แมนเพราะว่าเพื่อนค้ามาก่อนหมู๋ข่อยก็ถามเพื่อนไปนำกันเขาก็ปรึกษากันเขาก็สอนกัน วิธีการซื้อการขายแล้วก็ เชื้อใจกันพ้อม เขาไปรู้จักเพื่อนแต่ก็ข่อยไปซื้อวัวนำเรา ไปซื้ออยู่บ้านเพื่อน เขาก็ไปหาถาม ข่อยก็บอกว่าเพื่อนเป็นพ่อค้า ก็ว่าเพื่อนเลี้ยงซื้อเลี้ยงขายธรรมดา แต่ว่าฐานะเพื่อนดีกว่าหมู๋ข่อยเพื่อนก็มีรถแล่น เพื่อนก็มีรถหลักอ เขาไปซื้อนำเพื่อน เพื่อนก็รับประกันให้ บ่มีการว่าขาดก บ่มีการว่าป่วย ว่าหยั่ง บาทนี้ก็รู้จัก ก็คบกันมาเลยเท่าเดี๋ยวนี้แหละ

เดี๋ยวนี้พ่อใหญ่หนวย ก็ไปซื้อนำเพื่อนไปขายนำเพื่อน เพื่อนลงขอนแก่นเดี๋ยวนี้มือแดงจังสิมา มืออื่นก็ไปยโสต่ออีกอยู่ ลงไปขอนแก่นก็ไปขายวัว มันมีตลาดนัดซูกหม่อง ตลาดนัดสิมีอยู่ซูกหมื่อ แต่ว่ามันมีหลายหม่องเนาะจิง มือนี่วันจันทร์นี้อยู่ขอนแก่น มืออื่นวันอังคารอยู่ยโส มือวันพุธอยู่สรวงเอ๋ มือพฤหัสบดีอยู่พนทอง มือวันศุกร์อยู่หนองผักแว่น มือวันเสาร์เข้าร้อยเอ็ด มือวันอาทิตย์ลงหนองหลุม"²¹⁸ การพัฒนาความสัมพันธ์ทางการค้า ได้เกิดความมั่นคงในความสัมพันธ์ระหว่างคู่ค้าที่ได้มาในรูปธรรมที่เป็นเฉพาะ กับการศึกษาความเป็นไปได้ต่อคู่ค้าและสร้างความเชื่อถือต่อกัน นั้นหมายถึง การสร้างความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้น จากการตกลงร่วมกันระหว่างหุ้นส่วนที่ไม่ต้องใช้สัญญา

พื้นฐานแบบนี้ได้สร้างความผูกพันกัน ได้วางรูปแบบของการประสานทางธุรกิจที่มีความหลากหลาย อันเป็นการรวมตัวแบบแนวราบของคนที่ทำธุรกิจ ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของการจัดการ และการเงินของตนเอง มีความมั่นคง มีการความสัมพันธ์ทางธุรกิจที่แนบแน่นในสายใยสัมพันธ์ ประกอบขึ้นเป็นพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ในเครือข่ายอาชีพของตนเอง ความหมายของพันธมิตรเครือข่ายอาชีพ ได้กำหนดมาจากกิจกรรมในทางธุรกิจที่ผึกกำลังร่วมกัน ในพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่เป็นไปอย่างแนบแน่น ระหว่างหุ้นส่วนร่วมกันนั้นหมายถึง อยู่ในพื้นฐานการตกลงร่วมกันแบบปิดตัวอยู่ เมื่อไหร่ความสัมพันธ์มีความมั่นคงเมื่อนั้นได้เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง หมายความว่าเกิดเครือข่ายทางธุรกิจ คือ สร้างความสัมพันธ์ที่นำไปสู่ความเชื่อถือและการลดระดับที่ไม่กำหนดไว้ในความเสี่ยง แสดงออกมาในการ

²¹⁸ อ่างแล้ว.นางพุทธา สาระบิล

ช่วยเหลือร่วมกันในรูปแบบต่างๆ ดังเห็นจากว่า "ถ้าเขาเขตลาดเขาที่ตัวขายได้ บ่แม่ว่า เขาสิว่าดีไปตลาด ตลาดบ่แม่ตลาดซื้อสัตย์ได้ ตลาดหลอกลวง เพราะว่ามันสิเจอชุก คน ข่อยก็เจอชุกช่อยก็เจอเขาสิเจียมา เดียวนี้ไปขายอยู่นี้จักว่าสิทกหรือบ่ทก เพราะว่าข่อยเอามาเลี้ยงได้ สองอาทิตย์ข่อยบ่มีลักษณะของวัวชุก ข่อยก็เลยส่งเอา ไปขายร้อยเอ็ด ไปขายมีอวบน้ำลงขอนแก่น วัวชุกมันก็เป็นหยั่งย่างบ่มีคนบ่มีมัน

วัวชุกขายบ่ได้ราคา ที่เขาได้ซื้อวัวชุกเขาก็เสียรู้เขา เขาตัวเขาได้เขาเจียมา เขาเบ็งบ่เก่ง เขาไปซื้อจัวเขาก็ต้องรู้จักคน เขามั่นใจจึงซื้อได้ แต่ก็ข่อยไปใหม่ ๆ บ่รู้จักใหม่ได้ ชุกมือนี้ต้องถามชื่อว่าเจ้าอยู่บ้านได้ เจ้าชื่อว่าจึงได้ ต้องบอก ผู้บ่เคยซื้อข่อยก็บ่ชื่อนำซื้อจัว เครือข่ายของเขาก็แม่มีผู้แนะนำให้อีกก็แม่ เพราะว่าเขาเชื่อกันชุกคน คนในตลาดสิรู้จักกันเหมิดชุกคนนอกจาก สิรู้จักน้อยรู้จักหลาย

ประกันราคาถือว่าเจ้าต้องประกันให้ข่อยว่าจัวเจ้าบ่ชากบ่ชนคน บ่เป็นโรค ถ้าเป็นจันชุนเขาคินได้โทรบอกให้เขามาเอาคินก็ได้

เอื้อเคยได้มีคนเอางัวมาคินเขาก็มีอยู่ในตลาด จนว่าสูญ(โกรธ)ให้กันก็มี เขาซื้อไปเขาเห็นชากเขาเอามาคิน ตอนที่เขาบ่ได้หนี เขาก็ต้องคินเงินให้เขา เอางัวเขาคินมา มันหนีบ่ทัน ลังเทื่อตัวเขาแล้วก็ฟ้าวหนี ขายแล้วก็ฟ้าวหนีออกมา ในตลาดมันบ่แม่ตลาดซื้อสัตย์ มันแม่ตลาด หลอกลวง ชันหลัวถ้าเขาหนีบ่ทันถ้าของเขาบ่ดี ถ้าของเขาคินเขาก็บ่เป็นหยั่ง มีเทื่อเขาได้ของดีเขาก็เอาของดีไปขาย มันบ่เสมอไป

การป้องกันเขาไปซื้อเขาก็ต้องการได้จัวดี เขาก็เบ็งไปนำดาอินทร์เขาก็ปรึกษาไป พ่ออินทร์นี้ก็แม่เราเป็นผู้แนะนำหมู่ข่อย เพ็นเป็นเพ็นคำมาก่อนเราก็ก็นำเขา เพ็นบอกเขาเขาก็ฟัง เขาก็จื้อคำว่าเพ็นไว้ เขาก็สังเกต เวลาเขาสิซื้อของ ไปซื้อเขาก็ต้องเบ็งชะก่อน บ่แม่ว่าสิซื้อเอาโลด สมมุติว่าจัวอยู่นี้ เขาถามราคาแล้ว อย่างหนีไปเบ็งตัวอื่นให้ไกล ๆ แล้วก็ขอมมันพ้อม เขาไปขอมอยู่พุ้นหละไกล ๆ พุ้นหละ บ่แม่ว่ามักบ่ปสิซื้อเอาบับ เขาขอมเบ็งว่ามันสิชากบ่ ขอมเบ็งนิสัยของจัว ซื้อจัวมันบ่คือซื้อเสื้อซื้อผ้า นี่ซื้อจัวเบ็งตัวมันคิลังเทื่อมันก็ชาก เขาบ่เห็นเอาโลด เขาต้องไปขอมไปสังเกตเบ็งชะก่อน บ้านหมู่ข่อยว่าขอมเบ็งโลดแต่ว่าภาษาหนังสือเขาสิว่าต้องมีการสังเกต ดาอินทร์เพ็นสอนเขา เพ็นเฮ็ดก่อนเพ็นก็ต้องมีประสบการณ์ก่อน"²¹⁹

พฤติกรรมที่เกิดขึ้นมาจากเครือข่ายทางธุรกิจนั้น แสดงให้เห็นช่องโหว่ในความสัมพันธ์ระบบตลาด ที่จำเป็นต้องอาศัยหุ้นส่วนที่เข้าใจ และรู้เรื่องเหล่านี้ โดยเริ่มต้นมาจากการเชื่อมกันแบบแนวราบในระบบตลาด ซึ่งสามารถแบ่งออกมาเป็นครัวเรือน การเลี้ยงวัว(ซื้อขาย) เครือข่ายธุรกิจ ตลาด การเรียนรู้ในการเอาเงินมาใช้ ได้ผ่านวิธีการเอาตัวรอดของแต่ละครอบครัว นำมาใช้ตามวิถีชีวิตของตนเองและความชอบถนัดในเรื่องนั้นๆ ดังนั้นครัวเรือน

²¹⁹ อ่างแล้วนางพุดชา สาระบิล

เสมือนให้ความหมายธุรกิจเป็นเสมือนกับการผึกกำลังร่วมกันในกิจกรรมทางธุรกิจ ที่มีรอยต่อความสัมพันธ์ร่วมกันของครอบครัว แต่เครือข่ายทางธุรกิจ เป็นผลผลิตของการประสานผลผลิตของการประสานแต่ละคนและความหลากหลายของอาชีพ ครัวเรือนและธุรกิจได้แสดงออกมาในคุณภาพของตัวแทนทางเศรษฐกิจ แต่เครือข่ายทางธุรกิจได้แสดงออกมาในความสัมพันธ์ที่มั่นคงระหว่างตัวแทนทางเศรษฐกิจ ในข้อสรุปนี้มีความจำเป็นที่ต้องเน้นถึงความหมายของธุรกิจนั้น และเครือข่ายทางธุรกิจเป็นรูปแบบของช่องว่างที่เกิดขึ้นมาของระหว่างตลาดและความสัมพันธ์แบบแนวนราบ การเพิ่มความเสี่ยงในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นผลที่เกิดขึ้นมาจาก คนในพื้นที่ไม่สามารถปรับตัวเองได้ในกิจกรรมเศรษฐกิจของระบบตลาด และขาดจริยธรรมใหม่ในระบบตลาดที่มีผลทางปฏิบัติ ดังนั้นเกิดการเรียกร้อง การสร้างความน่าเชื่อถือต่อกันระหว่างหุ้นส่วน เป็นการก่อรูปขึ้นมาของเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการในพื้นที่ทางวัฒนธรรม

นั่นเป็นการคัดเลือกวัฒนธรรมของการเอาตัวรอดในปัจจุบันที่นับวันจะพัฒนารูปแบบที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น พื้นฐานและรากเหง้า มาจากความสัมพันธ์ทางเครือญาติ สถาบันของเพื่อนบ้าน ความเป็นหุ้นส่วนในอาชีพ เป็นวิธีการในการปรับตัวที่น่าจับตามองมากของการนำมาเอามาใช้ในการแก้ไขปัญหาของชีวิตประจำวัน ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับว่าลุ่มน้ำชี(หลง) หรือธรรมชาติที่ให้มาเป็นอย่างไรต่อการทำมาหากินของตนเอง การเข้าสู่ความสัมพันธ์ระบบตลาดมากยิ่งขึ้น ทำให้คนในพื้นที่ทางวัฒนธรรมของตนเอง สร้างวัฒนธรรมแบบใหม่ของตนเอง โดยวิธีการที่หลากหลายตามค่านิยมและความสามารถที่เป็นอยู่ ส่งผลให้สังคมวัฒนธรรมของตนเอง อยู่อย่างต่อเนื่องไม่ได้สูญหายไป ซึ่งคนในแต่ละรุ่นนั้นที่อยู่ในฐานะผู้กระทำทางประวัติศาสตร์ของตนเอง ต่างมีวิถีคิดและค่านิยมที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามสำนึกร่วมที่เกิดขึ้นมาในประวัติศาสตร์ของสังคมวัฒนธรรม เป็นผลผลิตที่ได้กระทำมารุ่นแล้วรุ่นเล่าโดยเยาวชน(รุ่นปัจจุบัน)เกือบทั้งหมด เห็นว่า สำนึกที่เกิดขึ้นมาร่วมกันในท้องถิ่นคือ ความผูกพันกัน และการอนุรักษ์รักษาสายน้ำชี(หลง)และธรรมชาติที่มีอยู่ให้มั่นคงสืบไป โดยเยาวชนคิดว่ายินดีบริจาคเงินออมของตนเองแก่การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นตนเอง และเห็นว่าควรให้การยอมรับว่าความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจในลุ่มน้ำชีนั้นมีปัญหาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติอยู่²²⁰

แม้บางครั้งผ่านการคัดเลือกวัฒนธรรมหรือเส้นทางชีวิตของตนเอง แตกต่างจากบรรพบุรุษได้กระทำหรือยื่นส่งมา แต่นั่นเป็นข้อสรุปที่เกิดขึ้นมาว่าคนในพื้นที่ทางวัฒนธรรมบ้านขาวจะคงอยู่สืบเนื่องต่อไปในลุ่มน้ำชี เป็นผลมาจากมีรากเหง้า สำนึกร่วมกันและการปรับตัวคัดเลือกวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ต่อการนำมาใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง

²²⁰ เวทีเยาวชนในพื้นที่วัฒนธรรมบ้านท่ง"อาชีพและการปรับตัวของเยาวชน".วันที่ 8 พฤษภาคม 2546

บทสรุป

เส้นทางการปรับตัวของชีวิตในพื้นที่ทางวัฒนธรรมบ้านขาว เป็นการเลือกและสร้างวัฒนธรรมของตนเองให้เกิดขึ้นมาในสภาพแวดล้อมที่มีสายน้ำ ท้องนา เพื่อนบ้านและท้องถิ่น ในการสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการประกันกิจกรรมชีวิตของตนเอง ได้สร้างเส้นทางชีวิตขึ้นมา ในช่วงแรกนั้นเมื่อประมาณเกือบ 200 ปีที่ผ่านมา คนในพื้นที่ได้สร้างวัฒนธรรมของการยังชีพเกิดขึ้นโดยมีการจับปลา การปลูกหม่อน การทำนาเป็นหลัก มีจุดมุ่งหมายเพื่อการยังชีพไปวันหนึ่งๆ เส้นทางที่เกิดขึ้นมา ได้สร้างความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีบทบาทอย่างมากในการสร้างค่านิยม ธรรมเนียมปฏิบัติและสังคมของตนเองที่เกื้อกูล และกำหนดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ โดยสามารถแบ่งออกมาเป็นความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและความสัมพันธ์กับศูนย์กลางความเชื่อของคนที่มีต่อผีตัวเดียวกัน ช่งในแต่ละพื้นที่ ซึ่งอาศัยครอบครัวตนเองในการแก้ไขปัญหา และพึ่งพาสถาบันเพื่อนบ้าน ท้องถิ่น เป็นการลดความเสี่ยงหรือเพิ่มการได้มาทรัพยากรในช่วงของการขาดแคลน เป็นเส้นทางชีวิตแบบยังชีพที่เกิดขึ้นมาในพื้นที่

ในขณะที่การปรับตัวเข้าสู่ระบบตลาดที่เกิดขึ้นมา เกี่ยวข้องกับการปรับตัวครั้งใหม่ โดยสภาพแวดล้อมมีส่วนกำหนด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการลดความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ การพึ่งพาเงินตรามากยิ่งขึ้น ซึ่งเกิดขึ้นมาในช่วง 15-20 ปีที่ผ่านมา ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของสังคมไป อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ในกิจกรรมของการดำเนินชีวิตไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป ยังให้ความสำคัญอยู่ตามเครือข่ายที่สามารถนำมาใช้ได้ไม่ว่าผ่านครอบครัว หุ่นส่วนในพื้นที่ ในรูปต่างๆที่มีพื้นฐานจากผีตัวเดียวกัน แต่ให้ความสำคัญของผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง กับผลประโยชน์ของหุ่นส่วน โดยจะต้องจัดการประกันกิจกรรมบรรลุได้ และการสนับสนุนการผลิตซ้ำกิจกรรมในชีวิตของคนในพื้นที่ เพื่อสร้างความมั่นคงในวัฒนธรรมของเส้นทางชีวิตในอนาคต

ในขณะที่เส้นทางการปรับตัวของคนปัจจุบัน มีหลายแนวทางตามความสามารถของตนเองที่จะใช้ในการปรับตัวเข้าสู่ระบบตลาด ไม่ว่าจะเป็นการหากินเฉพาะหน้า การหาเช่ากินค่า การมีกิจการของตนเอง การเป็นเจ้าแก้ว และการอพยพแรงงานออกนอกพื้นที่ ซึ่งการปรับตัวแบบนี้ ได้สร้างโอกาสทางเลือกแก่ชีวิตของตนเอง ในการพัฒนาสังคมวัฒนธรรมให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันพัฒนาเครือข่ายทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กันแบบแนวนอนมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายอาชีพเดียวกัน งานรับจ้างแบบปากต่อปาก หรือเป็นหุ่นส่วนในกิจกรรม ซึ่งคนในพื้นที่พยายามหาทางออกในการได้มาทรัพยากรในรูปแบบใหม่ ผ่านการช่วยเหลือโดย เพื่อนบ้าน หรือเครือญาติตนเอง ในการสร้างอาชีพที่เกิดขึ้นมา นั้นเป็นการปรับตัวแบบใหม่ ทำให้สังคมสามารถอยู่รอดได้ โดยเปลี่ยนมาจากความหมายของการใช้ทรัพยากรที่เคยเป็นอยู่ มาเป็นการใช้และสร้างทรัพยากรมาด้วย ในขณะเดียวกันการผลิตซ้ำของทุนมนุษย์ ได้ให้ความสำคัญไปอีกรูปแบบหนึ่ง พยายามลดบทบาทเส้นทางชีวิตเศรษฐกิจแบบเดิมที่เป็นการจ้างงานชั่วคราวชั่วคราว ไม่มีการศึกษา หรือไม่ได้เตรียม

ผ่านการศึกษา และไม่มีความแน่นอนของการจ้างงาน เป็นการสนับสนุนการลงทุนในตลาดที่แน่นอน ไม่ว่าจะเป็นตลาดภาคเอกชนหรือตลาดภาครัฐ ส่งผลให้ค่านิยมและความคิดของเยาวชนให้การยอมรับอาชีพ มาเป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้อย่างแน่นอนและไม่เหมือนกับการทำมาหากินที่พ่อแม่ตนเองประสบปัญหาอยู่

ประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่น ได้ผ่านการถ่ายทอดออกมาจากความคิดและความรู้สึกของคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกิจกรรมการดำเนินชีวิตและการประกันความมั่นคงกับตนเองให้อยู่รอดในภาวะการณปัจจุบัน มีการปรับรูปแบบใหม่ขึ้นมาภายใต้การเข้าสู่ระบบตลาด แต่อิทธิพลของความสัมพันธ์ทางสังคม ได้ช่วยสร้างความสามารถที่ยืดหยุ่นมากยิ่งขึ้น ต่อความมั่นคงของสถาบันครอบครัวของคนในพื้นที่ทางวัฒนธรรม